

Sane Guruji ShikshanPrasarak Mandal's
ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal- SinnarDist- Nashik 422103 (CAAN019760)

Affiliated to Savitribai phule Pune Univesity Pune (PU/NS/AC/158/2012)

E-Mail- bpimpricollege@gmail.com/Phone 02551-287651(AISHE: C-41468)

Website- www.bpimpricollege.in Principal – K.B.Sonawane

3.2.1. Institution has created an ecosystem for innovations and has initiatives for creation and transfer of knowledge (patents filed, published, incubation center facilities in the HEI to be considered)

Sr. No.	Particulars
1	<i>Seminars – Commerce , Economics & geography</i>
2	<i>List of MoU</i>
3	<i>Industrial visit</i>
4	<i>List of Certificate course</i>
5	<i>Staff PHD</i>
6	<i>Staff research paper</i>
7	<i>List of Students Projects</i>

PRINCIPAL
ART'S & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik

Sane Guruji ShikshanPrasarak Mandal's
ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal- SinnarDist- Nashik 422103 (CAAN019760)

Affiliated to Savitribai phule Pune Univesity Pune (PU/NS/AC/158/2012)

E-Mail- bpimpricollege@gmail.com/Phone 02551-287651(AISHE: C-41468)

Website- www.bpimpricollege.in Principal - Dr. D.L.Phartale

सूचना -

दि. १३/०२/२०२०

सर्व विद्यार्थ्यांना कळविण्यात येते कि, दि.13/02/2020 रोजी महाविद्यालयात वाणिज्य व अर्थशास्त्र विभाग अंतर्गत "बौद्धिक संपदा अधिकार" या विषयावर एक दिवशीय कार्यशाळा आयोजित करण्यात आली आहे तरी या कार्यक्रमासाठी प्रमुख व्याख्याते प्रा. डॉ. गणेश पाटील यांचे मार्गदर्शन विद्यार्थ्यांना लाभणार आहे तरी या सेमिनारचा जस्तीत जास्त विद्यार्थ्यांनी लाभ घ्यावा व सदर कार्यक्रमास उपस्तित रहावे हि विनंती.

NOTIC

Date - 13/02/2020

All Students Are Informed That Date -13/02/2020 A one Day worshok on "intellectual property rights" has been organized in the college under the Department of commerce & economics. Dr. although the students will benefit from the guidance of Dr. ganesh patil .it is requested that as many student as possible should benefit from this **seminar** so attend this program

PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ सलग
साने गुरुजी शिक्षण प्रसारक मंडळ नाशिक रोड संचलित,
कला व वाणिज्य महाविद्यालय, बारागाव पिंप्री,
ता. सिन्नर जि. नाशिक (०२५५१)२८७६५१

वाणिज्य व अर्थशास्त्र विभाग अंतर्गत

एक दिवशीय चर्चासत्र सन - २०२०-२१

विषय-

बौद्धिक संपदा अधिकार

महाविद्यालयात वाणिज्य व अर्थशास्त्र विभाग अंतर्गत "बौद्धिक संपदा अधिकार" एक दिवशीय चर्चासत्र दि.
13/02/2020 रोजी सकाळी १०.०० वाजता संपन्न होणार आहे तरी आपण महाविद्यालयात उपस्थित राहून उपकृत करावे
हि विनंती.

***कार्यक्रम पत्रिका ***

मा. श्री. प्रविणजी भालचंद्र जोशी
(अध्यक्ष सानेगुरुजी शिक्षण प्रसारक मंडळ)

कार्यक्रमाचे अध्यक्ष

प्रा. डॉ. डी. एल. फरताळे
(प्रा. कला व वाणिज्य महाविद्यालय बा. पिंप्री)

व्याख्याते

प्रा. डॉ. गणेश पाटील
(M.Com ,SET,NET,Phd)

प्रा.रेखा नन्नावरे
(M. Com ,SET)

प्रा. अश्विनी जाधव
(M. Com)

प्रा.संदिप कापडी
(MA Bed ,SET)

प्रमुख उपस्थिती

प्रा.के.बी. सोनवणे
(भूगोल विभाग)
प्रा. सांगळे एम. के.
(मराठी विभाग)
प्रा. एस.के. डावखर
(वाणिज्य विभाग)
प्रा. आर. आर. शेळके
(इंग्रजी विभाग)

प्रा. आर. बी. नन्नावरे
(वाणिज्य विभाग)
प्रा. सावंतए. आर.
(वाणिज्य विभाग)
प्रा. जी. व्ही. पगार
(भूगोल विभाग)
प्रा. एस. टी. पगार
(इतिहास विभाग)

Sane Guruji ShikshanPrasarak Mandal's
ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal- SinnarDist- Nashik 422103 (CAAN019760)

Affiliated to Savitribai phule Pune Univesity Pune (PU/NS/AC/158/2012)

E-Mail- bpimpricollege@gmail.com/Phone 02551-287651(AISHE: C-41468)

Website- www.bpimpricollege.inPrincipal - Dr D. L. Phartale

* अहवाल *

वाणिज्य व अर्थाशास्त्र विभाग अंतर्गत एक दिवशीय चर्चा सत्र

विषय - बौद्धिक संपदा अधिकार

• प्रास्ताविक -

दि. १३/०२/२०२०

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ व साने गुरुजी शिक्षण प्रसारक मंडळ नाशिक रोड संचलित, कला व वाणिज्य महाविद्यालय, बारागांव पिंप्री, सिन्नर या महाविद्यालयात अर्थाशास्त्र व भूगोल विभागा अंतर्गत दि. १३/०२/२०२० वार. मंगळवार रोजी महाविद्यालयात "बौद्धिक संपदा अधिकार" या विषयावर "एक दिवशीय चर्चा" सत्र आयोजित करण्यात आले. या चर्चा सत्राचे व्याख्याते डॉ. योगेश पाटील व सह. प्रा. अश्विनी जाधव यांनी विद्यार्थ्यांना बौद्धिक संपदा अधिकार या संदर्भात मार्गदर्शन केले.

सरस्वती पूजन करून प्रस्ताविकाच्या माध्यमातून प्रमुख पाहुण्यांचा परिचय करून कार्यक्रमाची सुरवात करण्यात आली. या चर्चा सत्राच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना मनुष्याची बौद्धिक गुणवत्ता आणि परिश्रम तसेच व्यक्तीच्या सर्जन क्षमतेमुळे त्या व्यक्तीस जि संपदा प्राप्त होते, ती बौद्धिक संपदा होय. बौद्धिक संपदेचे महत्व पटवून देवून विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

सह. प्रा. एस के कापडी यांनी आभार प्रदर्शन करून कार्यक्रमाचा समारोप केला.

Report

Commerce & Economics Department under one day seminar

Subject - intellectual property right

*Introduction

Date - 13/02/2020

Savitribai Phule Pune university and Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal Nashik Road sanchalit , Arts and Commerce College

Baragaon Pimpri Tal. Sinnar, Dist. Nashik under Department of Commerce and Economics On Dated 13/02/2020 organized "one day College level seminar "session on "Intellectual Property Right". Dr. Ganesh Patil sir & Asst. Prof. Ashvini Jadhav mam, the lecturer of this discussion session, guided the students regarding.

The Program was started by worshipping Saraswati Mata photo & introducing the chief guests through the introduction. Through this discussion session, the students will learn about the intellectual quality and hard work of a person and the intellectual property that a person gets due to the creative ability of a person. He guided the students by convincing them about the importance of intellectual property.

Asst. Prof. S.K. Sandip Kapadi concluded the program with a vote of thanks.

PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik

Dr. ganesh patil Sir guide to student about intellectual property right

Dr. ganesh Patil Sir , Dawakhar mam, nannaware mam distribute certificate to students

Asst. Prof. Jadhav mam guide to students on intellectual property right seminar

Dr. ganesh patil sir speech in program

PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nasik

Sane Guruji ShikshanPrasarak Mandal's
ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Presenty Sheet
सिक दिवसांचे चर्चासत्र.

Program Name:-

बौद्धिक संपदा अधिकार

Date :- 13/02/2020.

Roll No.	Name of the Students	Class	Sign
1)	सापकर वासुधा देवी	T.Y. B.com	G.H. Bhupikar.
2)	कुंभार साहेब रेश्मा	T.Y. B.com	Rahmet
3)	लांडगे मधुरी खाताशम	T.Y. B.com	Landge. M.S
4)	वखर पुजा भाऊसाहेब	T.Y. B.com	Vajra B.D
5)	खाने निगार अशवाक	T.Y. B.com	Khan. N.A
6)	लांडगे शिल्पा पुताप	T.Y. B.com	Shilpa. P.L.
7)	कापडी निकिता परशराम	T.Y. B.com	Kapdi N.P.
8)	खांदोडे तुषार शिवाजी	T.Y. B.com	Khander. S.
9)	उगले अनिकेत खाताशम	T.Y. B.com	Ugale. A.S
10)	सांगळे अविनाश सुकदेव	T.Y. B.com	Avinash S.S
11)	जाधव प्रसाद सुगवानी	T.Y. B.com	Jadhav. P.B
12)	साळी गणेश निवृत्ती	T.Y. B.com	Salhi
13)	घोलप साकषा वेद	T.Y. B.com	Gholap
14)	चर्मारे अमोल रत्नाकर	T.Y. B.com	A.R.C
15)	उगले सृजना अमोल	T.Y. B.com	Sanjana
16)	गायधरी कमल मधुकर	T.Y. B.com	K.M.G
17)	लोणारे रोहित संजय	T.Y. B.com	Rohit. I
18)	शिंदे पुजा प्रभाकर	T.Y. B.com	Shinde. puja.
19)	भदसक भाकारा सोमनाथ	T.Y. B.com	A.S. Mhaske
20)	राजोडे एसोनाम गोपाळ	T.Y. B.com	S.G.R
21)	सोनावणे सुभम गेडुकाशु	T.Y. B.com	S.U. Sonawane
22)	जगताप माणसी राजेंद्र	T.Y. B.com	M.R. Jagtap
23)	कुंभार मोहिनी संग्राम	T.Y. B.com	Mohini Gunjar
24)	कुंभार संकेत सोमनाथ	T.Y. B.com	Gunjar
25)	भदसक प्रविण प्रकाश	T.Y. B.com	P.P. Mhaske
26)	उगले विद्या रंगनाथ	T.Y. B.com	V.R. Ugale
27)	भडारी सुभम मनाज	T.Y. B.com	Shubham. B
28)	बाकुलसा सुभम शिरीळ	T.Y. B.com	S.S.S
29)	खोलमकर पुष्पेश ठमेश	T.Y. B.com	Prathamesh.
30)	रावळकर सुधीन नवनाथ	T.Y. B.com	S.N.T
31)	खाडे अतिष सोपान	T.Y. B.com	Khade. A
32)	ठपले माहेश्वरी सोमनाथ	T.Y. B.com	M.S.D
33)	खानप सुव्राम रंगनाथ	T.Y. B.com	S.R. Sanap
34)	गिने पवनी दत्तात्रय	T.Y. B.com	P.D. Gite

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road

ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal-Sinnar Dist. Nashik(Maharashtra) 422103

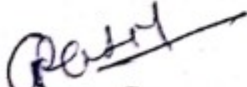
One Day College Level Seminar Organized by
Department of Commerce And Economics

On

“Intellectual Property Rights”

CERTIFICATE

This is to certify that Mr./ Miss...*Bharkar Gayatri Hari*.....of Art's and Commerce
College, Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar has attended and actively participated in One Day seminar on “Research Methodology”
Organized by the Department Of Economics as on 13rd February 2020

Resource Person

Dept. Head

Principal
PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal.Sinnar, Dist.Nasik

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road

ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal-Sinnar Dist. Nashik(Maharashtra) 422103

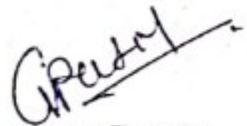
One Day College Level Seminar Organized by
Department of Commerce And Economics

On

“Intellectual Property Rights”

CERTIFICATE

This is to certify that Mr./ Miss... Gunjal Reshma Dnyaneshwarof Art's and Commerce
College, Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar has attended and actively participated in One Day seminar on “Research Methodology”
Organized by the Department Of Economics as on 13rd February 2020

Resource Person

Dept. Head

Principal
PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal.Sinnar, Dist.Nasik

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road

ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal-Sinnar Dist. Nashik(Maharashtra) 422103

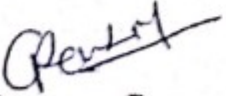
One Day College Level Seminar Organized by
Department of Commerce And Economics

On

“Intellectual Property Rights”

CERTIFICATE

This is to certify that Mr./ Miss....Landge.....Mayuri.....shantaram..........of Art's and Commerce College, Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar has attended and actively participated in One Day seminar on “Research Methodology” Organized by the Department Of Economics as on 13rd February 2020

Resource Person

Dept Head

Principal
PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road

ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal-Sinnar Dist. Nashik(Maharashtra) 422103

One Day College Level Seminar Organized by

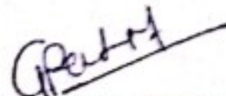
Department of Commerce And Economics

On

“Intellectual Property Rights”

CERTIFICATE

This is to certify that Mr./ Miss... Dawkhare pooja Bhausahabof Art's and Commerce College, Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar has attended and actively participated in One Day seminar on “Research Methodology” Organized by the Department Of Economics as on 13rd February 2020

Resource Person

Dept. Head

Principal
PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik.

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road

ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal-Sinnar Dist. Nashik(Maharashtra) 422103

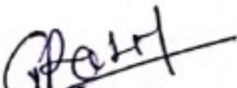
One Day College Level Seminar Organized by
Department of Commerce And Economics

On

“Intellectual Property Rights”

CERTIFICATE

This is to certify that Mr./ Miss... *khan..... Nigeebano..... Ash.Pak*of Art's and Commerce College, Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar has attended and actively participated in One Day seminar on “Research Methodology” Organized by the Department Of Economics as on 13rd February 2020

Resource Person

Dept. Head

Principal
PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal.Sinnar, Dist.Nasik

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road

ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal-Sinnar Dist. Nashik(Maharashtra) 422103

One Day College Level Seminar Organized by

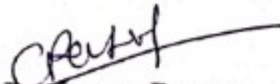
Department of Commerce And Economics

On

“Intellectual Property Rights”

CERTIFICATE

This is to certify that Mr./ Miss... *Landge Shilpa pratap*of Art's and Commerce College, Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar has attended and actively participated in One Day seminar on “Research Methodology” Organized by the Department Of Economics as on 13rd February 2020

Resource Person

Dept. Head

Principal
PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal.Sinnar, Dist. Nasik

Sane Guruji ShikshanPrasarak Mandal's
ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal- SinnarDist- Nashik 422103 (CAAN019760)

Affiliated to Savitribai phule Pune Univesity Pune (PU/NS/AC/158/2012)

E-Mail- bpimpricollege@gmail.com/Phone 02551-287651(AISHE: C-41468)

Website- www.bpimpricollege.in Principal – Dr. D.L.Phartale

सूचना -

दि. १४/०३/२०२२

सर्व विद्यार्थ्यांना कळविण्यात येते कि, दि.१५/०३/२०२२ वार. मंगळवार रोजी महाविद्यालयात अर्थशास्त्र व भूगोल विभाग अंतर्गत "संशोधन पद्धतीच्या मुलभूत संकल्पना" या विषयावर एक दिवशीय कार्यशाळा आयोजित करण्यात आली आहे तरी या कार्यक्रमासाठी प्रमुख व्याख्याते प्रा. डॉ. योगेश लक्ष्मण भारस्कर यांचे मार्गदर्शन विद्यार्थ्यांना लाभणार आहे तरी या सेमिनार जस्तीत जास्त विद्यार्थ्यांनी लाभ घ्यावा व सदर कार्यक्रमास उपस्ति्त रहावे हि विनंती.

NOTIC

Date – 14/03/2022

All Students Are Informed That Date - Day – Tuesday
A one Day worshok on "Basic Concepts of Research Methodology" has been organized in the college under the Department of economics and geography. Dr. although the students will benefit from the guidance of yogesh laxman bharaskar it is requested that as many student as possible should benefit from this **seminar** so attend this program

PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ सलग
साने गुरुजी शिक्षण प्रसारक मंडळ नाशिक रोड संचलित,
कला व वाणिज्य महाविद्यालय, बारागाव पिंप्री,
ता. सिन्नर जि. नाशिक (०२५५१)२८७६५१

अर्थशास्त्र व भूगोल विभाग अंतर्गत

एक दिवशीय चर्चासत्र सन - २०२१-२२

विषय-

संशोधन पद्धतीच्या मुलभूत संकल्पना

स. न. वि. वि -

महाविद्यालयात अर्थशास्त्र व भूगोल विभाग अंतर्गत "संशोधन पद्धतीच्या मुलभूत संकल्पना" एक दिवशीय चर्चासत्र दि. १५/०३/२०२२ वार. मंगळवार रोजी सकाळी १०.०० वाजता संपन्न होणार आहे तरी आपण महाविद्यालयात उपस्थित राहून उपकृत करावे हि विनंती.

कार्यक्रमाचे उद्घाटक

मा. श्री. प्रविणजी भालचंद्र जोशी
(अध्यक्ष सानेगुरुजी शिक्षण प्रसारक मंडळ)

कार्यक्रमाचे अध्यक्ष

प्रा. डॉ. डी. एल. फरताळे
(प्रा. कला व वाणिज्य महाविद्यालय बा. पिंप्री)

व्याख्याते

प्रा. डॉ. योगेश लक्ष्मण भारस्कर
(M.A., ECO., Bed, SET, NET, Phd)

प्रा. प्रवीण महाजन
(SET, NET (Eco) Phd)

प्रा. संदिप कापडी
MA Bed, SET

प्रमुख उपस्थिती

प्रा. के. वी. सोनवणे
(भूगोल विभाग)
प्रा. सांगळे एम. के.
(मराठी विभाग)
प्रा. एस. के. डावखर
(वाणिज्य विभाग)
प्रा. आर. आर. शेळके
(इंग्रजी विभाग)

प्रा. आर. बी. नन्नावरे
(वाणिज्य विभाग)
प्रा. सावंत ए. आर.
(वाणिज्य विभाग)
प्रा. जी. व्ही. पगार
(भूगोल विभाग)
प्रा. एस. टी. पगार
(इतिहास विभाग)

Sane Guruji ShikshanPrasarak Mandal's
ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal- SinnarDist- Nashik 422103 (CAAN019760)

Affiliated to Savitribai phule Pune Univesity Pune (PU/NS/AC/158/2012)

E-Mail- bpimpricollege@gmail.com/Phone 02551-287651(AISHE: C-41468)

Website- www.bpimpricollege.inPrincipal - Dr D. L. Phartale

* अहवाल *

अर्थाशास्त्र व भूगोल विभाग अंतर्गत एक दिवशीय चर्चा सत्र

विषय - संशोधन पद्धतीच्या मुलभूत संकल्पना

प्रास्ताविक -

दि. १५/०३/२०२२

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ व साने गुरुजी शिक्षण प्रसारक मंडळ नाशिक रोड संचलित, कला व वाणिज्य महाविद्यालय, बारागांव पिंप्री, सिन्नर या महाविद्यालयात अर्थाशास्त्र व भूगोल विभागा अंतर्गत दि. १५/०३/२०२२ वार. मंगळवार रोजी महाविद्यालयात **संशोधन पद्धतीच्या मुलभूत संकल्पना** या विषयावर **"एक दिवशीय चर्चा"** सत्र आयोजित करण्यात आले. य चर्चा सत्राचे व्याख्याते योगेश भारस्कर यांनी विद्यार्थ्यांना संशोधन संकल्पनांना , संशोधनाच्या पद्धती , संशोधनाचे प्रकार , संशोधनाचे विषय , संशोधनाचे विषय, संशोधनाचे उपयोग य संदर्भात मार्गदर्शन केले.

विद्यार्थ्यांना या चर्चा सत्रातून माध्यमातून अमोल्य अशी माहिती मिळाली तसेच भावी आयुष्यासाठी , भावी शिक्षणासाठी व व्यवसायासाठी याची उपयुक्तता नक्कीच होईल . असे मार्गदर्शन पी.पी.टी च्या माध्यमातून मुलांना मिळाले.या चर्चा सत्रासाठी ४० विद्यार्थी उपस्थित होते.

Report

Economics & Geography Department under one day seminar

Subject - Research methodology one day seminar

*Introduction

Date - 15/03/2022

Savitribai Phule Pune university and Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal Nashik Road sanchalit , Arts and Commerce College Baragaon pimpri Tal. Sinnar, Dist . Nashik under Department of Economics and Geography On Dated 15/03/2022 organize "one day College level seminar " session on Basic Concepts of Research Methodology. Yogesh

Bharaskar, the lecturer of this discussion session, guided the students regarding research concepts, research methods, types of research, research topics , research hypotheses, research importance , research applications,

Students got valuable information through this discussion session and it will definitely be useful for future life, future education and business. Children got such guidance through PPT.

40 students participated in this program

PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nasik

One day college level research methodology seminar Dr. yogesh bharaskar sir guide to students about research & distribute the certificate to students.

PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nasik

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's
ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Presenty Sheet

एक दिवसीय सेमिनार

Program Name: संशोधन पद्धतीचा महत्त्व संकल्पना Date: -

Roll No.	Name of the Students	Class	Sign
1	छात्रक दिपाली संतोष	S.Y.B.A	Dipali
2	शीलार ज्योती किरण	S.Y.B.A	S.J.K.
3	शीलार कावरी गगाराम	S.Y.B.A	Kaveri
4	बोहाडे शिलाल मोहन	S.Y.B.A	S.M. Borade
5	भुरकुटे अर्चना अशाक	S.Y.B.A	A.A.M
6	दोड रेशा सेमिनार	S.Y.B.A	I.S.D
7	सानप प्रिया मारुती	S.Y.B.A	Priva
8	सानप संकत राजपूर	S.Y.B.A	Sankat S. R.
9	सानप रूपाली विठोबा	S.Y.B.A	Rupali
10	गुजाळ शिलाल संजय	S.Y.B.A	S.S. Gunaji
11	जाधव अविष सुरेश	S.Y.B.A	A.S.J.
12	देवकर अंकिता केशार	S.Y.B.A	Ankita
13	सानप संतोष रघुनाथ	S.Y.B.A	Santosh
14	सांगळे विकास साठवराव	S.Y.B.A	S. Vikas
15	सांगळे राहुल बाळू	S.Y.B.A	Rahul
16	जाधव कृष्णा राजुजी	S.Y.B.A	R.K. Jadhav
17	वाणी प्रियंका श्रीहरी	S.Y.B.A	Prayanka
18	वाकरोरे माधुरी राधिकास	S.Y.B.A	M.R.V.
19	अहाळे विशाल रोहितारत	S.Y.B.A	Vishal B.
20	कापडी माधुरी राजुराम	S.Y.B.A	Kapadi M
21	कडक आकाशा सुरेश	S.Y.B.A	A.S.K.
22	जोरी सुरेश संजय	S.Y.B.A	Jori S.S.
23	बोहाडे सागरा वसु	S.Y.B.A	Sahish B.
24	भाबडे अर्चना केशार	S.Y.B.A	Bhabhad
25	सुंद विशाल विलास	S.Y.B.A	Vishal
26	वळे कृणाल मारुती	S.Y.B.A	K.M.B.
27	गांगुड आकाश इश्रमान	S.Y.B.A	AKASH
28	कडळ सागर बाळू	S.Y.B.A	S.B.K
29	पवार महेश नामदेव	S.Y.B.A	P.M.V
30	दोड रोशन किरण	S.Y.B.A	Rashan
31	डोमाडे सुभाषण रामनाथ	S.Y.B.A	Domade S
32	कापडी विपक चंद्रमान	S.Y.B.A	K. Vipk.
33	गायल रंजना मंगलदीप	S.Y.B.A	Tanus

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road

ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal-Sinnar Dist. Nashik(Maharashtra) 422103

One Day College Level Seminar Organized by

Department of Economics

On

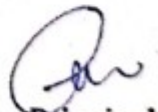
“Research Methodology”

CERTIFICATE

This is to certify that Mr./ Miss..... धातक..... दिपाली..... संतोष..... of Art's and Commerce College, Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar has attended and actively participated in One Day seminar on “Research Methodology” Organized by the Department Of Economics as on 15th March 2022

Resource Person

Dept. Head

Principal
PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal.Sinnar, Dist. Nashik

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road

ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal-Sinnar Dist. Nashik(Maharashtra) 422103

One Day College Level Seminar Organized by

Department of Economics

On

“Research Methodology”

CERTIFICATE

This is to certify that Mr./ Miss..... कडक..... आकांशा..... सुरेश..... of Art's and Commerce College, Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar has attended and actively participated in One Day seminar on “Research Methodology” Organized by the Department Of Economics as on 15th March 2022

Resource Person

Dept. Head

Principal

PRINCIPAL

ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road

ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal-Sinnar Dist. Nashik(Maharashtra) 422103

One Day College Level Seminar Organized by

Department of Economics

On

“Research Methodology”

CERTIFICATE

This is to certify that Mr./ Miss.....कापडी साधुशी राजाराम.....of Art's and Commerce College, Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar has attended and actively participated in One Day seminar on “Research Methodology” Organized by the Department Of Economics as on 15th March 2022

Resource Person

Dept. Head

Principal
PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal.Sinnar, Dist. Nashik.

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road

ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal-Sinnar Dist. Nashik(Maharashtra) 422103

One Day College Level Seminar Organized by

Department of Economics

On

“Research Methodology”

CERTIFICATE

This is to certify that Mr./ Miss.....जाधव.....सुसुजा.....कुळी.....of Art's and Commerce
College, Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar has attended and actively participated in One Day seminar on “Research Methodology”
Organized by the Department Of Economics as on 15th March 2022

Resource Person

Dept. Head

Principal
PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik, Maharashtra

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road

ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal-Sinnar Dist. Nashik(Maharashtra) 422103

One Day College Level Seminar Organized by

Department of Economics

On

“Research Methodology”

CERTIFICATE

This is to certify that Mr./ Miss.....शानुप.....प्रिया.....मारुती.....of Art's and Commerce College, Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar has attended and actively participated in One Day seminar on “Research Methodology” Organized by the Department Of Economics as on 15th March 2022

Resource Person

Dept. Head

Principal

PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar Dist. Nashik

MEMORANDUM OF UNDERSTANDING

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road
Arts and Commerce College,
Baragaon Pimpri Tal - Sinnar, Dist- Nashik 422103(Maharashtra)

And

Medical Superintendent
Primary Health Center Dodi (BK)
Tal- Sinnar Dist- Nashik 422103(Maharashtra)

For

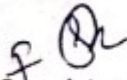
" Tie up with Red Ribbon Club & Providing Medical Facilities to Students"

• The general Objective of this Memorandum of Understanding (MOU) is

- 1) Establishment of red ribbon club in College.
- 2) Arrange the AIDS Awareness Program.
- 3) To Reduce New HIV Infection Among Youth By Raising their risk perception through awareness of sexuality, HIV & AIDS.
- 4) To Promote voluntary non-remunerated blood donation among youth.
- 5) Implementation Of Health Mission Program in college.

This agreement will take effect from the date of its signing and shall be valid for an unlimited period. It modifies by mutual written agreement between tile parties, and may be extended by mutual written agreement. Either party may terminate the agreement at any time during tile term by the provision of three months written notice to the other party.

SIGNATURE

Medical Superintendent
Primary Health Center
Dodi (BK)
Tal- Sinnar, Dist-Nashik 422101

Place - Arts & Commerce College, Baragaon Pimpri

Date - 01/12/2019

Principal

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's
Nasik Road,
Art's and commerce college, Baragaon Pimpri
Tal-Sinnar, Dist- Nashik 422103

PRINCIPAL
SGSPM' Art's & Commerce College
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik.

MEMORANDUM OF UNDERSTANDING

**Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nashik Road
Arts and Commerce College,
Baragaon pimpri ,Sinnar, Tal – Sinnar, Dist- Nashik 422103**

And

**Grampanchayat
Baragaon pimpri, Tal – Sinnar, Dist - Nashik 422103**

For

"Providing to each other cleanness activity & Facilities"

***The general Objective of this Memorandum of Understanding (MOU) is**

- 1) To Provide Hourglass(Ghantagadi) To College.
- 2) To Arrange The Social Cleanness Program In Village
- 3) To Collecting The E-Waste From College.
- 4) To Arrange The Camp Activities For Cleanness In Village From College

This agreement will take effect from the date of its signing and shall be valid for an unlimited period. It modifies by mutual written agreement between tile parties, and may be extended by mutual written agreement. Either party may terminate the agreement at any time during tile term by the provision of three months written notice to the other party.

Grampanchayat, **ग्रामविकास अधिकारी**
Baragaon Pimpri, **ग्रामपंचायत बारागांवपिंप्री**
Sinnar - 422103 **ता.सिन्नर, जि.नाशिक.**

SIGNATURE

Principal
Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's, Nashik Road
Art's and commerce college, Baragaon pimpri
Tal-.Sinnar, Dist- Nashik 422103

Place – Arts & Commerce college Baragaon Pmpri.
Date - 02/08/2021.

PRINCIPAL
SGSPM' Art's & Commerce College
Baragaon Pimpri, Tal.Sinnar,Dist.Nashik.

MEMORANDUM OF UNDERSTANDING

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nashik Road
Arts and Commerce College,
Baragaon pimpri Tal - Sinnar, Dist- Nashik 422103

And

Doctor Association
Baragaon pimpri Tal - Sinnar, Dist - Nashik 422103

For

"Providing Medical Facilities"

* The general Objective of this Memorandum of Understanding (MOU) is

- 1) Provide medical facilities to college student and staff.
- 2) Arrange health check up camp.
- 3) Guidance and tips for health fitness of student and staff.
- 4) A Provide medical facilities as emergency basic.

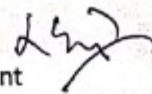
This agreement will take effect from the date of its signing and shall be valid for an unlimited period. It modifies by mutual written agreement between tile parties, and may be extended by mutual written agreement. Either party may terminate the agreement at any time during tile term by the provision of three months written notice to the other party.

Principal
Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's, Nashik Road
Art's and commerce college, Baragaon pimpri
Tal-.Sinnar, Dist- Nashik 422103

PRINCIPAL
SGSPM' Art's & Commerce College
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik,

Place - Arts & Commerce college Baragaon Pmpri.
Date- 10/10/2021

SIGNATURE

President
Doctor association
Baragaon Pimpri , Tal-Sinnar, Dist- Nashik 422301

डॉ. रविंद्र कचरु भुमरे
बी.ए.एम.एस. (नाशिक)
इजि.चं. 1-52836-A
म.पो. बारगाव पंप्री, त.सिन्नार (नाशिक)

**MEMORANDUM OF UNDERSTANDING
BETWEEN**

**Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road Art's and
Commerce College, Baragaon Pimpri,
Tal- Sinnar, Dist.- Nashik 422103.**

And

**Centre for Youth Development & Activities
(CYDA)**

**Head Office at 2nd Floor, Atur House, Above Maratha Samrat Hotel,
Ambedkar Road, Camp, Pune 01,**

**Purpose: Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road Art's and
Commerce College, Baragaon Pimpri, Tal- Sinnar, Dist.- Nashik 422103.
and Centre for Youth Development & Activities (CYDA), having its Head
Office at 2nd Floor, Atur House, Above Maratha Samrat Hotel, Ambedkar
Road, Camp, Pune 01, Sign MOU as a knowledge partner to strengthen inter
Institute relations, mutual learning and development. For the said purpose,
Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road Art's and
Commerce College, Baragaon Pimpri, Sinner, Nashik as assigned a
Memorandum of Understanding (MOU) with on 24st Sep 2022
MOU represented by PROF. *D. D. L. Pharatube*..... of
Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road Art's and
Commerce College, Baragaon Pimpri, Sinner, Nashik whose address is at
Maharashtra and shall include its lawful representatives and permitted assigns**

Head Office: CYDA, 16A, 2nd Floor, Atur House, Above Maratha Samrath Hotel, Ambedkar Road, Camp, Pune 01

Pune Field Office: Manuski Centre, 3247, C/O Plot No, 14B Deccan College Rd, Yerwada, Pune 411006

Nandurbar Office: CYDA, Pancham building Jaychand Nagar, Near Fire Station, Korit Road Nandurbar 425412

Kerala Office: CYDA, 12B, RioArtech, Thazhathangady, Kottayam, Kerala 686005

Hyderabad Office: P/No. 29, H.No: 5-3-342, Laxmi Nagar Colony, Venkat Rao Nagar, Kukatpally 500072

attisgarh Office: (SKILL DEVELOPMENT) Nav Ankur Learning Center A1/14, Lokmanya Society, DDU Nagar, Amanaka, Raipur, Chhattisgarh 492010

Reg. Address: #1, A4 Gardenia, Phase 3, Somnath Nagar, Vadagoansheri, Pune 411014, India | Contact No. +91-8767734511

cydaindia

www.cydaindia.org

With

Mr. Pravin Jadhav, Executive Director, **Centre for Youth Development & Activities (CYDA)**, Head Office at 2nd Floor, Atur House, Above Maratha Samrat Hotel, Ambedkar Road, Camp, Pune 01, And shall include its lawful representatives and permitted assigns;

The alliance will support **Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road Art's and Commerce College, Baragaon Pimpri, Sinner, Nashik** and **Centre for Youth Development & Activities (CYDA)**, having its Head Office at 2nd Floor, Atur House, Above Maratha Samrat Hotel, Ambedkar Road, Camp, Pune 01, to enrich and extend the activities for youth development.

The purpose of this Memorandum of Understanding is to guide and direct the parties respecting their affiliation and working relationship, inclusive of anticipated future arrangements and agreements in furtherance thereof, to be a knowledge partner to provide high quality, learning experiences, while at the same time enhancing the resources available to the parties. Neither party intends for this Memorandum to alter in any way their respective legal rights of their legal obligations to one another, or as to any third party.

The number and type of programmers' will be mutually determined by agreement of the parties, and may at any time be altered by mutual agreement. All partnership programmers' will be at the best interest of both parties and will be beneficial to provide a conducive platform to youths to identify their potentialities and excel in life.

Responsibilities of the Parties: -

Roles and Responsibilities of Centre for Youth Development and Activities: -

1. Providing Life Skills training to youths. These sessions shall be aimed to enhance their existing skill as well hone other social skills.
2. Capacity building sessions for youth. These sessions shall be aimed to sensitize youth on various issues like Gender, Entrepreneurship, Civic responsibility and so on.
3. Holding national and international level conferences and training on Entrepreneurship Development and Sustainable

Development goals.

4. Providing a platform to youths to explore lucrative career opportunities.
5. Providing and sharing information about upcoming events, seminar, workshop etc which is of beneficial.
6. Capacity building of 10 core team members for Youth4Change program.

Roles and Responsibilities of Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road Art's and Commerce College, Baragaon Pimpri, Sinner, Nashik

The college shall assign enthusiastic Youths to CYDA.

1. A Program officer shall be assigned from the College for smooth coordination between the College and the CYDA.
2. The College shall identify volunteers for the formation of Youth4Change to organize events/competition within the college or virtually.
3. The College and the program officer shall encourage a volunteer to associate with throughout the year.
4. The College shall provide its premises for organizing workshops, sessions, events and social actions.

Mutual Roles and Responsibilities of Centre for Youth Development and Activities and Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road Art's and Commerce College, Baragaon Pimpri, Sinner, Nashik:

1. Both College and CYDA shall share their logos while issuing the completion certificate to students.
2. Both College and CYDA shall mutually organize all events, workshops and sessions.
3. A WhatsApp group shall be formed for Youth4Change Program. All the information regarding sessions, events, workshops shall be shared in this group.

Further coalition would foster exchange of talent for mutual benefits. **Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road Art's and Commerce College, Baragaon Pimpri, Sinner, Nashik** and **Centre for Youth Development & Activities (CYDA)**, having its Head Office at 2nd Floor, Atur House, Above Maratha Samrat Hotel, Ambedkar Road, Camp, Pune 01, unanimously agrees on above statements to enhance activities for youth development.

The agreement was signed by **Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road Art's and Commerce College, Baragaon Pimpri, Sinner, Nashik** and **Principal** PROF.

.....*Dr. D. L. Pharatake*.....
Sane

Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road Art's and Commerce College, Baragaon Pimpri, Sinner, Nashik and Mr. Pravin Jadhav, Executive Director **Centre for Youth Development & Activities (CYDA)**, having its Head Office at 2nd Floor, Atur House, Above Maratha Samrat Hotel, Ambedkar Road, Camp, Pune 01. to the parties at their address and facsimile number as stated below:

To : PROF.
.....*Dr. D. L. Pharatake*.....

Address : - **Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road Art's and Commerce College, Baragaon Pimpri, Sinner, Nashik,**

Attn. to :

Tel no. :

E-mail :

SIGNATORIES OF THIS AGREEMENT

(Handwritten initials)

Principal

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's
Nasik Road Art's & Commerce College,
Baragaon Pimpri, Sinner, Nashik,

PRINCIPAL

SGSPM' Art's & Commerce College
Baragaon Pimpri, Tal. Sinner, Dist. Nashik.

(Handwritten signature)
29/9/2022

**Head of Nashik
CYDA, Nashik**

**BRANCH HEAD
CYDA Nashik**

Signed on 24/09/2022

IN WITNESS WHEREOF, the undersigned, being duly authorized by their respective organizations, signs this MOU on the date as above written.

Signed by In the presence of

MEMORANDUM OF UNDERSTANDING

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nashik Road Art's and Commerce College, Baragaon Pimpri,
Tal- Sinnar, Dist- Nashik 422103.

AND

Success Job Placement & Multi Services Hub

Sinnar Branch : Below Yasharaj Hotel/ HDFC ATM, Near Waje Petrol Pump Sinnar 422103 .& Nashik
Branch : 307 , Atlanta Shoppers, Wasan Nagar, Pathardi fata, below Signus Hospital, Nashik-422010.

FOR

Job Recruitment in Campus Drive

"Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal' Nasik Road, Art's and Commerce College , Baragaon Pimpri
Tal- Sinnar, Dist- Nashik, 422103 will be here in after referred as **MENTEE INSTITUTION SUCCESS JOB
PLACEMENT & MULTI SERVICES HUB** Sinnar Branch : Below Yasharaj Hotel/ HDFC ATM,Near Waje
Petrol Pump Sinnar 422103 will be referred as **MENTOR INSTITUTION**. The general objective of this
Memorandum of Understanding (MOU) is to enable Mentee institution **Arrange Job Recruitment in
Campus Drive**.

- **Mentoring will facilitate the following –**

- To Guide The Students About Job Placement.
- To Arrange the Campus Drive Through Placement Cell.
- To aware The Latest Job Opportunities for Students.
- To Improvements Of Soft Skill Among The Rural Background Students.
- Maintain The College Campus Job Oriented, Skillful Work Force For Nation Building.

- **The Mentee institution is required to –**

- Nominate fulltime faculty member as the Coordinator of the project.
- Cooperate in the exchange of information relating to their activities
- Endeavor to encourage Students & College staff to spend time & guidance in the Mentor institution whenever needed.

- **Declaration About Job Recruitment & Placement Cell.**

This agreement will take effect from the date of its signing and shall be valid for an unlimited period from that date unless sooner terminated, revoked or modified by mutual written agreement between tile Parties, and may be extended by mutual written agreement. Either party may terminate the Agreement at any time during tile term by the provision of three months written notice to the other party.

SIGNATURES

Director,

Mr. Ganesh Avhad
Success Job Placement,
& Multi Services Hub Sinnar, (Nashik).

Principal,

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nashik Road.
Art's and commerce college, baragaon pimpri,
Tal.Sinnar, Dist. Nashik 422103.

Place – Arts & Commerce college Baragaon Pmpri.

Date- 15/03/2022

PRINCIPAL
SGSPM' Art's & Commerce College
Baragaon Pimpri, Tal.Sinnar, Dist.Nashik.

MEMORANDUM OF UNDERSTANDING

MVP'S

Arts and Commerce College, Vadner Bhairav, Tal: Chandwad, Dist: Nashik - 423 111.

AND

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's art's and commerce college, baragaon pimpri
Tal- Sinnar Dist- Nashik 422103

For

"Mentoring NAAC Accreditation of the Institution to promote Quality Assurance in Higher Education"

"Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal' art's and commerce college", baragaon pimri Tal- Sinnar Dist- Nashik 422103 will be here in after referred as **MENTEE INSTITUTION** and MVP'S Arts and Commerce College, Vadner Bhairav, Tal: Chandwad Dist: Nashik-423 111 will be referred as **MENTOR INSTITUTION**. The general objective of this Memorandum of Understanding (MOU) is to enable Mentee institution get accredited.

• **Mentoring will facilitate the following –**

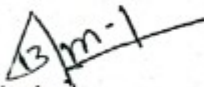
- Training of Faculty and Staff for proper processes, documentation, presentation
- Sharing of knowledge, information and resources,
- Opportunities for research collaboration and faculty development
- Guidance and encouragement to institutions to adopt best practices.
- External members can also be solicited from the industry and can be used as a resource pool.

• **The Mentee institution is required to –**

- Nominate fulltime faculty member as the Coordinator of the project.
- Cooperate in the exchange of information relating to their activities
- Endeavor to encourage staff to spend periods of time in the Mentor institution whenever needed.

• **Declare that they are not accredited by NAAC till today.**

This agreement will take effect from the date of its signing and shall be valid for an unlimited period from that date unless sooner terminated, revoked or modified by mutual written agreement between tile Parties, and may be extended by mutual written agreement. Either party may terminate the Agreement at any time during tile term by the provision of three months written notice to the other party.

Principal
MVP'S

Arts And Commerce College, Vadner Bhairav,

Tal: Chandwad, Dist: Nashik 423111

Arts Commerce & Science College
Vadner Bhairav, Tal. Chandwad (Nashik)

Place – Arts & Commerce college Baragaon Pmpri.

Date- 10/01/2022

SIGNATURES

Principal

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's NASHIK Road

art's and commerce college, baragaon pimpri

Tal. Sinnar Dist. Nashik 422103

PRINCIPAL
SGSPM' Art's & Commerce College
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik.

Sane Guruji ShikshanPrasarak Mandal's
ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal- SinnarDist- Nashik 422103 (CAAN019760)

Affiliated to Savitribai phule Pune Univesity Pune (PU/NS/AC/158/2012)

E-Mail- bpimpricollege@gmail.com/Phone 02551-287651(AISHE: C-41468)

Website- www.bpimpricollege.in Principal - Dr D. L. Phartale

औद्योगिक भेट विश्वकरमा इंडस्ट्री - अहवाल

• प्रस्तावना -

दि. ०९/०२/२०१८

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ व साने गुरुजी शिक्षण प्रसारक मंडळ नाशिक रोड संचलित, कला व वाणिज्य महाविद्यालय, बारागांव पिंप्री, सिन्नर या महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी दिनांक ०९/०२/२०१८ रोजी विश्वकर्मा इंडस्ट्री ला भेट दिला.

मा. प्रचार्य डॉ. डी. एल. फारतले यांच्या परवानगीने व मार्गदर्शनाने औद्योगिक भेटीचे आयोजन करण्यात आले. विश्वकर्मा गीअर्स प्रा. लि., प्लॉट नं. बी-१२४/१२५ एसटीआयसीई मुसळगाव, तेल-सिन्नर, जिल्हा-नाशिक-४२२१११२ चे संचालक श्री गणेश गुरुळे व सर्व कर्मचारी वर्ग यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले .

S.Y.B.com, T.Y.B.com या २ वर्गांचे एकूण ४० विद्यार्थी औद्योगिक सहलीसाठी नेण्यात आले. विद्यार्थ्यांना य भेटीतून बऱ्याच गोष्टी अभ्यासण्यास मिळाल्या . भावी आयुष्यात व्यवसाय सुरु करण्यासाठी प्रेरणा या भेटीतून विद्यार्थ्यांना मिळाली.

REPORT

OF INDUSTRIAL VISIT TO VISHWAKARMA GEARS PRIVATE LIMITED

• Introduction -

Date – 09/02/2018

Savitribai Phule Pune University and Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal, Nashik Road, Arts and Commerce College, Baragaon Pimpri, Sinnar students visited to Vishwakarma Industry on dated 09/02/2018

Hon. Principal Dr. D. L. Fartale An industrial visit was organized with the permission and guidance. Vishwakarma Gears Pvt. Ltd., Plot no. B-124/125 STICE Musalgaon, Tel-Sinnar, District-Nashik-422112 Director Shri Ganesh Gurule and all the staff guided the students Total 40 students of 2 classes namely S.Y.B.com. T.Y.B.com were taken for industrial trip.

Students got to study many seminars from this visit. Students got inspiration from this visit to start business in future life.

PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nasik

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal Nasik Road

ART'S & COMMERCE COLLEGE

BARAGAON PIMPRI, Tal. Sinnar, Dist. Nashik. Phone No. : (02551) 287651

Affiliated to University of Pune
ID No. PU/NS/AC/158/2012
University College Code No. 1410

Dr. D. L. Phartale
M.Sc.Ph.D.
Principal
Ex. Senate Member University of Pune

Ref. No. : 96A/2017-18

Date : 09/02/2018

To,
M/s Vishwakarma Gears Pvt. Ltd.
Plot No - B - 124/125
STICE, Musalgaoon Sinnar
Tal. Sinnar (Nashik)

Subject :- Seeking permission for an industrial visit of Commerce Students under S.G.S.P. Mandal's Art's and Commerce College Baragaon Pimpri,

Respected Sir,

This is to inform you that we are planning to organized industrial visit to your organization on 09 feb 2018 so as to motivation guidance and knowledge about industry during this industrial visit to the students. Therefore I would like to request you kindly allow the students for an industrial visit in your organization .

I shall be thankful to you, if you kindly accept our request thank you

M/s. **VISHWAKARMA GEARS PVT. LTD.**
B-124/125, STICE, SINNAR
DIST. NASHIK
PIN - 422 117

PRINCIPAL
SGSPM Art's & Commerce College
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik.

COLLEGE STUDENTS VISI TO VISHWAKARMA INDUSTRY OF MIDC

STUDENTS PIC IN INDUSTRY

PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nasik

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's
ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI
Presenty Sheet

Program Name:- Industrial visit 2017-18 Date:- 09/02/2018

Roll No.	Name of the Students	Class	Sign
1]	Daukhar Sonali Sudham	T.Y.B.com	Sonali
2]	Gangave prakash Bhogaon	T.Y.B.com	Prakash
3]	Kandadi Suresh Chander	T.B.com	Suresh
4]	Khandade Manisha Balasabeb	T.Y.B.com	K.M.B
5]	Pansree Vidhya sanjay	T.Y.B.com	Pansree
6]	Sanap sham pfakke	T.Y.B.com	S.S.F.
7]	Satpute Gaurav Namdev	S.Y.B.com	Gaurav
8]	Sawarne Ashish Raw Ramesh	S.Y.B.com	Ashish
9]	Ugale Kiran Uttam	T.Y.B.com	Ugale
10]	Padvel Santosh somnath	S.Y.B.com	S.S.P.
11]	Shiesat Prkudan Dilip	S.Y.B.com	Kudan
12]	ugale Madhuri Sudham	S.Y.B.com	Ugale
13]	Ugle shubham kailas	S.Y.B.com	U.B.K.
14]	Lundaje Nitai beajire	T.Y.B.com	Lundaje
15]	Shinde Tanuja Mahendra	S.Y.B.com	Tanuja
16]	Sanap Aashabai Kandu	T.Y.B.com	S.A.K
17]	Palwe Pallavi Khandu	T.Y.B.com	Palwe
18]	ugale paarna madhukar	T.Y.B.com	P.M.V.
19]	Pradeshi Pritesh Manoj	S.Y.B.com	P.P.M.
20]	Rajputu Prapti Nandkeshwar	S.Y.B.com	Prapti
21]	valke surajna kani math	S.Y.B.com	S.K.V
22]	Wagh komal Goraakh	S.Y.B.com	K.K.G.
23]	Satpute samadhan chandani	T.Y.B.com	SSC
24]	Sanap priyanka Balu	S.Y.B.com	Priyanka
25]	Shiesat Bharti vildas	S.Y.B.com	B.V.S
26]	valke sachin bellarsabeb	S.Y.B.com	S.B.V
27]	shakh salim Khalil	T.Y.B.com	SSK
28]	more Akash Shivraj	S.Y.B.com	M.A.B
29]	Pomaze pallvi jaywant	S.Y.B.com	Palavi
30]	valke vishal kailas	S.Y.B.com	V.K.V
31]	Wagh komina somnath	S.Y.B.com	W.M.S.
32]	Veeri Nilcam dhodiyam	S.Y.B.com	Nelkeni
33]	Gakhame Saurikha limaj	T.Y.B.com	Saurikha
34]	Gosavi Savita Goraakh	T.Y.B.com	Savita

Sane Guruji ShikshanPrasarak Mandal's
ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal- SinnarDist- Nashik 422103 (CAAN019760)

Affiliated to Savitribai phule Pune Univesity Pune (PU/NS/AC/158/2012)

E-Mail- bpimpricollege@gmail.com/Phone 02551-287651(AISHE: C-41468)

Website- www.bpimpricollege.in Principal - Dr D. L. Phartale

कृष्णा इंडस्ट्री प्रायवेट लिमिटेड - अहवाल

• प्रस्तावना -

दि. 28/11/2018

वर्ग: SY BCOM आणि TYB.COM

भेटीची तारीख: 28/11/2018

कंपनी/उद्योगाचे नाव: कृष्णा इंडस्ट्री प्रायवेट लिमिटेड

मार्गदर्शकाचे नाव: श्री. दत्ता सानप

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ व साने गुरुजी शिक्षण प्रसारक मंडळ नाशिक रोड संचलित, कला व वाणिज्य महाविद्यालय, बारागांव पिंप्री, सिन्नर या महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी दिनांक . 28/11/2018 रोजी **कृष्णा इंडस्ट्री प्रायवेट लिमिटेड** ला भेट दिला.

मा. प्रा. डॉ. डी. एल. फारतले सर यांच्या परवानगीने व मार्गदर्शनाने औद्योगिक भेटीचे आयोजन करण्यात आले. कृष्णा इंजिनियरिंग प्रायव्हेट लिमिटेड, प्लॉट नं. B-120, मुसळगाव, तेल सिन्नर, जिल्हा- नाशिक 422112. या इंडस्ट्री ला 28 नोव्हेंबर 2018 रोजी सकाळी 11 वाजता विद्यार्थ्यांनी भेट दिली.

संचालक श्री दत्ता सानप तसेच इंडस्ट्रीमधील सर्व कर्मचारी यांनी विद्यार्थ्यांना पूर्ण प्लान दाखवला तसेच त्या संदर्भात माहिती दिली .या औद्योगिक भेटीला महाविद्यालयाती S.Y.Bcom तसेच T.Y.Bcom चे एकूण २९ विद्यार्थी गेले होते प्रा. नात्रावाने आर. बी. यांनी विद्यार्थ्यांच्या औद्योगिक भेटीचे आयोजन केले.

या भेटीच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना व्यावसायासंधार्भात मार्गदर्शन मिळाले. विद्यार्थ्यांनी व इंडस्ट्री कर्मचाऱ्यांनी एकमेकांना भावी आयुष्याच्या शुभेच्या देऊन निरोप घेतला .

VISIT TO KRISHNA ENGINEERING PRIVATE LIMITED - REPORT

• Introduction -

Date-28/11/2018

Savitribai Phule Pune University and Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal Nashik Road, College of Arts and Commerce, Baragaon Pimpri, Sinnar. Visited Krishna Industry Pvt Ltd on 28/11/2018.

Hon. Prof. Dr. D. L. Fartale Sir An industrial visit was organized with the permission and guidance to Krishna Engineering Private Limited, Plot no. B-120, Musalgaon, Tal Sinnar, District - Nashik 422112. This industry was visited by students on 28 November 2018 at 11 am.

Director Mr. Dutta Sanap and all the employees of the industry showed the complete plan to the students and gave information in this regard. A total of 29 students of S.Y Bcom and T.Y.Bcom of the college went to this industrial visit. Nannawan R. B. Organized industrial visit of students.

Through this visit, the students got guidance in business context. The students and the industry employees bid farewell to each other with good wishes for future life.

PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal Nashik Road

ART'S & COMMERCE COLLEGE

BARAGAON PIMPRI, Tal. Sinnar, Dist. Nashik. Phone No. : (02551) 287651

Affiliated to University of Pune
ID No. PU/NS/AC/158/2012
University College Code No. 1410

Dr. D. L. Phartale
M.Sc.Ph.D.
Principal
Ex. Senate Member University of Pune

Ref. No. : 107/2018-19

Date : 28 / 11 / 2018

To,
Krishna Engineering
Private Limited.
Plot No - B-120
Musalgaon, Sinnar (Nashik)

Subject :- Seeking permission for an industrial visit of Commerce Students under S.G.S.P. Mandal's Art's and Commerce College Baragaon Pimpri,

Respected Sir,

This is to inform you that we are planning to organized industrial visit to your organization on 28 November 2018 so as to motivation guidance and knowledge about industry during this industrial visit to the students. Therefore I would like to request you kindly allow the students for an industrial visit in your organization .

I shall be thankful to you, if you kindly accept our request thank you

PRINCIPAL
SGSPM' Art's & Commerce College
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik.

KRISHNA ENGINEERING

College students visited to Krishna industry

PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baraon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nasik

Sane Guruji ShikshanPrasarak Mandal's
ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI
 Presenty Sheet

Program Name:- Industrial Visit 2018-19 Date:- 28/11/2018

Roll No.	Name of the Students	Class	Sign
1)	जेसाई तुकार कात्यायन	T.Y B.com	
2)	देवकर शारदा रवी	T.Y.B.com	D.S.H.
3	दिने संपूर्ण रावसाहेब	T.Y. B.com	
4	जाधव रोहिणी सुभाष	T.Y.B.com	
5	कावळे सुख दिलीप	T.Y B.com	
6	कांगळे नितिन सुभाष	T.Y B.com	
10	मंडवळे अशोक शंभराजी	T.Y.B.com	
7	निकम गीतांजलीती किरण	T.Y B.com	
8	सानप राहुन नामदेव	T.Y.B.com	
90	उगले उमावती दशरथ	T.Y.B.com	U.R.D
91	उगले दिपाली केसू	T.Y.B.com	U.D.K
92	सांगळे पुजा पुंडलिक	T.Y.B.com	S.P.P
93	सानप समाधान वसंत	T.Y.B.com	S.S.V
94	वाणी अक्षय भाऊसाहेब	T.Y.B.com	Akshay B.V
95	खांडोडे पुजा शिवाजी	T.Y.B.com	K.P.S
96	सोनपणे राजेश्वरी गीतम	T.Y.B.com	S.R.G.
97	उगले कल्पिता शिवसाहेब	S.Y.B.com	U.K.R
98	लाडगे प्रियंका लक्ष्मण	S.Y.B.com	Prayanka
99	सानप स्तुती ललित	S.Y.B.com	S.B.Sanap
20	सांगळे किरण बाणू	S.Y.B.com	Sangale
21	भांडवळ समाधान रामनाथ	S.Y.B.com	B.R.
22	चव्हाणकर गजल लक्ष्मण	S.Y.B.com	C.T.N
23	दावळर रोहिणी सुभाष	S.Y.B.com	
24	दासगु मंजुषा जयराव	S.Y.B.com	M.N.G
25	जाधव राजेश्वरी दिपक	S.Y.B.com	
26	जगताप राजेश्वरी सुभाष	S.Y.B.com	Rajashri
27	जाधव शुभम रमेश	S.Y.B.com	
28	कापडी स्वाती बांताशम	S.Y.B.com	
29	लाडगे निता गजराव	S.Y.B.com	
30	पारसरे नेहा नागभाऊ	S.Y.B.com	Parsate
31	पारसरे विद्या लजपत	S.Y.B.com	Parsate

PRINCIPAL
 ARTS & COMMERCE COLLEGE
 Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nasik

Sane Guruji ShikshanPrasarak Mandal's
ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal- SinnarDist- Nashik 422103 (CAAN019760)

Affiliated to Savitribai phule Pune Univesity Pune (PU/NS/AC/158/2012)

E-Mail- bpimpricollege@gmail.com /Phone 02551-287651(AISHE: C-41468)

Website- www.bpimpricollege.in Principal - Dr D. L. Phartale

अहवाल

देशमुख इंडस्ट्री प्रायवेट लिमिटेड

• प्रस्तावना -

दि. 07/01/2020

वर्ग: SYBCOM आणि TYB.COM

भेटीची तारीख: 07/01/2020

कंपनी/उद्योगाचे नाव: देशमुख इंडस्ट्री प्रायवेट लिमिटेड

मार्गदर्शकाचे नाव: श्री सुरज देशमुख

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ व साने गुरुजी शिक्षण प्रसारक मंडळ नाशिक रोड संचलित, कला व वाणिज्य महाविद्यालय, बारागांव पिंप्री, सिन्नर या महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी दिनांक . 07/01/2020 रोजी देशमुख इंडस्ट्री प्रायवेट लिमिटेडला भेट दिला.

मा. प्रा. डॉ. डी. एल. फारतले सर यांच्या परवानगीने व मार्गदर्शनाने औद्योगिक भेटीचे आयोजन करण्यात आले.

सह. प्रा. एस. के. डावखर यांनी दिनांक . ०७/०१/२०२० रोजी सकाळी ११. वाजता बस च्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना इंडस्ट्री भेटीसाठी नेले . सदर भेटीसाठी S.Y.Bcom तसेच T.Y.Bcom चे एकूण ४० विद्यार्थी उपस्थित होते .

य भेटी दरम्यान इंडस्ट्रीचे संचालक मा. सुरज देशमुख सर यांनी मुलांना कंपनी संदर्भात मार्गदर्शन केले. तसेच कंपनीचे स्टोरेज, उत्पादन प्रक्रिया प्लान, कच्चा मला साठ , यांची पाहणी हि विद्यार्थ्यांनी केली. मालाची उत्पादन प्रक्रिया कशी होते य संदर्भातही विद्यार्थ्यांनी माहिती घेतली.

REPORT

REPORT OF INDUSTRIAL VISIT TO DESHMUKH INDUSTRIES PRIVATE LIMITED

Class: SYB.COM & TYB.COM

Date of Visit: 07/01/2020

Name of Company/Industry : Deshmukh Industries Pvt.Ltd

Name of Guide: Mr. Suraj Deshmukh

• INTRODUCTION

DATE – 07/01/2020

Savitribai Phule Pune University and Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal,
Nashik Road, Arts and Commerce College, Baragaon Pimpri, Sinnar.

This college students Visited Deshmukh Industry Pvt.

Hon. Prof. Dr. D. L. of Fartale Sir permission and guidance to the industrial visit . this visit organized by Prof. S. K. Davkhar on dated 07/01/2020 at 11 am, S. K. Davkhar took the students to visit the industry by bus. S.Y.Bcom as well as TY for the said visit. A total of 40 Bcom students were present.

During this visit, Mr. Suraj Deshmukh Sir, Director of Industry, guided the children about the company. Also, the students learned about the company's storage, production process plan, inspection of raw materials, how the production process of the goods is done.

PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nasik

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal Nashik Road

ART'S & COMMERCE COLLEGE

BARAGAON PIMPRI, Tal. Sinnar, Dist. Nashik. Phone No. : (02551) 287651

Affiliated to University of Pune
ID No. PU/NS/AC/158/2012
University College Code No. 1410

Dr. D. L. Phartale
M.Sc.Ph.D.
Principal
Ex. Senate Member University of Pune

Ref. No. : 101 A / 2019 - 20

Date : 07 / 01 / 2020

To,
The Manager,
Deshmukh Industries,
Musalgaon MIDC,
Sinnar .

Subject :- Seeking permission for an industrial visit of Commerce Students under S.G.S.P. Mandal's Art's and Commerce College Baragaon Pimpri,

Respected Sir,

This is to inform you that we are planning to organized industrial visit to your organization on 07 January 2020 so as to motivation guidance and knowledge about industry during this industrial visit to the students. Therefore I would like to request you kindly allow the students for an industrial visit in your organization .

I shall be thankful to you, if you kindly accept our request thank you.

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]
PRINCIPAL
SGSPM' Art's & Commerce College
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik.

COLLEGE STUDENTS VISIT TO PESTICIDE PLASTIC BOTTLES MANUFACTURING INDUSTRY

STUDENTS LEARNING TO WHO MANUFACTURING OF BOTTLE

STUDENTS OBSERVATION THE MANUFACTURING PROCESS

PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nasik

Roll No.	Name of the Students	Class	Sign
1	Ahire Rushikesh heman	S.Y.B.com	A.R.h
1	Ambekar Aditya Santosh.	S.Y.B.com	Ambekar
2)	Arhad Chitara Vilas	S.Y.B.com	C.V. Arhad
3)	Chavale Rushikesh Ajay	S.Y.B.com	Rushikesh
4)	Deshmukh Ajay Sanjay	S.Y.B.com	A.S.D
5)	Deshmukh Kaushay Vijay	S.Y.B.com	Kaushay
6)	Jadhav Tejal Balnath	S.Y.B.com	T.B. Jadhav
7)	Kande Gaurav Dattu	S.Y.B.com	Gaurav
8)	Domade Anati Vishnu	S.Y.B.com	A.V.D.
9)	Ghure Hrutuja Khaniu	S.Y.B.com	Hrutuja
10)	Gunjal Pooja Ananda	S.Y.B.com	Pooja
11)	Gadakh Vikas Gajanan	S.Y.B.com	Vikas K.
12)	Kangane Sukti Ganpat	S.Y.B.com	S.G. Kangane
13)	Kangane Vikram Somnath	S.Y.B.com	Vikram
14)	Kardak Pratiksha Suresh	S.Y.B.com	P.S. Kardak
15)	Kangane Sagar Sharad	S.Y.B.com	Sagar
16)	Sanap Prashant Prakash	T.Y.B.com	Sanap
17)	Sah Rahul Shambhoo	T.Y.B.com	R.S. Sah
18)	Rode Megha Sruyabhun	T.Y.B.com	MEGHA
19)	Padol Santosh Somnath	T.Y.B.com	Santosh
20)	Maniyar Faiza Asif	T.Y.B.com	F.A.M.
21)	Kanade Prasad Dilip	T.Y.B.com	Kanade.P.D.
22)	Kalunge Monika Dattu	T.Y.B.com	Monika
23)	Gite Mahesh Sanjay	T.Y.B.com	G.M.S
24)	Jadhav Aruna Somnath	T.Y.B.com	Aruna
25)	Kapose Sanket Kailas	T.Y.B.com	S.R. Kapose
26)	Kumawant Subham Sanjay	T.Y.B.com	S.S.K
27)	Ladge Pooja Balu	T.Y.B.com	Pooja.L.
28)	Ambekar Gokul Sanjay	T.Y.B.com	Gokul
29)	Chavanke Tejas Nivrutti	T.Y.B.com	T.N.C
30)	Patil Prafulla Vilas	T.Y.B.com	Patil.P.

(Signature)
PRINCIPAL
 ARTS & COMMERCE COLLEGE
 Baraon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nasik

Sane Guruji ShikshanPrasarak Mandal's
ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal- SinnarDist- Nashik 422103 (CAAN019760)

Affiliated to Savitribai phule Pune Univesity Pune (PU/NS/AC/158/2012)

E-Mail- bpimpricollege@gmail.com /Phone 02551-287651(AISHE: C-41468)

Website- www.bpimpricollege.in Principal - Dr D. L. Phartale

अहवाल

अनुराम इंडस्ट्रीज प्रायव्हेट लिमिटेडला औद्योगिक भेट

• प्रस्तावना -

दि. 14/03/2022

वर्ग: SY BCOM आणि TYB.COM

भेटीची तारीख: 14/03/2022

कंपनी/उद्योगाचे नाव: अनुराम इंडस्ट्रीज प्रायव्हेट लिमिटेडला

मार्गदर्शकाचे नाव: श्री सौ. प्रियांका चव्हाण

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ व साने गुरुजी शिक्षण प्रसारक मंडळ नाशिक रोड संचलित, कला व वाणिज्य महाविद्यालय, बारागांव पिंप्री, सिन्नर या महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी दिनांक . 14/03/2022 रोजी अनुराम इंडस्ट्रीज प्रायव्हेट लिमिटेडला भेट दिला.

मा. प्रा. डॉ. डी. एल. फारतले सर यांच्या परवानगीने व मार्गदर्शनाने औद्योगिक भेटीचे आयोजन करण्यात आले.

विद्यार्थी कंपनीत पोहोचताच, मार्गदर्शन करणाऱ्या श्रीमती प्रियांका चव्हाण यांनी आमचे स्वागत केले.

विद्यार्थ्यांनी इंडस्ट्रीची पाहणी केली तसेच मार्गदर्शक सौ. प्रियांका चव्हाण यांना उत्पादना संदर्भात विविध प्रश्न विचारून उत्पादनाची माहिती घेतली. तसेच उत्पादन, वितरण, विक्री संदर्भात विद्यार्थ्यांना सखोल माहिती मार्गदर्शक सौ. प्रियांका चव्हाण यांनी दिली.

REPORT

INDUSTRIAL VISIT TO ANURAM INDUSTRIES PRIVATE LIMITED

Class: SY.BCOM & TYB.COM

Date of Visit: 14TH MARCH 2022

Name of Company/Industry: ANURAM INDUSTRIES PVT.LTD

Name of Guide: Mrs. Priyanka Chavhan

Savitribai Phule Pune Vidyapith and Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal Nashik Road sanchalit Arts and Commerce College , Baragaon Pimpri, Sinnar Dated. Visited Anuram Industries Private Limited on dated - 14/03/2022.

Hon Prof. Dr. D. L. Fartale Sir. An industrial visit was organized with the permission and guidance to students.

As soon as we reached the student company, we were welcomed by Mrs. Priyanka Chavan, who guided the students.

The students inspected the industry as well as the guide Mrs. Priyanka Chavan was asked various questions regarding the product and got information about the product. Also, in-depth information guide to students regarding production, distribution, sales. Priyanka Chavan said

PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nasik

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal Nasik Road

ART'S & COMMERCE COLLEGE

BARAGAON PIMPRI, Tal. Sinnar, Dist. Nashik. Phone No. : (02551) 287651

Affiliated to University of Pune
ID No. PU/NS/AC/158/2012
University College Code No. 1410

Dr. D. L. Phartale
M.Sc.Ph.D.
Principal
Ex. Senate Member University of Pune

Ref. No. : 43A/2021-22

Date : 14/03/2022

To,
The Manager,
Anuram Industries,
Malegaon MIDC,
Sinnar

**Subject :- Request of Industrial Visit by S.G.S.P Mandal's Art's and
Commerce College Baragaon Pimpri.**

Respected Sir,

This is to inform that S.G.S.P. Mandal's Art's and Commerce College Baragaon Pimpri, Tal-Sinnar, Dist-Nashik Would like to pay a visit your esteemed organization for the benefit & support between S.G.S.P. Mandal's Art's and Commerce College Baragaon Pimpri, Tal-Sinnar, Dist-Nashik college & Your Company .

Our staff member & commerce students will be visiting your company on 14th March 2022 the staff and commerce students will meet the appointed company supervisor during the industrial visit. Kindly allow us & acknowledged this visit.

Thank you

PRINCIPAL
SGSPM' Art's & Commerce College
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik.

ANURAG INDUSTRY EMPLOYEE EXPLAIN TO STUDENTS WHO TO MANUFACTURING THIS PRODUCTS.

PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nasik

Roll No.	Name of the Students	Class	Sign
1	Landge Shitali Bhima	S.Y.B.com	Shitali
2	Landge Vinshali Pandit	S.Y.B.com	V.P. Landge
3	Manjule Tushar Baban	S.Y.B.com	Tushar
4	Patil Rohit Deepak	S.Y.B.com	R.D. Patil
5	Patil Roshika Kailas	S.Y.B.com	Roshika
6	Rode Vajrjanti Waman	S.Y.B.com	V.W. Rode
7	Sandhe Archana Rohidas	S.Y.B.com	Archana
8	Sandap Ashwini Uttam	S.Y.B.com	A.U. Sandap
9	Sandap Kiran Maruti	S.Y.B.com	K.M. Sandap
10	Sandap Mahesh Pandurang	S.Y.B.com	Mahesh
11	Sandap Mohan Dattu	S.Y.B.com	M.D. Sandap
12	Sandap Yogita Sampat	S.Y.B.com	Yogita
13	Kasari Ashish Dinkar	S.Y.B.com	A.D. Kasari
14	Jadhav Gauri Jattarav	S.Y.B.com	G.D.J
15	Jadhav Sanika Rajendra	S.Y.B.com	Sanika
16	Handge Roshan Sanjay	T.Y.B.com	Roshan
17	Jadhav Kanchan Sanjay	T.Y.B.com	K.S. Jadhav
18	Jadhav Vishal Shivli	T.Y.B.com	Vishal
19	Khade Atish Sopan	T.Y.B.com	A.S. Khade
20	Landage Shilpa Pratap	T.Y.B.com	Shilpa
21	Madhe Snehal Ramdas	T.Y.B.com	S.N. Madhe
22	Mari Gaurav Nivrutti	T.Y.B.com	G.N.M.
23	Mhake Pravin Prakash	T.Y.B.com	P.P. Mhake
24	Pansare Gayatri Namdev	T.Y.B.com	Gayatri
25	Pansare Kanchan Samadhan	T.Y.B.com	Kanchan
26	Rajole Chetan Gopal	T.Y.B.com	C.G. Rajole
27	Sandap Sudam Raghav	T.Y.B.com	Sudam
28	Sandale Avinash Sukdev	T.Y.B.com	A.S.S.
29	Satpute Poonam Chandrakant	T.Y.B.com	Poonam
30	Shinde Kailas Chandrakant	T.Y.B.com	K.C. Shinde

PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baraon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nasik

Sane Guruji ShikshanPrasarak Mandal's
ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal- Sinnar Dist- Nashik 422103 (CAAN019760)

Affiliated to Savitribai phule Pune Univesity Pune (PU/NS/AC/158/2012)

E-Mail- bpimpricollege@gmail.com/Phone 02551-287651(AISHE: C-41468)

Activity Report 2017-18

Name of The Department/Committee	Student Welfare Department
Name Of The Co-ordinator	Hon. Prin. Dr. D.L.Pharatale Asst. Prof. K.B. Sonwane
Title Of The Event / Program	Certificate Course In Personality Development
Date/Period Of Event /Program	21 st August 2017 to 28 th August 2017
Objective Of The Event / Program	a) To Teach Communication Skill & Language Skill's b) To Develop Positive Thinking & Creative thinking of the Students c) To Teach Skill Such As Presentation, Leadership & Group Discussion etc. d) To Train In Time & Stress Management For Maintaining Work Life Life Equilibrium
Sponsored Agency / Institute	SGSP Mandal Nashik Road Art's & Commerce College, Baragaon pimpri.
Total No. Of Participant	30
Name OF The Expert/Invitee/Lecture	Shree. Santosh Jadhav G.M.D. College Sinnar
Venue Of The Event/Program	SGSP Mandal Nashik Road Art's & Commerce College, Baragaon pimpri, 422103
Program Outcome	This Program Explored active involvement and participation of the students in skill development programme.

PRINCIPAL
SGSPM Art's & Commerce College
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik

साने गुरुजी शिक्षण प्रसारक मंडळ नाशिकरोड संचलित
कला व वाणिज्य महाविद्यालय
बारागाव पिंप्री,ता-सिन्नर,जि-नाशिक

सूचना

दिनांक :-१६/०८/२०१७

सर्व विद्यार्थीना सूचित करण्यात येते की,आपल्या महाविद्यालयाने Certificate Course In Personality Development वरती कार्यशाळा दि. २१/०८/२०१७ ते दि.२८/०८/२०१७ रोजी महाविद्यालयात आयोजित केलेली आहे. सर्व विद्यार्थीनी या कार्यशाळेत सहभाग नोंदवावा.

English Translate

Notice

Sane Guruji Shikshan Prasark Mandal Nashikroad Sanchlit
ARTS AND COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri,Tal-Sinnar,Dist-Nashik

Date :-16/08/2023

All the students are informed that the workshop on Certificate Course In Personality Development has been conducted by your college. It is organized in the college from 21/08/2017 to 28/08/2017. All students should participate in this workshop.

PRINCIPAL
SGSPM Art's & Commerce College
Baragac -impri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik.

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal Nasik Road

ART'S & COMMERCE COLLEGE

BARAGAON PIMPRI, Tal. Sinnar, Dist. Nashik. Phone No. : (02551) 287651

Affiliated to University of Pune
ID No. PU/NS/AC/158/2012
University College Code No. 1410

Dr. D. L. Phartale
M.Sc.Ph.D.
Principal
Ex. Senate Member University of Pune

Ref. No. : 25A/2017-18

Date : 18/08/2017

प्रति,
मा.श्री.संतोष जाधव,
GMD कॉलेज सिन्नर,
ता-सिन्नर, जि-नाशिक.

विषय :- महाविद्यालयातील कार्यशाळेत उपस्थित रहाणे बाबत.....

महोदय,

वरील विषयास अनुसरून आमच्या साने गुरुजी शिक्षण प्रसारक मंडळ नाशिकरोड संचलित कला व वाणिज्य महाविद्यालय बारागाव पिंप्री, ता-सिन्नर, जि-नाशिक या महाविद्यालयाने **Certificate Course In Personality Development** वरती कार्यशाळा दि.२१/०८/२०१७ ते २८/०८/२०१७ या कालावधीत आयोजित केलेली आहे. तरी आपण आमच्या निमंत्रणाचा स्वीकार करून आमच्या विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करावे ही विनंती करित आहोत.

कळावे,

आपला विश्वासू

प्राचार्य,
कला व वाणिज्य महाविद्यालय
बारागाव पिंप्री, ता.सिन्नर, जि.नाशिक

SGSP MANDAL'S NASHIKROAD ART'S AND COMMERCE COLLEGE,

BARAGAON PIMPRI, TEL-SINNAR, DIST- NASHIK

Certificate Course in personality Development Attendance Sheet

2017-18

SR.NO	NAME OF THE STUDENTS	21/08/17	22/08/17	23/08/17	24/08/17	26/08/17	28/08/17
1.	Borhade Tushar Ambadas	TABorhade	TABorhade	TABorhade	TABorhade	TABorhade	TABorhade
2.	Chavdhari Kunal Barku	KBC	KBC	KBC	KBC	KBC	KBC
3.	Devkar Sharada Hari	DS	DS	DS	DS	DS	DS
4.	Dighe Prashant Eknath	P.E. Dighe	P.E. Dighe	P.E. Dighe	P.E. Dighe	P.E. Dighe	P.E. Dighe
5.	Dive Rupali Raosaheb	R.R. Dive	R.R. Dive	R.R. Dive	R.R. Dive	R.R. Dive	R.R. Dive
6.	Fartale pravin Rajendra	F.P.R	F.P.R	F.P.R	F.P.R	F.P.R	F.P.R
7.	Gadakh Rushikesh Dilip	R.D. Gadakh	R.D. Gadakh	R.D. Gadakh	R.D. Gadakh	R.D. Gadakh	R.D. Gadakh
8.	Jadhav Rohini Surybhan	R.S. Jadhav	R.S. Jadhav	R.S. Jadhav	R.S. Jadhav	R.S. Jadhav	R.S. Jadhav
9.	Kangane Nitin Subhash	Kangane	Kangane	Kangane	Kangane	Kangane	Kangane
10.	Katake Ashwini Sanjay	K.A. Sanjay	K.A. Sanjay	K.A. Sanjay	K.A. Sanjay	K.A. Sanjay	K.A. Sanjay
11.	Khalkar Rohini Somnath	K.R.S	K.R.S	K.R.S	K.R.S	K.R.S	K.R.S
12.	Khandode Pooja Shivaji	Pooja	Pooja	Pooja	Pooja	Pooja	Pooja
13.	Nikam Gitanjali Kisan	G.K. Nikam	G.K. Nikam	G.K. Nikam	G.K. Nikam	G.K. Nikam	G.K. Nikam
14.	Sangale Puja Pundalik	Puja.P.S	Puja.P.S	Puja.P.S	Puja.P.S	Puja.P.S	Puja.P.S
15.	Shinde priyanka Hemant	P.H.S	P.H.S	P.H.S	P.H.S	P.H.S	P.H.S
16.	Ugale mayuri Kailas	U.M.K	U.M.K	U.M.K	U.M.K	U.M.K	U.M.K
17.	Ugale Vikram Dashrath	V. Ugale	V. Ugale	V. Ugale	V. Ugale	V. Ugale	V. Ugale
18.	Ugale Tejaswini Chandrabhan	Ugale.T	Ugale.T	Ugale.T	Ugale.T	Ugale.T	Ugale.T
19.	Sonwane Ramesh Tukaram	S.R.T	S.R.T	S.R.T	S.R.T	S.R.T	S.R.T
20.	Shinde Sonal Rajabhau	shinde.sr	shinde.sr	shinde.sr	shinde.sr	shinde.sr	shinde.sr
21.	Shinde Savita Balu	S.S. Balu	S.S. Balu	S.S. Balu	S.S. Balu	S.S. Balu	S.S. Balu
22.	Shinde punam Sanjay	shinde.Ps	shinde.Ps	shinde.Ps	shinde.Ps	shinde.Ps	shinde.Ps
23.	Shaikh Asif Ayab	A.A.S	A.A.S	A.A.S	A.A.S	A.A.S	A.A.S
24.	Sangale Ganesh Vilas	Ganesh	Ganesh	Ganesh	Ganesh	Ganesh	Ganesh
25.	Sanap Vikas Sadashiv	Vikas.SS	Vikas.SS	Vikas.SS	Vikas.SS	Vikas.SS	Vikas.SS
26.	Mhaske Sunil Kacharu	Mhaske.Sk	Mhaske.Sk	Mhaske.Sk	Mhaske.Sk	Mhaske.Sk	Mhaske.Sk
27.	Murkute Kajal Bhausahab	K.B.M	K.B.M	K.B.M	K.B.M	K.B.M	K.B.M
28.	Godage Vinod Tanaji	V.T.G	V.T.G	V.T.G	V.T.G	V.T.G	V.T.G
29.	Gavate Sharad Ramnath	GSR	GSR	GSR	GSR	GSR	GSR
30.	Dive Sonali vilas	Sonali.D	Sonali.D	Sonali.D	Sonali.D	Sonali.D	Sonali.D
31.							
32.							
33.							
34.							
35.							

PRINCIPAL
SGSPM Art's & Commerce College
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's
ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal- Sinnar Dist- Nashik 422103 (CAAN019760)

Affiliated to Savitribai phule Pune Unlvesity Pune (PU/NS/AC/158/2012)

E-Mail- bpimpricollege@gmail.com/Phone 02551-287651(AISHE: C-4146)

Report of Certificate Course In Personality Development Workshop

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Sanchalit, Art's and
Commerce College, Baragaon Pimpri. Tel-Sinnar, Dis- Nashik.
Conducted Certificate Courses In Personality Development.
Certificate Course Workshop on Personality Development Was
Conducted From **21/08/2017 To 28/08/2017**.

The Program was presided over by Dr. D.L. Phartale Principal
of the college .As the Chief host and guide of the program Hon. Prof.
Santosh Jadhav Sir Gave a Presentation on Personality Development.
All the Student's, Faculty member's and Staff of the college were
present on this Occasion. Certificate were Distributed to the
participating students with vote of thanks proposed by Co-
Ordinator of this Program Asst. Prof. Sonawane K.B.

PRINCIPAL
SGSPM Art's & Commerce College
Baragac: Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik.

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road

ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal-Sinnar Dist. Nashik(Maharashtra) 422103

CERTIFICATE

This is to certify that Mr./ Miss.....Ugale..... Mayuri..... Kailas..........has
successfully completed **Certificate Course In Personality Development** Conducted
during 21st Aug.2017 To 28th Aug. 2017

Co-ordinator

Vice-Principal

PRINCIPAL
SGSPM Art's & Commerce College
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road

ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal-Sinnar Dist. Nashik(Maharashtra) 422103

CERTIFICATE

This is to certify that Mr./ Miss.....shinde.....savita.....balu.....has
successfully completed **Certificate Course In Personality Development** Conducted
during 21st Aug.2017 To 28th Aug. 2017

Co-ordinator

Vice-Principal

PRINCIPAL
SGSPM Art's & Commerce College
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik.

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road

ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal-Sinnar Dist. Nashik(Maharashtra) 422103

CERTIFICATE

This is to certify that Mr./ M^{rs}.....Gradage Vinod Tanaji.....has
successfully completed **Certificate Course In Personality Development** Conducted
during 21st Aug.2017 To 28th Aug. 2017

Co-ordinator

Vice-Principal

PRINCIPAL
SGSPM Art's & Commerce College
Baragaon, Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik.

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's
ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal- Sinnar Dist- Nashik 422103 (CAAN019760)

Affiliated to Savitribai phule Pune Univesity Pune (PU/NS/AC/158/2012)

E-Mail- bpimpricollege@gmail.com/Phone 02551-287651(AISHE: C-41468)

Activity Report 2019-20

Name of The Department/Committee	Commerce Department
Name Of The Co-ordinator	Hon. Prin. Dr. D.L.Phadatale Asst. Prof. S.K. Dawkhar
Title Of The Event / Program	Certificate Course In Awareness of Online Banking
Date/Period Of Event /Program	20 th January 2020 to 25 th January 2020
Objective Of The Event / Program	<ul style="list-style-type: none">❖ To Teach students online use and handling Skill's❖ To Develop Banking Skills of the Students❖ To Manage the details of Account, Internet Banking, Transaction, Balance, Statement.
Sponsored Agency / Institute	SGSP Mandal Nashik Road Art's & Commerce College, Baragaon pimpri.
Total No. Of Participant	70
Name OF The Expert/Invitee/Lecture	Mr. Sandip Pawar (Bank Manager) Union Bank of India, At Post- Ghulewadi Sangamner, 422605.
Venue Of The Event/Program	SGSP Mandal Nashik Road Art's & Commerce College, Baragaon pimpri, 422103
Program Outcome	This Program Explored active involvement and participation of the students in skill Banking Transaction.

PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik

साने गुरुजी शिक्षण प्रसारक मंडळ नाशिकरोड संचलित
कला व वाणिज्य महाविद्यालय
बारागाव पिंप्री, ता-सिन्नर, जि-नाशिक

सूचना

दिनांक :- १३ / ०१ / २०२०

सर्व विद्यार्थ्यांना सूचित करण्यात येते की, आपल्या महाविद्यालयाने Certificate Course In Awareness of Online Banking वरती कार्यशाळा दि. २०/०१/२०२० ते दि. २५/०१/२०२० रोजी महाविद्यालयात आयोजित केलेली आहे. सर्व विद्यार्थ्यांनी या कार्यशाळेत सहभाग नोंदवावा.

Notice

Sane Guruji Shikshan Prasark Mandal Nashikroad Sanchlit
ARTS AND COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal-Sinnar, Dist-Nashik

Date :- 13/01/2020

All the students are informed that the workshop on Certificate Course In Awareness of Online Banking has been conducted by your college. It is organized in the college from 20/01/2020 to 25/01/2020. All students should participate in this workshop.

PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal-Sinnar, Dist-Nashik

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal Nasik Road

ART'S & COMMERCE COLLEGE

BARAGAON PIMPRI, Tal. Sinnar, Dist. Nashik. Phone No. : (02551) 287651

Affiliated to University of Pune
ID No. PU/NS/AC/158/2012
University College Code No. 1410

Dr. D. L. Phartale
M.Sc.Ph.D.
Principal
Ex. Senate Member University of Pune

Ref. No. : 104A / 2019-20

Date : 17/01/2020

प्रति,
मा.श्री.संदीप पवार,
Bank Manager,
Union Bank Of India
ता-संगमनेर, जि-अ.नगर.

विषय :- महाविद्यालयातील कार्यशाळेत उपस्थित रहाणे बाबत.....

महोदय,
वरील विषयास अनुसरून आमच्या साने गुरुजी शिक्षण प्रसारक मंडळ नाशिकरोड संचलित कला व वाणिज्य महाविद्यालय बारागाव पिंप्री, ता-सिन्नर, जि-नाशिक या महाविद्यालयाने **Certificate Course In Awareness of Online Banking** वरती कार्यशाळा दि.२०/०१/२०२० ते २५/०१/२०२० या कालावधीत आयोजित केलेली आहे. तरी आपण आमच्या निमंत्रणाचा स्वीकार करून आमच्या विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करावे ही विनंती करीत आहोत.

कळावे,

आपला विश्वासू

प्राचार्य,
कला व वाणिज्य महाविद्यालय
बारागाव पिंप्री, ता.सिन्नर, जि.नाशिक

**SGSP MANDAL'S NASHIKROAD ART'S AND COMMERCE COLLEGE,
BARAGAON PIMPRI, TEL-SINNAR, DIST- NASHIK**

Certificate Course in Awareness of Online Banking Attendance Sheet

2019-20

SR.NO	NAME OF THE STUDENTS	20/01/20	21/01/20	22/01/20	23/01/20	24/01/20	25/01/20
1.	Ahire Rushikesh Hiraman	Rushikesh		Rushikesh	Rushikesh	Rushikesh	Rushikesh
2.	Ambekar Adity Santosh	A.A.S	A.A.S	A.A.S	A.A.S	A.A.S	A.A.S
3.	Avhad Chitra Vilas	Avhad	Avhad	Avhad	Avhad	Avhad	Avhad
4.	Bhosale Ankita Keshav						
5.	Gadakh Vikas Gajanan	G.G	G.G	G.G	G.G	G.G	G.G
6.	Kangane Sagar Sharad	Kangane	Kangane	Kangane	Kangane	Kangane	Kangane
7.	Kande Gaurav Dattu	K.G.D	K.G.D	K.G.D		K.G.D	K.G.D
8.	Kapadi Madhuri Somnath	Kapadi	Kapadi	Kapadi	Kapadi	Kapadi	Kapadi
9.	Domade Arti Vishnu	Arti	Arti	Arti	Arti	Arti	Arti
10.	Kale Varsha Ganpat		V.G.Kale	V.G.Kale		V.G.Kale	V.G.Kale
11.	Kardak Pratiksha Surekh	P.S. Kardak	P.S. Kardak	P.S. Kardak	P.S. Kardak	P.S. Kardak	P.S. Kardak
12.	Khairnar Dipali Bhagnath	K.Dipali	K.Dipali	K.Dipali	K.Dipali	K.Dipali	K.Dipali
13.	Khatale Shubham Arun	Shubham	Shubham	Shubham	Shubham	Shubham	Shubham
14.	Londhe Yogesh Rajendra	Londhe	Londhe		Londhe	Londhe	Londhe
15.	Mali Samadhan Kailas	MALI	MALI	MALI	MALI	MALI	MALI
16.	Mhasake Pooja Baban	Mhasake	Mhasake	Mhasake	Mhasake	Mhasake	Mhasake
17.	Murkute Shrikant Bhausaheb		MS	MS	MS	MS	MS
18.	Nagre Akshda Dattu	N.A.D	N.A.D	N.A.D	N.A.D	N.A.D	N.A.D
19.	Nagare Nayan Rajendra	NR	NR		NR	NR	NR
20.	Nagare Rushikesh Manik	Nagare	Nagare	Nagare	Nagare		Nagare
21.	Wani Yogesh Shrihari	W.Yogesh	W.Yogesh	W.Yogesh	W.Yogesh	W.Yogesh	W.Yogesh
22.	Wani Nitisha Gajiram	Wani	Wani	Wani	Wani	Wani	Wani

PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
 Baragaon Pimpri, Tel. Sinnar, Dist. Nashik

23.	Ugale Savita Dyaneshwar	Savita	Savita	Savita	Savita	Savita	Savita
24.	Ugale Puja Vilas	Ugale	Ugale	Ugale	Ugale	Ugale	Ugale
25.	Ugale Divya Kailas	U.D.K	U.D.K	U.D.K	U.D.K	U.D.K	U.D.K
26.	Sanap Vishal Uttam		Sanap	Sanap	Sanap	Sanap	Sanap
27.	Pawar Pravin Balu	Pawar	Pawar	Pawar	Pawar	Pawar	Pawar
28.	Mhaske Pooja Baban	Mhaske	Mhaske	Mhaske	Mhaske	Mhaske	Mhaske
29.	Gunjai Puja Ananda	G.P.A	G.P.A	G.P.A	G.P.A	G.P.A	G.P.A
30.	Ghughe Hrutuja Khandu	G.H.K	G.H.K	G.H.K	G.H.K	G.H.K	G.H.K
31.	Ugale Anita Vitthal	Ugale	Ugale	Ugale	Ugale	Ugale	Ugale
32.	Tadge pooja kisan	Pktadge	Pktadge	Pktadge	Pktadge	Pktadge	Pktadge
33.	Sangle Ashvini Shivnath	Ashvini	Ashvini	Ashvini	Ashvini	Ashvini	Ashvini
34.	Sanap Dipali Pandurang	Dipali	Dipali	Dipali		Dipali	Dipali
35.	Chandramore Vasanti Bhivraj	Chandramore	Chandramore	Chandramore	Chandramore	Chandramore	Chandramore
36.	Ambekar Gokul Sanjay	Gokul	Gokul	Gokul	Gokul	Gokul	Gokul
37.	Bairagi Siddhant Amba	Sid		Sid	Sid	Sid	Sid
38.	Chavanke Tejas Nivrutti	C.T.N	C.T.N	C.T.N	C.T.N	C.T.N	C.T.N
39.	Dheple Pooja Balu	Pooja	Pooja	Pooja	Pooja	Pooja	Pooja
40.	Dhoble Nilam Shivnath	Nilam	Nilam	Nilam	Nilam	Nilam	Nilam
41.	Gite Mahesh Sanjay	Gite	Gite		Gite	Gite	Gite
42.	Golesar Mashesh Vijay	Golesar	Golesar	Golesar	Golesar	Golesar	Golesar
43.	Gunjal Rahul Somnath	Gunjal	Gunjal	Gunjal	Gunjal	Gunjal	Gunjal
44.	Gunjal Sachin chandrabhan						
45.	Harne Swapnil Bhanudas	H.S.B	H.S.B	H.S.B	H.S.B	H.S.B	H.S.B
46.	Jadhav Aruna Somnath	Aruna	Aruna	Aruna	Aruna	Aruna	Aruna
47.	Jadhav Rajshree Sambhji	Rajshree	Rajshree		Rajshree	Rajshree	Rajshree
48.	Jadhav Rajshri Dipak	J.R.D.	J.R.D.	J.R.D.	J.R.D.	J.R.D.	J.R.D.
49.	Jagtap Sagar Ramkrushna	Jagtap	Jagtap	Jagtap	Jagtap	Jagtap	Jagtap

50.	Landge Pooja balu	Pooja	Pooja	Pooja	Pooja	Pooja	Pooja
51.	Kurahade Sunil Sanjay	<u>Sunil</u>	<u>Sunil</u>	<u>Sunil</u>	<u>Sunil</u>	<u>Sunil</u>	<u>Sunil</u>
52.	Pansare Akshda Sahebrav	<u>ASP</u>	<u>ASP</u>	<u>ASP</u>	<u>ASP</u>	<u>ASP</u>	<u>ASP</u>
53.	Pardeshi Pritesh Manoj	<u>Rm.</u>	<u>Rm.</u>	/	<u>Rm.</u>	<u>Rm.</u>	<u>Rm.</u>
54.	Patil Prafulla Vilas	<u>PPV</u>	<u>PPV</u>	<u>PPV</u>	<u>PPV</u>	<u>PPV</u>	<u>PPV</u>
55.	Pomnar Pallvi Jaywant	<u>Pomnar</u>	<u>Pomnar</u>	<u>Pomnar</u>	<u>Pomnar</u>	<u>Pomnar</u>	<u>Pomnar</u>
56.	Sha Rahul Shambhoo	<u>Sha</u>	<u>Sha</u>	<u>Sha</u>	<u>Sha</u>	<u>Sha</u>	<u>Sha</u>
57.	Sanap Prashant Prakash	/	<u>SP.P.</u>	<u>SP.P.</u>	<u>SPP.</u>	<u>SPP.</u>	<u>SPP.</u>
58.	Rode Megha Suryabhan	<u>Megha</u>	<u>Megha</u>	<u>Megha</u>	<u>Megha</u>	<u>Megha</u>	<u>Megha</u>
59.	Rajguru Trupti Nandkishir	<u>R.T.M</u>	<u>R.T.M</u>	<u>R.T.M</u>	<u>R.T.M</u>	<u>R.T.M</u>	<u>R.T.M</u>
60.	Walake Varsha Kailas	<u>VR</u>	<u>VR</u>	<u>VR</u>	/	<u>VR</u>	<u>VR</u>
61.	Sanap Priyanka Balu	<u>Sn.</u>	<u>Sn</u>	<u>Sn</u>	<u>Sn</u>	<u>Sn</u>	<u>Sn</u>
62.	Wagh Meena Somnath	<u>Meena</u>	/	<u>Meena</u>	<u>Meena</u>	<u>Meena</u>	<u>Meena</u>
63.	Ugale Shubham Kailas	<u>Ugale</u>	<u>Ugale</u>	<u>Ugale</u>	<u>Ugale</u>	<u>Ugale</u>	<u>Ugale</u>
64.	Ugale Komal Ashok	<u>K.A.U</u>	<u>K.A.U.</u>	<u>K.A.U</u>	<u>K.A.U</u>	<u>K.A.U</u>	<u>K.A.U.</u>
65.	Sirsath Kundan Dilip	/	<u>kundan</u>	<u>kundan</u>	/	<u>kundan</u>	<u>kundan</u>
66.	Sinare vaibhav Baban	<u>Vaib</u>	<u>Vaib</u>	<u>Vaib</u>	<u>Vaib</u>	<u>Vaib</u>	<u>Vaib</u>
67.	Shinde Tanuja Mahendra	<u>Shindet</u>	<u>Shindt</u>	<u>Shindt</u>	<u>shindt.</u>	<u>Shindt.</u>	<u>Shindt</u>
68.	Shinde Ravindra Machindra	<u>R.M.</u>	<u>R.M</u>	/	<u>R.M</u>	<u>R.M</u>	<u>RM.</u>
69.	Shinde Ketan Madhavrao	<u>Shide</u>	<u>Shide</u>	<u>Shide</u>	<u>Shide</u>	<u>Shide</u>	<u>Shide</u>
70.	Sangale Sagar Vilas	<u>Vilas.</u>	<u>Vilas.</u>	<u>Vilas.</u>	<u>Vilas.</u>	<u>Vilas</u>	<u>Vilas.</u>

ज्ञाने गुरुजी शिक्षण प्रसारक मंडळ, ना. रोड संचालित

कला व वाणिज्य महाविद्यालय बा.पिंपरी

Certificate Course

In

Awareness of Online Banking

21st January - 28 January 2020

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's
ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal- Sinnar Dist- Nashik 422103 (CAAN019760)

Affiliated to Savitribai phule Pune Univesity Pune (PU/NS/AC/158/2012)

E-Mail- bpimpricollege@gmail.com/Phone 02551-287651(AISHE: C-41468)

Report of Certificate Course Awareness of Online Banking

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Sanchalit, Art's and Commerce College, Baragaon Pimpri. Tel-Sinnar, Dis- Nashik. Conducted Certificate Courses In Personality Development. Certificate Course Workshop on Awareness of Online Banking Was Conducted From **20/01/2020 To 25/01/2020**.

The Program was presided over by Dr. D.L. Phartale Principal of the college. As the Chief host and guide of the program Hon. Sandip Pawar sir Gave a Presentation on Awareness Of Online Banking. All the Student's, Faculty member's and Staff of the college were present on this Occasion. Certificate were Distributed to the participating students, with vote of thanks proposed by Co-Ordinator of this Program Asst. Prof Dawkhar S.K.

PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Sinnar, Dist. Nashik.

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road

ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal-Sinnar Dist. Nashik(Maharashtra) 422103

CERTIFICATE

This is to certify that Mr./ Miss.....Rajguru.....Trypti.....Nandkishor.....has
successfully completed **Certificate Course In Awareness of Online Banking** Conducted
during 20th January 2020 to 25th January 2020.

Kawthar
Co-ordinator

[Signature]
Vice-Principal

[Signature]
PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal.Sinnar,Dist.Nashik,
Principal

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road

ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal-Sinnar Dist. Nashik(Maharashtra) 422103

CERTIFICATE

This is to certify that Mr./ Miss.....Jadhav.....Rajshree.....Sambhaji.....has
successfully completed **Certificate Course In Awareness of Online Banking** Conducted
during 20th January 2020 to 25th January 2020.

Kankhar.
Co-ordinator

[Signature]
Vice-Principal

[Signature]
PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik
Principal

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road

ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal-Sinnar Dist. Nashik(Maharashtra) 422103

CERTIFICATE

This is to certify that Mr./ M^{ss}.....Gradakh.....Vikas.....Grajanan.....has
successfully completed **Certificate Course In Awareness of Online Banking** Conducted
during 20th January 2020 to 25th January 2020.

Haukhori
Co-ordinator

[Signature]
Vice-Principal

PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal.Sinnar,Dist.Nashik
Principal

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road

ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal-Sinnar Dist. Nashik(Maharashtra) 422103

CERTIFICATE

This is to certify that Mr./ M^{iss}.....shinde.....ketan.....Madhavrao..........has
successfully completed **Certificate Course In Awareness of Online Banking** Conducted
during 20th January 2020 to 25th January 2020.

Kawthar.
Co-ordinator

BeFO2
Vice-Principal

PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal-Sinnar, Dist. Nashik
Principal

Sane Guruji ShikshanPrasarak Mandal's
ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal- Sinnar Dist- Nashik 422103 (CAAN019760)

Affiliated to Savitribai phule Pune Univesity Pune (PU/NS/AC/158/2012)

E-Mail- bpimpricollege@gmail.com/Phone 02551-287651(AISHE: C-41468)

Internal Quality Assurance Cell 2021-22

Activity Report

Name of The Department/Committee	Commerce Department
Name Of The Co-ordinator	Hon. Prin. Dr. D.L.Pharatale Asst. Prof. Sawant A.R.
Title Of The Event / Program	Certificate Course In Business Environment and Entrepreneurship
Date/Period Of Event /Program	6 th December 2021 to 11 th December 2021
Objective Of The Event / Program	a) To Introduce basic concept of Business Environment and entrepreneurship b) To Study Business Environment and entrepreneurship c) To Aware the students about Business Environment and entrepreneurship
Sponsored Agency / Institute	SGSP Mandal's Nashik Road Art's & Commerce College, Baragaon pimpri.
Total No. Of Participant	32
Name OF The Expert/Invitee/Lecture	Asst.Prof. Tejsweeta Sunil Munde, V.V.N Art's, Commerce & Science College Nashik.
Venue Of The Event/Program	SGSP Mandal Nashik Road Art's & Commerce College, Baragaon pimpri, 422103
Program Outcome	This Program Explored active involvement and participation of the students in skill development programme.

PRINCIPAL
SGSPM Art's & Commerce College
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik.

साने गुरुजी शिक्षण प्रसारक मंडळ नाशिकरोड संघलित
कला व वाणिज्य महाविद्यालय
बारागाव पिंप्री,ता-सिन्नर,जि-नाशिक

सूचना

दिनांक :-०३/१२/२०२१

सर्व विद्यार्थीना सूचित करण्यात येते की,आपल्या महाविद्यालयाने Certificate Course In Business Environment & Entrepreneurship वरती कार्यशाळा दि. ०६/१२/२०२१ ते दि.११/१२/२०२१ रोजी महाविद्यालयात आयोजित केलेली आहे. सर्व विद्यार्थीनी या कार्यशाळेत सहभाग नोंदवावा.

English Translate

Notice

Sane Guruji Shikshan Prasark Mandal Nashikroad Sanchlit
ARTS AND COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri,Tal-Sinnar,Dist-Nashik

Date :-03/12/2021

All the students are informed that the workshop on Certificate Course In Business Environment & Entrepreneurship has been conducted by your college. It is organized in the college from 06/12/2021 to 11/12/2021. All students should participate in this workshop.

PRINCIPAL
SGSPM Art's & Commerce College
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik.

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal Nasik Road

ARTS & COMMERCE COLLEGE

BARAGAON PIMPRI, Tal. Sinnar, Dist. Nashik. Phone No. : (02551) 287651

Affiliated to University of Pune
ID No. PU/NS/AC/158/2012
University College Code No. 1410

Dr. D. L. Phartale
M.Sc Ph.D.
Principal
Ex. Senate Member University of Pune

Ref. No. : 31/1/2021-22

Date : 03/12/2021

प्रति,
मा.श्रीमती तेजस्विता मुंडे,
V.V.N. कॉलेज नाशिक,
ता-नाशिक, जि-नाशिक.

विषय :- महाविद्यालयातील कार्यशाळेत उपस्थित रहाणे बाबत.....

महोदय,
वरील विषयास अनुसरून आमच्या साने गुरुजी शिक्षण प्रसारक मंडळ नाशिकरोड संचलित कला व वाणिज्य महाविद्यालय बारागाव पिंप्री, ता-सिन्नर, जि-नाशिक या महाविद्यालयाने **Certificate Course In Business Environment & Entrepreneurship** या विषयावर दि.०६/१२/२०२१ ते ११/१२/२०२१ या कालावधीत कार्यशाळा आयोजित केलेली आहे. तरी आपण आमच्या निमंत्रणाचा स्वीकार करून आमच्या विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करावे ही विनंती करित आहोत.

कळावे,

आपला विश्वासू

प्र. प्राचार्य,
कला व वाणिज्य महाविद्यालय
बारागाव पिंप्री, ता.सिन्नर, जि.नाशिक

SGSP MANDAL'S NASHIKROAD ART'S AND COMMERCE COLLEGE,

BARAGAON PIMPRI, TEL-SINNAR, DIST- NASHIK

Certificate Course In Business Environment and Entrepreneurship

Attendance Sheet

2021-22

SR.NO	NAME OF THE STUDENTS	21/12/21	22/12/21	23/12/21	24/12/21	26/12/21	28/12/21
1.	Avhad Pallavi Udhav	Avhad P	Avhad P	Avhad P	Avhad P	Avhad P	Avhad P
2.	Bgal Arti Ramesh	A.R. Bgal	A.R. Bgal	A.R. Bgal	A.R. Bgal	A.R. Bgal	A.R. Bgal
3.	Bhapkar Gayatri hari	Bhapkar G	Bhapkar G	Bhapkar G	Bhapkar G	Bhapkar G	Bhapkar G
4.	Jadhav Radhika Anil	J.R.A	J.R.A	J.R.A	J.R.A	J.R.A	J.R.A
5.	Chikane Kiran baban	C.K.B	C.K.B	C.K.B	C.K.B	C.K.B	C.K.B
6.	Jadhav Prasad Bhagvan	J.P.B	J.P.B	J.P.B	J.P.B	J.P.B	J.P.B
7.	Dawkhar Pooja Bhausahab	D.P.B	D.P.B	D.P.B	D.P.B	D.P.B	D.P.B
8.	Gite Pallavi Dattatray	G.P.D	G.P.D	G.P.D	G.P.D	G.P.D	G.P.D
9.	Kapdi Komal baban	K.K.B	K.K.B	K.K.B	K.K.B	K.K.B	K.K.B
10.	Gunjal Kalyani Somnath	Kalyani	Kalyani	Kalyani	Kalyani	Kalyani	Kalyani
11.	Gunjal Mohini Sanjay	M.S.Gunjal	M.S.Gunjal	M.S.Gunjal	M.S.Gunjal	M.S.Gunjal	M.S.Gunjal
12.	Kapadi Nikita Parashram	N.P.K	N.P.K	N.P.K	N.P.K	N.P.K	N.P.K
13.	Jadhav Vishal Shivaji	Jadhav V	Jadhav V	Jadhav V	Jadhav V	Jadhav V	Jadhav V
14.	Kasar Sanjay Dipak	Dipak	Dipak	Dipak	Dipak	Dipak	Dipak
15.	Khade Atish Sopan	Atish	Atish	Atish	Atish	Atish	Atish
16.	Shinde Kailas Chandrakant	Kailas	Kailas	Kailas	Kailas	Kailas	Kailas
17.	Sangale Avinsha Sukdev	Avinash	Avinash	Avinash	Avinash	Avinash	Avinash
18.	Khan Nigarbano Ashfak	Ashfak	Ashfak	Ashfak	Ashfak	Ashfak	Ashfak
19.	Sanap Sudam Rangnath	S.R.Sanap	S.R.Sanap	S.R.Sanap	S.R.Sanap	S.R.Sanap	S.R.Sanap
20.	Khandode Tushar Trambak	Tushar	Tushar	Tushar	Tushar	Tushar	Tushar
21.	Pomnar Manisha Sudam	Manisha	Manisha	Manisha	Manisha	Manisha	Manisha
22.	Landage Shilpa Pratap	Shilpa	Shilpa	Shilpa	Shilpa	Shilpa	Shilpa
23.	Rajole Chetan Gopal	R.C.Gopal	R.C.Gopal	R.C.Gopal	R.C.Gopal	R.C.Gopal	R.C.Gopal
24.	Pansare Gyatri Namdev	G.N.Pansare	G.N.Pansare	G.N.Pansare	G.N.Pansare	G.N.Pansare	G.N.Pansare
25.	Lonare Rohit Sanjay	Rohit	Rohit	Rohit	Rohit	Rohit	Rohit
26.	Mali Gaurav Nivrutti	G.N.Mali	G.N.Mali	G.N.Mali	G.N.Mali	G.N.Mali	G.N.Mali
27.	Mhasake Akash Somnath	Akash	Akash	Akash	Akash	Akash	Akash
28.	Madhe Snehal Ramdas	S.R.Madhe	S.R.Madhe	S.R.Madhe	S.R.Madhe	S.R.Madhe	S.R.Madhe
29.	Ugale Divya Rangnath	Ugale	Ugale	Ugale	Ugale	Ugale	Ugale
30.	Ugale Yogita Sahebrao	Y.S.Ugale	Y.S.Ugale	Y.S.Ugale	Y.S.Ugale	Y.S.Ugale	Y.S.Ugale
31.	Ugale Shruti Gngadhar	S.Ugale	S.Ugale	S.Ugale	S.Ugale	S.Ugale	S.Ugale
32.	Ugale Sanjana Anil	Sanjana	Sanjana	Sanjana	Sanjana	Sanjana	Sanjana
33.							
34.							

PRINCIPAL
SGSPM Art & Commerce College
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's
ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal- Sinnar Dist- Nashik 422103 (CAAN019760)

Affiliated to Savitribai phule Pune Univesity Pune (PU/NS/AC/158/2012)

E-Mail- bpimpricollege@gmail.com/Phone 02551-287651(AISHE: C-41468)

Website- www.bpimpricollege.in

Report of Certificate Course In Business Environment and Entrepreneurship

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Sanchalit, Art's and Commerce College, Baragaon Pimpri. Tel-Sinnar, Dis- Nashik. Conducted Certificate Courses In Personality Development. Certificate Course Workshop on Business Environment & Entrepreneurship Was Conducted From 06/12/2021 To 11/12/2021.

The Program was presided over by Dr. D.L. Phartale Principal of the college. As the Chief host and guide of the program Hon. Prof. Tejaswita Munde Ma'am Gave a Presentation on Business environment & Enterpreneurship. All the Student's, Faculty member's and Staff of the college were present on this Occasion. Certificate were Distributed to the participating students, with vote of thanks proposed by Co-Ordinator of this Program Asst. Prof Sawant A.R.

PRINCIPAL
SGSPM' Art's & Commerce College
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik.

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road

ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal-Sinnar Dist. Nashik(Maharashtra) 422103

CERTIFICATE

This is to certify that Mr./ Miss.....Pansare.....Gayatri.....Namdev.....has
successfully completed **Certificate Course Business Environment and
Entrepreneurship** Conducted during 6th Dec 2021 to 11th Dec 2021.

Course-coordinator

IQAC-coordinator

Principal
PRINCIPAL
SGSPK Art's & Commerce College
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik.

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road

ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal-Sinnar Dist. Nashik(Maharashtra) 422103

CERTIFICATE

This is to certify that Mr./ M^{rs}.....khandode.....Tushar.....Trambak..... has successfully completed **Certificate Course Business Environment and Entrepreneurship** Conducted during 6th Dec 2021 to 11th Dec 2021.

Course-coordinator

IQAC-coordinator

Principal
PRINCIPAL
SGSPM Art's & Commerce College
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's Nasik Road

ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal-Sinnar Dist. Nashik(Maharashtra) 422103

CERTIFICATE

This is to certify that *Mr./ Miss.....Grunjal.....kalyani.....Somnath.....* has
successfully completed **Certificate Course Business Environment and
Entrepreneurship** Conducted during 6th Dec 2021 to 11th Dec 2021.

[Signature]
Course-coordinator

[Signature]
IQAC-coordinator

[Signature]
Principal
PRINCIPAL
SGSPM Art's & Commerce College
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik.

॥ प्रजापतिो ज्ञानमयः प्रदीपः ॥

SHIKSHAN PRASARAK SANSTHA'S

**SANGAMNER NAGARPALIKA ARTS,
D. J. MALPANI COMMERCE &
B.N. SARDA SCIENCE COLLEGE**
SANGAMNER - 422 605, DIST. AHMEDNAGAR

(Id. No. PU/AN/ASC/03/1961)
"Spread Knowledge unto the last."

Principal
DR. K. K. DESHMUKH
M.Sc., M.Ed., M.Phil., Ph.D.

☎ : (02425) 225893, 223181 (O),
(02425) 225164 (R)

Website : <http://sangamnercollege.edu.in>
E-mail : info@sangamnercollege.edu.in
: sangamner_college@rediffmail.com

• NAAC Re-accredited 'A+' Grade [CGPA 3.58]
• Pune University Best College Award

Date : **14 DEC 2018**

CONFIRMATION OF ADMISSION/ REGISTRATION

Appendix 'D'

No. SC/Ph.D./F.18PhD/ 304 / 2018.

To,
Ms. Sangale Mangal Kacharu,
At/Post- Kankuri, Tal- Sinnar
Dist- Nashik- 422 606 .

Sub. : Confirmation of admission to the Ph.D. Programme in Marathi.
Ref. : S. P. Pune Univ. letter No. PGS/Ph.D./ 4705/, dated 20/11/2018.

Sir / Madam,

I am happy to inform you that the Research and recognition Committee in MARATHI has approved your research topic as it is "जागतिकीकरण आणि आवेडकरवादी कविता"

Your admission is now confirmed as per Ph.D. Rule 7(ix). The details of your admission are.

1) Subject	- Marathi
2) Faculty	- Humanities
3) Guide	- Dr. Raosaheb D. Nanaware
4) Co-guide	-
5) Date of Registration	- 15-03-2018
6) Period of Registration	- 15-03-2018 to 14-03-2023 (05 years-)

Please note that your admission will be governed by the S. P. University of Pune rules for the Degree of Doctor of Philosophy (Ph.D.) w. e. f. 11th July, 2009.

Please also note that you will have to pay the fees prescribed as per the following schedule: The 1st Installment will have to be paid within a month from the date on which your Admission is confirmed. The successive installments will have to be paid within a month from the date of completion of each year. In case of failure to pay the prescribed fees as per the schedule mentioned, a late fee of Rs. 100/- for Indian students & Rs. 500/- for foreign students per month from the due date of payment shall be charged.

Thanking you,

Yours faithfully,

(Dr. K.K. Deshmukh)
PRINCIPAL

Sangamner Nagarpalika Arts
D. J. Malpuri Commerce &
B. N. Sarla Science College
SANGAMNER

Copy to:

1. The Dy. Registrar, (Ph.D. Unit) Savitribai Phule Pune University, Pune-7.
2. The Guide: Dr. Raosaheb D. Nanaware

< 14 December, 2018

14:00

Savitribai Phule Pune University

(formerly University of Pune)

Telephone Nos.: 25601761
Fax: 020-25699232

Ganeshkhind, Pune-411 007.
Email: pgadmis@punepune.ac.in

Ref. No.: PGS/ 4705

Date:

20 NOV 2018

To,
The Principal,
S.N. Arts, D.J. Malpani Commerce, B.N. Sarada Science College,
Department of Marathi,
Sangamner - 422605.
Dist-Ahmednagar.

Sangamner College, Sangamner
Date: 08 DEC 2018
Inward No: 72/2018

Sir/Madam,

The Ph. D. Cases forwarded by the Centre were placed before the Research and Recognition Committee in the subject **Marathi** (Humanities), held on 26/07/2018. The decision/s of the Research & Recognition committee is/are as follows.

Sr. No.	Name of the Candidate & Name of the Guide	Remarks
1.	Sangale Mangal Kacharu Guide - Dr. Ravsaheb D. Nanaware	Admitted w.e.f. 15/03/2018 & Topic approved as follows : "जागतिकीकरण आणि आवेडकरवादी कविता."

Please comply with the directions of the Research & Recognition Committee and communicate to this office at the earliest.

Thanking You,

Yours faithfully,

रजिस्ट्रार
श्री कडलग वी.के.
(संवाहिनोना शैशवमा प्रम)

Deputy Registrar
(Admissions)

Send

Edit

Delete

More

Kopargaoon Taluka Education Society's

K.J. Somaiya College of Arts, Commerce & Science

Mohanirajnagar, Kopargaoon - 423601, Dist. Ahmednagar (MH.)

Affiliated to Savitribai Phule Pune University, Pune ID No. PU/AN/ASC/07(1964)

☎ : 9146142000, 9146152000 Email ID : kjscollege@rediffmail.com, Website : kjscollege.com

NAAC ACCREDITED 'A' GRADE AN ISO 9001-2015 CERTIFIED INSTITUTE

SAVITRIBAI PHULE PUNE UNIVERSITY "BEST COLLEGE AWARD"

Principal : Dr. B. S. Yadav (M.Sc., Ph.D.)

Founder President : Late K. B. Rohamare (Ex. M.L.A.)

Ref. No. :

Date : / / 202

CONFIRMATION OF ADMISSION / REGISTRATION

Ref. No.: KJS/Ph.D/Geog/07

Date : 15th September 2021

To,

Mr. Sonawane Kiran Bhaskar ,

Subject: Confirmation of admission to the Ph. D in Geography vide University letter

No. PGS/Ph.d/2737, Date: 30 July 2021.

I am happy to inform you that the Research and Recognition Committee of Geography (Science Faculty) has approved your research topic as it is / with the modification/s as follows:

"Analysis of Water Resource Management and Agriculture Development in Sinnar Tahasil of Nashik District."

Your admission is now confirmed as per Ph.D Rules 6 (6.10). The details of your admission are:

1. Subject	:	Geography
2. Faculty	:	Science
3. Guide	:	Dr. G. K. Chavhan
4. Co-Guide	:	-----
5. Date of Registration	:	12/02/2021
6. Period of Registration	:	from 12.02.2021 to 6 yrs.

Please note that your admission will be governed by the Savitribai Phule Pune University, Pune rules for the degree of Doctor of Philosophy (Ph.D).

Please also note that you will have to pay the fees prescribed as per the following schedule:
The first installment will have to be paid within the month from the date on which your admission is confirmed. The successive installment will have to be paid within a month from the date of completion of each year. In case of failure to pay the prescribed fees as per the schedule mentioned, a late fee of Rs. 100/- for Indian students and Rs. 500/- for foreign students per month from the due date of payment shall be charged.

Thanking You

Your faithfully

Pone

Principal / Head Place of Research

Principal

**K. J. Somaiya College of Arts
Commerce & Science, Kopargaoon**

Copy to :

The Dy. Registrar, (Ph.D Unit), SPPU, Pune- 411007

The Guide: Dr. G. K. Chavhan

The Head, Research Centre in Geography, K. J. Somaiya College, Kopargaoon.

Savitribai Phule Pune University
(formerly University of Pune)

Telephone Nos. :020 2562 1205
020 2562 1210/11

Ganeshkhind ,Pune – 411 007.
Email: pgadmis@pun.unipune.ac.in

Ref. No. : PGS /4398

Date : 24/11/2021

To,
The Principal,
B.Y.K. (Sinnar) College of Commerce,
Prin. T. A. Kulkarni Vidyanagar, College Road,
Nashik – 422 005.

Sir/Madam

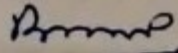
The Ph.D. cases forwarded by the Centre were place before Meeting held on 24/11/2021 in the subject **Marketing (Commerce & Management)**. The decision/s of the Authority is as follows.

Sr. No.	Name of the candidate & Name of the Guide	Remarks
1.	Nannavare Rekha Bharat Guide : Dr. G. V. Kayande Patil	Topic Approved & Admitted w.e.f. 22/02/2020 as follows :- “ उत्तर महाराष्ट्रातील सेंद्रीय गुठ विदणन व्यवस्थेचा चिकित्सक अभ्यास (कालखंड २०१५-१६ ते २०२१-२२).”

Please comply with the directions of the Research & Recognition Committee and University communicate to this office at the earliest.

Thanking You,

Yours faithfully,

Deputy Registrar
(P. G. Admissions)
24/11/2021

Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University,
Aurangabad.(M.S.)

Ph.D. Joining Report

Date: 16/03/2022

Address & Contact No. MS. Manjushri Ugale
239, c sanskar, old court,
lane, sinnar, Nashik.

To,
The Pro-Vice-Chancellor,
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University,
Aurangabad - 431 004.

Subject : Registration for research leading to the Ph.D. Degree in the subject of Physical Education
Under the Faculty Inter disciplinary studies.

Sir,

With reference to your letter No Ph.D/2021-22 Dated 08/03/2022 I hereby submit an undertaking that I am not attending any course or appearing for any examination (which are not permissible) and I will not attend any course or paper for any examination during the tenure of my research as provided in Ordinance. 1009 of the Ph.D. dated 22.06.2020

Since, I have Passed my Master's Degree Examination from S.P.P.U, Pune University then undertake that I will shortly submit if not already done the Eligibility Certificate from Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad. failing which my registration shall be liable to be automatically cancelled.

I also hereby undertake that I will pay the amount of tuition fees regularly as communicated to me by the University. I have started my research work with effect from the period of July/Dec. _____

I confirm the topic of my research is given in the Registration form and the same is reproduced below :-

Topic of the research EFFECTS OF STRUCTURED BACKGROUND
MUSIC ON MOTOR DEVELOPMENT OF GRADE - I
CHILDREN

Yours faithfully,

Buata

Signature (Manjushri Kisan Ugale)
with the name in bracket

Manjushri Ugale
Submitted through the Guide
(Name and Signature _____)

(Name and Signature)
(Manjushri Ugale)
Head of the Department/Principal/Pro-Vice-Chancellor Dr. Babasaheb Ambedkar
Marathwada University, Aurangabad.
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada
University, Aurangabad

Sane Guruji ShikshanPrasarak Mandal's,Nasik Road,
ART'S AND COMMERCE COLLEGE, BARAGAON PIMPRI

Tal- SinnarDist- Nashik 422103 (CAAN019760)

Affiliated to Savitribai phule Pune Univesity Pune (PU/NS/AC/158/2012)

E-Mail- bpimpricollege@gmail.com/Phone 02551-287651 (AISHE: C-41468)

Website- www.bpimpricollege.in Principal - K.B. Sonawane

research paper publish by college staff member

Sr.No	Name Of Research paper	writer name	Academic Year
1)	Dr. babasaheb ambedkar shree vishayak vichar - ek abhyas	V.s. Ugale	2017-18
2)	Effects of structured background music on motor development .	M.K. Ugale	2017-18
3)	Impact of globalization on language & literature- kavi madhukar jadhav	M.K. sangale	2019-20
4)	Lokakavi vamandada kardak yanche git lekhan & Dr. Babasaheb aambedkar	M.K. sangale	2020-21

**Academic
Year
2017-18**

Sr. No.	Title of the Paper	Name	Page No.
Section - II Hindi Section			
44	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर और भारतीय समाज	अशोक धुलधुले	248
45	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर के शिक्षा के प्रति विचार और दायरत्विकता	मनिषा ज. वर्मा	251
46	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर का हिंदी दलित साहित्य पर प्रभाव (दोहरा अभिशाप आत्मकथा के विशेष संदर्भ में)	संतोष य. पगार, अशोक धुलधुले	255
Section - III Marathi Section			
47	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे शिक्षणविषयक विचार व मार्गदर्शन	राम कुलकर्णी, महेश दिलीप ओंटी	260
48	डॉ. आंबेडकरांचे स्त्रियाविषयक आर्थिक व सामाजिक योगदान	भोसले राजेंद्र देवराज	264
49	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे आर्थिक विचार	एन.एस.बोरसे	267
50	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे राजकीय विचार	दिनकर संतुकराज कळंबे	270
51	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे दलित, ग्रामीण, स्त्रीविषयक विचार	अंशुमती भा. पेंडोखरे (काहाणे)	273
52	डॉ. आंबेडकरांचे स्त्री मुक्ती व सक्षमीकरण विषयक विचार	सिंधु काकडे	278
53	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे जलसंपत्ती विषयक विचार	भामरे विनायक नागो, लक्ष्मण सुरेश शेंडगे	282
54	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या शेती व शेतकरी विषयक विचारांचा अभ्यास	उत्तम थापूराव करमाळकर	285
55	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे शिक्षणविषयक विचार	अभय रघुनाथ शेंडे	292
56	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे स्त्री विषयक विचार - एक अभ्यास	वृषाली सोपान उगले	295
57	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांची आर्थिक विचारसरणी, विकासाचे धोरण व नवीन आर्थिक धोरण	अनिल प्रभाकर सावळे, मनिषा सावळे	299
58	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या पुणे करार विषयक विचारांचा अभ्यास	बाळासाहेब वैरागी	304
59	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे स्त्रीविषयक विचार	मीना प्रभाकर गिरडकर, उत्तम करमाळकर	309

प्रा. वृषाली सोपान उगले
कला व वाणिज्य महाविद्यालय,
बारागांव विंद्री, ता. सिन्नर
जि. नाशिक
मौ. ७५८८०३८३६८

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे स्त्री विषयक विचार - एक अभ्यास

प्रस्तावना :

भारतीय समाजात वर्गाच्या संदर्भात धर्मने केलेले शोषन व त्याची तीव्रता या गोष्टी मोठ्या प्रमाणात असल्याचे आपल्याला दिसून येते. पाश्चिमात्य देशातील सामंतशाही आणि भारतातील सामंतशाही यामध्ये स्थलकालाप्रमाणे अनेक वैशिष्ट्यपूर्ण भेद होते. भारतीय समाजाचे स्वरूप पहिल्यांदा त्रैवर्णिक, नंतर चातुर्वर्ण्य स्वरूपाचे आणि त्यानंतर असंख्य जाती असलेल्या समूहांचे बनले गेले. या भारतीय समाजवास्तवाला धर्मने नेहमीच प्रभावित करण्याचा आणि आकार देण्याचा प्रकार वैशिष्ट्यपूर्ण होतो. आणि म्हणूनच भारतीय संदर्भात या शोषणाचा विचार होणे खूप गरजेचे आहे. धर्मसंस्था ही समाजातील विशिष्ट हितसंबंधाचे रक्षण करणारी आणि प्राचीन इतिहासात प्रभावी झालेली एक सामाजिक शक्ती आहे. या दृष्टीने आपल्याला या संस्थेच्या सर्वांगाने समीक्षण करणे आवश्यक आहे. यावर कांबळे संजय कुमार म्हणतात की, "धार्मिक व्यवस्थेच्या शोषणातून मुक्त होण्यासाठी केलेली धडपड, धर्म चिकित्साही दोषी ठरते आणि म्हणूनच आंबेडकरांनी सांगितलेल्या तत्त्वानुसार म्हणजे स्वातंत्र्य, समता आणि स्वायत्तता यासारख्या प्रसिद्ध मुल्यांशी स्त्रिया स्वतःचा संबंध क्वचितच जोडतांना दिसून येतात. कारण या संकल्पना साधारणतः राष्ट्राशी जोडलेल्या असतात." या त्यांच्या मताचा आपण अभ्यास केला तर असे दिसून येते की, सामान्यतः आपण ज्यावेळी स्वातंत्र्य आणि स्त्रिया याबद्दल बोलत असतो त्यावेळी नेहमीच आपण स्वातंत्र्यप्राप्तीसाठी स्त्रियांनी दिलेल्या योगदानाचा किंवा स्वातंत्र्यामुळे स्त्रियांना शैक्षणिक सामाजिक किंवा राजकीय दर्जा किती प्रमाणात मिळाला यांच्या मापदंडाचा आपण विचार करतो. हाच विचार आंबेडकरांनी देखील त्यांच्या स्त्रीवादी आंबेडकरी चळवळीमध्ये तळमळीने केलेला दिसून येतो.

त्याचबरोबर या स्त्री विषयी स्वातंत्र्य लढ्याच्या कथा उलगडणाऱ्या या पटात वासाहतवादी सत्ता, राष्ट्रवादासाठीचे लढे आणि स्वातंत्र्य राष्ट्रांचा उदय ह्या तीन कालखंडाचा समावेश होतो.

वैदिक काळात भारतीय स्त्रियांचे जीवन अतिशय सुरळीत चाललेले होते. त्या काळाचा उल्लेख खरोखरच स्त्रियांसाठीचा 'सुवर्णकाळ' म्हणून केला जातो आणि याचा पुरावा म्हणून गार्गी व लोपामुद्रा ही अपवादात्मक उदाहरणे दिली जातात. हिंदुत्ववादात काही अंतर्गत तसेच काही बाह्य (इस्लाम) घटक हे स्त्रियांचा दर्जा अधिकच खालावण्यास कारणीभूत झालेले आहेत असा दावा देखील काही विचारवंतांनी केलेला दिसून येतो. हे विधान स्त्रियांच्या बाबतीत वंशवादी आणि लिंग भेदवादी आहे. आपल्या भारतीय प्राचीन इतिहासात भीमबेटका गुंफांमधील चित्रकलेचे पुरावे नातृकेंद्री कुटुंबीय समाजाची संभाव्यता व्यक्त करतांना दिसून येते. स्त्री-पुरुषांना मुळातच समान समजणारी नवीन नीती निर्माण करणे परिवर्तनवादी चळवळीला जरूरीचे आहे. यावर काबळे संजयकुमार यांनी असे मत व्यक्त केले की, "स्त्री अथवा पुरुष, जे एकंदर सर्व गावाच्या, प्रांतांच्या, देशाच्या व खंडाच्या संबंधाने किंवा कोणत्याही धर्मातील मताच्या संबंधाने स्त्री आणि पुरुष या उभयतांनी अथवा सर्व स्त्रियांनी, सर्व पुरुषांनी, एकमेकांना एकमेकांची कोणत्याच प्रकारची आवड निवड न करता या सर्व स्त्री-पुरुषांनी या भूगोलावर आपले एक कुटूंब समजून एकमताने, एकजुटीने एकमेकांशी सत्य वर्तन करून आपणा सर्वांच्या निर्मिकास संतोष देवून आपण त्याची आवडती लेकरे होतात, त्यास सत्य वर्तन करणारे म्हणावेत." ³ परंतु या सदरच्या विचारास न्याय देतांना असे निदर्शनास येते की, वरील स्त्री-पुरुष समानतेच्या नियमानुसार एकंदर सर्व स्त्री - पुरुषांनी जर सत्य आचरण केले असते, तर एकंदर सर्व जगातील देवबापास, परशुरामादि शिपायांस, पोलिसास, न्यायाधिशस व तुरुंगातील शिपायास वेगळा फाटा घ्यावा लागला नसता म्हणून एकंदरीत मुख्य म्हणजे सुरवातीलाच सर्व स्त्री-पुरुषांना सर्व अधिकारांना पात्र समजले पाहिजे असे आपणास सांगता येईल. परंतु आजच्या आधुनिक जगामधील सध्याच्या सनस्या आणि सद्य परिस्थितीचा अभ्यास केला तर या चळवळीतील तरुण-तरुणींना स्वतःची अशी नीती स्वतः निर्माण करावी लागेल. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी हिंदू संहितेचा प्रस्ताव मांडतांना अशा प्रकारच्या नितीला कायद्याच्या चौकटीत आकार देण्याचा प्रयत्न केला होता परंतु तो त्यांचा प्रयत्न अयशस्वी झाल्यामुळे त्यांना हिंदू धर्माचा त्याग करून बौद्ध धर्म स्वीकारण्याचा निर्णय घेतला आहे असे दिसून येते.

माहेला आज घराची धुरा सांभाळून बाहेरल कामे करतांना दिसतात, म्हणून आपल्या घरातील प्रत्येक सदस्याला आपण आंबेडकरी चळवळीत सहभागी करून घ्यायला पाहिजे असे डॉ. बाबासाहेबांनी आपल्या स्त्री विषयक चळवळीच्या सहभागाबद्दल सांगितलेले आहे. याच बाबुराय यांच्या मते "आज आपण पहातो आहे की, हिंदु धर्मात महिलांवर धार्मिक पगडा सर्व बाजूंनी देव-देवतांचे फोटो फेकून देण्याचे आदेश देताच आपल्या वाड-वडिलांनी कोणताच विचार केला नाही त्यांनी ते फोटो ताबडतोब नदी-नाल्यांमध्ये फेकून दिले. त्या वेळेस आपल्या वडिलोपार्जित पिढीला ते देव काहीही करू शकले नाहीत, उलट बाबासाहेबांनी दिलेला धम्म हा आपल्या पर्यंत जशाचा तसा पोहचविण्याचे महान कार्य झालेले आहे." या लेखकाच्या मतानुसार असे स्पष्ट होते की, आपल्या भारतीय हिंदू धर्मातील चालीरितीचा आपण त्याग करून द्यावा आणि एका गोष्टीचे मात्र आपण भान ठेवले पाहिजे की, आपली आज सामाजिक जबाबदारी वाढलेली असून कोणत्याही कार्यात आपल्या समाजातील प्रत्येक घटकाला महत्त्वाचे स्थान आपण दिले पाहिजे. कारण या समाजामध्ये अनेक प्रकारच्या वृत्तीचे लोक वास्तव करतात म्हणून महिलांनी देखील या जबाबदारीचे महत्त्व लक्षात घेऊन ती जबाबदारी पेलविण्याची ताकद किंवा शक्ती महिलांमध्ये आहे. तरीही आपल्या हिंदू धर्मातील महिला या हिंदुधर्माच्या चालीरिती, देवधर्म, सण-उत्सव, उपासतापास असे कृत्य समाजाला न जुमानता करत आहेत. या कृत्यामुळे महिलांचा विकास होणार नाही. म्हणून अशा प्रकारच्या महिलांनी ह्या सर्व गोष्टीचा त्याग केला पाहिजे व आंबेडकरी चळवळीमध्ये सहभागी झाले पाहिजे असे प्रामाणिक मत डॉ. बाबासाहेबांनी स्त्रीयाना उद्देशून सांगितलेले आहे.

आपल्या भारतीय राज्यघटनेमध्ये सुधारणा तरतुदीची मांडणी करित असतांना डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी सुधारणावादी विधेयक हिंदूकोड बिल हे मांडले होते. त्यामध्ये प्रमुख दोन सुधारणा होत्या त्या म्हणजे अशा की, पहिली सुधारणा ही हिंदू कायदा हा सर्व देशभर सुसूत्र करणे होय. दुसरे काम म्हणजे किंवा उद्दिष्टे म्हणजे हिंदू कायद्याच्या काही शाखांची सुधारणा घडविणे हे होय. या विषयीचे विधेयक मांडले असता नुसत्या उद्दिष्टावरची वादाचे वातावरण निर्माण झाले होते. परंतु ह्या सुधारणा करतांना आपल्या समाजासाठी खूप गरजेच्या होत्या म्हणून त्यामध्ये सुधारणा करणे महत्त्वाचे होते, कारण हिंदू धर्माच्या तत्वानुसार भारतीय महिलांवर अन्याय, अत्याचार होत होते त्यावर फडके भालचंद्र म्हणतात

की, "भारतीय हिंदू धर्माच्या कायद्यामध्ये पुरुष हा गिरीही गिपाठ करू शकतो परंतु हिंदु महिला ही पूर्णविवाह करू शकत नाही किंवा तिला तो अधिकार नाही. या नियमाबद्दल डॉ. बाबासाहेबांनी मांडलेल्या हिंदु कोड बिलाप्रमाणे सर्व स्त्रीयांना सारखेच अधिकार मिळाले पाहिजेत म्हणून हा सर्वतोपरी विचार मान्य व्हावा यासाठीचे प्रयत्न केलेले आहेत." अशा काही या सुधारणे विषयी तत्काळात खूप वादाचे यातावरण निर्माण झाले होते. परंतु डॉ. बाबासाहेबांच्या परिश्रमामुळे या स्त्रीयांना मुक्तपणे जीवन जगण्याचा अधिकार प्राप्त करून दिलेला आहे. आपल्या देशात सनातनी वृत्तीचा प्रभाव जास्त प्रमाणात आहे. म्हणून अशा बहुसंख्य समाजाला बरोबर घेऊन जावयाचे असल्यामुळे त्यांची ही विचारसरणी आपण समजावून घ्यायला पाहिजे आणि ते करत असतांना या नव्या हिंदू कोड बिलात ज्या सुधारणा आहेत त्यांना आपल्या जुन्या धर्मशास्त्राचा आधार नाही म्हणून यामध्ये सुधारणा होणे फार गरजेचे आहे.

सध्याच्या हिंदु कायद्यामध्ये जात ही महत्त्वाची मानली जाते ती आई प्रमाणे मानली जाते. कारण हा कायदा मातृसावर्ण्य मानतो. त्यामुळे आपल्याला असे आवर्जून सांगावे लागेल की, हा मातृसवर्णाचा नियम नवीन आहे का ? आज जसा जातीचा प्रश्न येतो तसा प्राचीन काळातही येत होता डॉ. बाबासाहेबांनी जातीयता नष्ट करण्याविषयची विचार मांडतांना असे स्पष्ट केले की, सर्व सामान्य माणसाचे सुखमय जीवन किंवा त्यांचा उध्दार होण्यासाठी जात ही संस्था नष्ट व्हायला पाहिजे. तरच आपल्या देशाची दारिद्र्य अवस्था संपुष्टात येईल, दुसरे गोष्ट अशी की प्रत्येक समाजाचा विकास होणे गरजेचे असल्यामुळे या समाजातील महत्त्वपूर्ण घटक म्हणजे स्त्री आहे. म्हणून स्त्रीला देखील समाजामध्ये महत्त्वाचे स्थान देऊन त्यांच्यामध्ये सहनशिलता ही पुरुषांपेक्षा जास्त असल्यामुळे कोणतीही जबाबदारी स्वकारण्यास ती परिपूर्ण असते हे आपल्या समाजाने लक्षात घ्यायला पाहिजे आणि तशी तीला वागणूक दिली तर नक्कीच आपल्या समाजाचा सर्वांगीन विकास होऊ शकतो. त्याचबरोबर महिलांना जर स्वातंत्र्यपणे जीवन जगण्याचे स्वातंत्र्य दिले तर महिलांनी देखील त्याचा दुरुपयोग करू नये त्या महिलांनी वेळेनुसार एकत्र येऊन, सामूहिक चर्चा करावी, नवरा दारू पिऊन येत असेल, त्याला चालतांना तीस फुटाचा रस्ता कमी पडत असेल तर त्याला सामूहिक गटाने समजूत घालून, कोणताही राग मनामध्ये आणू नये कारण राग हा विचाराला नष्ट करतो. म्हणून राग नावाची वस्तू जवळ वाळू नये, अशी समजूतीची शिकवण डॉ. बाबासाहेबांनी महिलांना ही एक दिलेली मोलाची गुरुकिल्ली होय.

Centenary Year Celebrations
Gokhale Education Society's
**R. N. Chandak Arts, J. D. Bytco Commerce &
N. S. Chandak Science College, Nashik Road - 422 101**
ISO 9001 : 2008 Certified • NAAC Reaccredited 'B' Grade

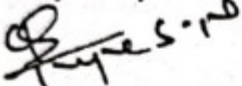
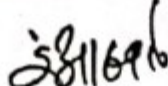
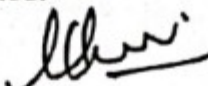
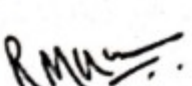

Certificate

Three Day International Conference
on
'Dr. B. R. Ambedkar and Different Dimensions to Social Change'
on
9th, 10th and 11th September, 2017
Sponsored by
ICSSR, New Delhi

This is to Certify that Asso./Asst.Prof./Dr./Mr./Mrs./Ms. वृषाली शोपान उगळे
of कला व वाणिज्य महाविद्यालय, सिन्नर has participated / presented a paper
entitled डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे स्त्री विषयक विचार : एक अभ्यास in
Three Day International Conference organised by this college & sponsored by : ICSSR, New Delhi.

His/Her active participation in this conference is appreciated.

Professor Dr. S. N. Tupe Co-ordinator

Asso. Prof. Dr. Indira V. Athawale Convener

Asso. Prof. Dr. Manjusha M. Kulkarni Organiser

Prin. Dr. R. M. Kulkarni Conference Director

आंतरविद्याशाखीय बहुभाषिक शोध पत्रिका

विद्यावार्ता™

National Conference on
**SPORTS & LIBRARY
SCIENCE 2018**

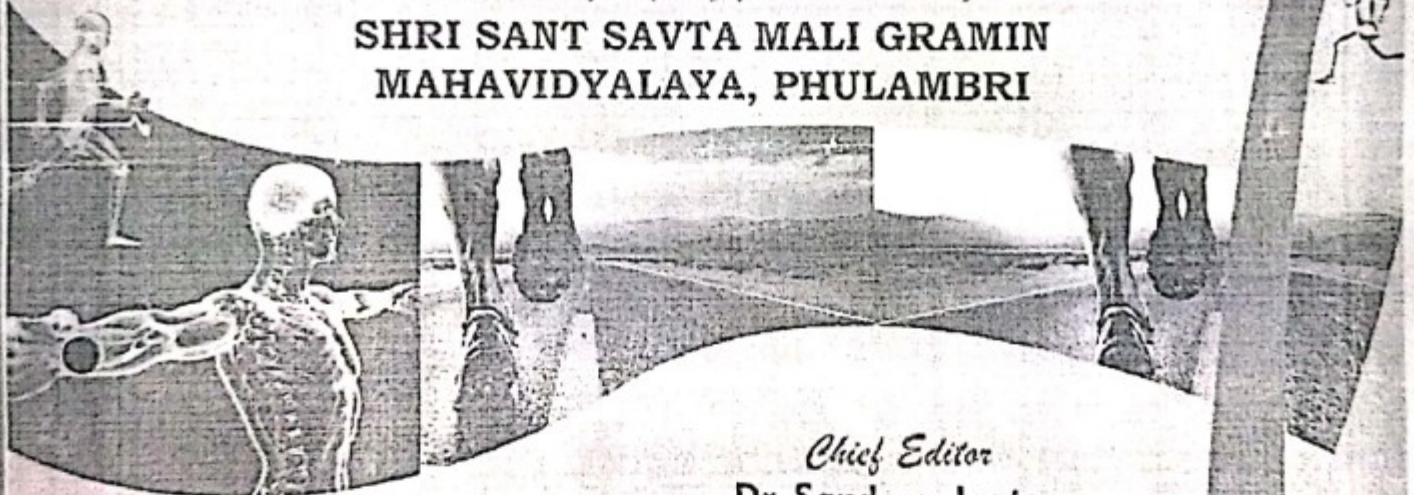
**A HOLISTIC APPROACH TO ENHANCE HUMAN KNOWLEDGE, PERFORMANCE
AND HEALTH THROUGH SPORTS AND LIBRARY SCIENCES**

24 th FEBRUARY 2018

Organised by

Pandit Deendayal Upadhyay Education Society's

**SHRI SANT SAVTA MALI GRAMIN
MAHAVIDYALAYA, PHULAMBRI**

Special Issue

ISSN - 2319 9318

Chief Editor

Dr. Sandeep Jagtap

Convener

Dept. of Physical Education

Reg.No.U74120 MH2013 PTC 251205

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.

At Post,Limbaganesh,Tq.Dist.Baed

Pin-431126 (Maharashtra) Cell:07588057695 09850203295

harshwardhanpubli@gmail.com, vaidyawarta@gmail.com

All Types Educational & Reference Book Publisher & Distributors

OPPO Reno5 Pro 5G • ©Saamantani

85)	ROLE OF SPORTS PSYCHOLOGY FOR PERFORMANCE ENHANCEMENT ... Dr. Shekhar Sirsath, Rohidas Gadekar, Aurangabad	363
86)	YOGA FOR HEALTHY LIFE PATIL SUNIL HANMANTRAO, Nanded, Dr. THAKUR ARJUNSINGH N., Nanded	367
87)	A ROLE OF ANTHROPOMETRICAL VARIABLE FOR THE PERFORMANCE OF INTER-... Dr. Bappasaheb Maske, Ghansavangi - Ravindra Mali, Aurangabad	370
88)	A COMPARISON STUDY OF TMGFU WITH TECHNICAL TRAINING..... Dr. Govind Kadam, Namrata Sahuji, Aurangabad	374
89)	EFFECTS OF STRUCTURED BACKGROUND MUSIC ON MOTOR DEVELOPMENT..... Dr. Govind Kadam, Manjushri K. Ugale, Aurangabad	381
90)	USE OF TECHNOLOGY AND GADGETS IN TRAINING PHYSICAL EDUCATION..... Dr. Govind Kadam, Sanket Nelkar, Aurangabad	386
91)	YOGA FOR HEALTHY LIFE STYLE Dr. Bhgchand Sanap, Beed	392
92)	ROLE OF SPORTS PSYCHOLOGY FOR DEVELOPMENT OF SPORTS PERFORMANCE Dr. Shankar V. Dhande, Beed	397
93)	'kkjhfd f{k{kk ds izfr iq:"k ,oa efgyk fo kfFkZ;ksa dh vfHko`fRr dk--- MkW- larks" k HkqtcG] dtZr] & MkW- dSykl f'ko.kdj] vkSjaxkckn	401
94)	[ksyksa esa O;DrhRo fodkl gsrw çsj.kk dk egRo MkW- IR;ftr ixkjs] vkSjaxkckn & fouksn te/kkMs] UkkansM	405
95)	[ksGkrhy usr`Ro ¼Leadership in Sports½ vHk; ns'keq[k] vkSjaxkckn & d".kk ijHk.ks] vkSjaxkckn	409
96)	;ksxk cjksj vkiY;k jDrnkc fu;af=r dj nRrk=; lhrkjke yksa<s] vgenuxj	415
97)	[ksG o [ksGkMwP;k fodklr ekul'kkL=kph Hkwfedk çk- jkejko ijljke jkBksM] vacM	419
98)	dzhMk ekul'kkL= izk- MkW- ruiqjs fOg- ,l-] Hkksdjnu & izk- MkW- fcjdk;yw ds- ,l-] tkyuk-	422
99)	dcih vkf.k [kks&[kks [ksGkaP;k iq#"k [ksGkMwaP;k fpark ;k ?kVdkpk---- izk- fot; egknso iokj] lkaxsyk] lksyiqj	425

EFFECTS OF STRUCTURED BACKGROUND MUSIC ON MOTOR DEVELOPMENT OF GRADE-1 CHILDREN

Manjushri K Ugale*

Abstract:

The Purpose of this Research was to study the effect of Structured Background Music Program (SBMP) on Motor Development of Grade-1 Children. For this Experimental Research, 60 children from Challenger Public School, Pune were selected using non-probability based convenience sampling technique, 30 of which formed the control group and 30 formed the experimental group. The experiment group underwent a 6 week SBMP designed by the researcher which consisted of locomotor skills based on the physical Education (PE) Framework. The control group underwent the regular PE program for the same duration and same skills but without music. The performance of the children was observed 2 times i.e. once before commencement of the SBMP and after 6 weeks using researcher designed assessment tool, where the motor skill were divided into sub-skill that were rated on a 5 point scale. Independent sample 't' test was used for comparing the change in performance of both the groups, and it was seen that calculated 't' value of Walking, Running, Hopping, Galloping and Slide side ($p=0.014, 0.001, 0.001, 0.010$ and 0.001) SBMP effect of all the locomotor skills except Jumping, Skipping and Leaping and their calculated 't' value (1.869, 1.141 and 1.398) was not Significant at 0.005 level of significance ($p=0.067, 0.259$ and 0.167) Hence it can be concluded that a SBMP has a significant effect on motor development (except jumping, skipping and leaping) of grade-1 children

Key words: Motor Development; Structured Background Music Program; Grade-1 Children

Introduction

Movement is the most important characteristic of all the living organisms. Human being is considered to be the superior of all the living organisms. And movement is the important part of human actions. It starts taking place when the child is in mother's womb itself. Right from birth, child is learning how to control their body movements and how to interrelate with the world around them. This learning process is called motor skill development. Motor skills can be divided into three types: locomotor (e.g. Running, Hopping and Jumping), object control (e.g. Throwing, catching, Kicking), and Stability and Balance. According to Piaget From the first days of life, children begin using their bodies to learn about the world around them. He said that sensory and motor experiences are the basis for all intellectual functioning for approximately the first 2 years of life. Motor development is known to be an important dimension of child development According to Crawford & Wilson The years from 2 to 6 are considered the "golden years" of motor development During this period, most children gain a basic range of manipulative and locomotor skills, develop goal-directed motor behaviors, and learn to put together two or three movement sequences to achieve specific end goals The early years of motor development set the foundation for neuromuscular coordination that will be used by the individual throughout life to deal with a multitude of mental, social, emotional, and recreational dimensions of living. According to Longfellow Music is the universal language of mankind since the beginning of time, music has helped people remember stories. Recent research in neuropsychology suggests new ways music can enhance learning. Music wires the brain for higher thinking and reading skills, improves verbal memory and spatial temporal reasoning skills. Some theories of language development suggest that humans learned to dance and sing before we could talk, and that music was actually the first human language

Research Objectives

The purpose of this study was The Effects of Structured Music Program on grade-1 Children.

This study aimed:

1. To prepare the 6 Weeks Structured Background Music Program for the grade-1 children.
2. To prepare the assessment sheet for evaluating motor development of children.

3. To conduct a pre-test.
4. To implement the 6 Weeks Structured Background Music Program for the children aged 6 year.
5. To conduct a post-test.
6. To compare the effect of 6 Weeks Structured Background Music Program on the motor development of children aged 6 year.

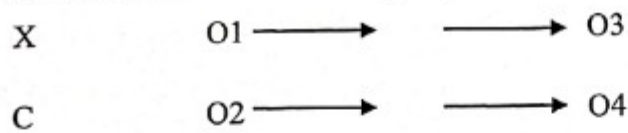
Hypothesis of the research

H₁:-There will be significant effect of Structured Background Music Program on Walking, Running, Jumping, Skipping, Leaping, Galloping, Hopping and Side-Shuffle of grade-1 children.

H₀:-There will be no significant effect of Structured Background Music Program on Walking, Running, Jumping, Skipping, Leaping, Galloping, Hopping and Side-Shuffle of grade-1 children.

Research method

For this research the researcher used experimental method. Treatment was given by using Structured Physical Education Background Music Program on the motor development of children by comparing the pre-test and post-test results. This study used Pre-experimental design, in that pre-test - post-test non- equivalent group design. This design is often used in classroom experiments when experimental and control groups are approximately similar.

O1 and O3 were the pre test and post test of the Experimental group respectively.

O2 and O4 were pre test and post test of the control group respectively.

X- Treatment

C- Control group

Variables of the study

- **Independent variables** of this study are 6 weeks Structured Background Music program
- **Dependent variables** of this study are Motor Development in respect of Loco motor skills.
- **Intervening variables** of this study are **interest, response, truthfulness**
- **Extraneous variables** of this study are socio-economical status.

Population

The population for the study was all the grade-1 students of the Challenger Public School (CBSE Board), Pimple- Saudagar, Pune.

Sample of the study

For the current study Non-probability method in which purposive sampling technique was used. Researcher has selected 60 students of Challenger Public School, Pune were selected as the sample for this study which 30 student formed the experimental group and 30 students formed the control group.

Procedure

1. Consent of school and parents to go ahead with the study.
2. Tool development procedure.
3. To develop SBMP conduct.
4. Administering the Pre-Test and authentication of the score.
5. Captured locomotor movement by the camera
6. Designing and implementing the programmed.
7. Administering the Post-Test and authentication of the score.
8. Statistical analysis and interpretation of the data.

Table 1

Independent Samples Test: Change in Walking Score

Levene's Test for Equality of Variances t-test for Equality of Means

	F	Sig.	t	Df	Sig (2-tailed)	Mean Difference
Equal variances assumed	0.365	0.548	-2.525	58	0.014	-2.73333
Equal variances not assumed			-2.525	57.351	0.014	-2.73333
Independent Samples Test: Change in Running Score						
Equal variances assumed	1.022	0.316	5.010	58	0.001	8.93333
Equal variances not assumed			5.010	57.303	0.001	8.93333
Independent Samples Test: Change in Jumping Score						
Equal variances assumed	0.347	0.558	1.869	58	0.067	-2.76667
Equal variances not assumed			1.869	57.831	0.067	1.48046
Independent Samples Test: Change in Hopping Score						
Equal variances assumed	0.084	0.772	4.688	58	0.001	4.33333
Equal variances not assumed			4.688	56.363	0.001	4.33333
Independent Samples Test: Change in Skipping Score						
Equal variances assumed	0.827	0.367	1.141	58	0.259	1.03333
Equal variances not assumed			1.141	57.183	0.259	1.03333
Independent Samples Test: Change in Galloping Score						
Equal variances assumed	0.007	0.933	2.670	58	0.010	3.43333
Equal variances not assumed			2.670	57.884	0.010	3.43333

Independent Samples Test: Change in Leaping Score

Equal variances assumed	0.036	0.851	1.398	58	0.167	.93333
Equal variances not assumed			1.398	57.969	0.167	.93333

Independent Samples Test: Change in Slide side Score

Equal variances assumed	0.050	0.823	4.826	58	0.001	4.10000
Equal variances not assumed			4.826	57.906	0.001	4.10000

Result

In this study 30 students have participated in control group and 30 students have participated in experimental group. Change in Walking Performance mean of the experimental group is 12.46 and control group is 9.73. Change in Walking mean of the control group is smaller than experimental group. For finding the difference between these two means independent sample t test was used. In that Levene's score is used which shows that equal variances are not assumed. Where t score is 2.525 which is statistically significant at 0.05 level. It means change in experimental group was statistically significant.

t value for Running, Hopping, Galloping & Slide Side was significant at 0.05 level. It shows that experimental group was superior than control group in effects of Background music on motor development. t value for Jumping, Skipping & Leaping is not significant at 0.05 level. It was found to be significant at 0.06, 0.25 & 0.16 level.

For the Skill analysis change in mean of experimental group was greater than control group.

Discussion

The results of this research can help both preschool educators and preschool music educators coordinate effective music and movement activities that have a positive effect on their students' motor development. In overall movement Walking, Running, Hopping, Galloping and Side Slide performance Research hypothesis is accepted and Jumping, Skipping and Leaping Research hypothesis is rejected. Basmen Studied in (1967). On rhythmic addition & found that the elementary school children who were using musical instrument had shown greater

improvement in their performance of their fundamental motor skill than the children who were not using Musical instrument.

Conclusion

1. The background music helps raise the students learning skill.
2. The results suggest that background music in the P.E. class has a positive effect not just for the individual, but for the class as a whole.
3. The background music helps raise the students Interest about P.E., motivation to learn, stay on-task and produce positive behaviors and attention.

Recommendations

1. The effects of fast- and slow-tempo music on motor development
2. The program should have more skills non locomotor skills, manipulative skills, space awareness and social awareness
3. The Background Music effects on children's Attention and engagement.
4. The idea that background music is very effective for the student to stay on-task, increase their motivation to learn, and have positive behavior
5. The power of music: Its impact on the intellectual, social and personal development of children

References

- Anderson, S., Henke, J., McLaughlin, M., Ripp, M., & Tuffs, P. (2000). Using background music to enhance memory and improve learning. *Clearinghouse*, 1- 30. Retrieved October 6, 2006, from ERIC database (ERIC Item: ED437663).
- Beisman, G. (1967) Effect of rhythmic accompaniment upon learning of fundamental motor skills, *Research Quarterly*, 38, 172-6.
- Corhan, C. M., & Gounard, B. R. (1976). Types of music, schedules of background stimulation, and visual vigilance performance. *Perceptual and Motor Skills*. 42. 662.
- Davidson, J.W. & Good, J.M.M. (2002) 'Social and musical co-ordination between members of a string quartet: an exploratory study'. *Psychology of Music*, 30, 186-201.
- Hayes, A. (1994). *Normal and impaired motor development: theory into practice*. London: Chapman& Hall Publishers.
- International Quarterly of Sport Science (2009) The effects of fast- and slow-tempo music on recreational basketball training, Budapest, Hungary.
- Kahn, A.P. (1998) 'Healthy aging: A study of self-perceptions of well-being'. Dissertation abstracts International, 58, 4740B. (UMI No. AAT98-10054)
- Marshall, A.T. (1978) An analysis of music curricula an its relationship to the self image of urban black middle school age children: Dissertation Abstracts International, A 38, 6594A-5A
- Piaget, J. (1963). *The origins of intelligence in children*. New York: Norton.
- Schlaug, G. Norton, A., Overy, K., and Winner, E. (2005) Effects of music training on the child's brain and cognitive development, *Annals New York Academy of Science*, 1060, 219-230.
- Williams, H. (1983). *Perceptual and motor development in young children*. Englewood Cliffs, NJ:Prentice-Hall.

YEAR

2019-20

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION'S
RESEARCH JOURNEY

Multidisciplinary International E-Research Journal

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

January-2020 Special Issue - 213

जागतिकीकरणाचा भाषा व साहित्यावरील प्रभाव
 वैश्वीकरण का हिंदी भाषा और साहित्यपर प्रभाव
 Impact of Globalization on Language & Literature

अतिथी संपादक :

डॉ. बाबासाहेब देशमुख

प्राचार्य,

ॲड. एम. एन. देशमुख महाविद्यालय, राजूर

ता. अकोले, जि. अहमदनगर

कार्यकारी संपादक :

डॉ. द. के. गंधारे

संपादन सहाय्य :

डॉ. बी. टी. शेणकर

प्रा. बी. आर. होले

डॉ. आर. डी. ननावरे

प्रा. वी. के. थोरात

प्रा. ए. डी. सातपुते

प्रा. ए. एस. कासुडे

मुख्य संपादक : डॉ. धनराज धनगर

This Journal is indexed in :

- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- Global Impact Factor (GIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)

For Details Visit To : www.researchjourney.net

SWATIDHAN PUBLICATIONS

'RESEARCH JOURNEY' International E- Research Journal

Impact Factor - (SJIF) - 6.625,

Special Issue 213 : Impact of Globalization on Language & Literature
Peer Reviewed Journal

ISSN :

2348-7143

January-2020

Impact Factor - 6.625

ISSN - 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION'S

RESEARCH JOURNEY

Multidisciplinary International E-Research Journal

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

January-2020 Special Issue - 213

जागतिकीकरणाचा भाषा व साहित्यावरील प्रभाव
वैश्वीकरण का हिंदी भाषा और साहित्यपर प्रभाव
Impact of Globalization on Language & Literature

अतिथी संपादक :

डॉ. बाबासाहेब देशमुख

प्राचार्य,

अॅड. एम. एन. देशमुख महाविद्यालय, राजूर

ता. अकोले, जि. अहमदनगर

कार्यकारी संपादक :

डॉ. द. के. गंधारे

संपादन सहाय्य :

डॉ. बी. टी. शेणकर

प्रा. बी. आर. होले

डॉ. आर. डी. ननावरे

प्रा. बी. के. थोरात

प्रा. ए. डी. सातपुते

प्रा. जी. एस. कुसमुडे

मुख्य संपादक : डॉ. धनराज धनगर

या अंकाचे सर्व अधिकार प्रकाशकांनी राखून ठेवलेले आहेत. प्रकाशकांच्या पूर्वपरवानगीशिवाय या अंकातील लेखांचे पुनर्प्रकाशन करता येणार नाही. या अंकात व्यक्त झालेली मते व विचार हे त्या लेखाच्या लेखकांचे वैयक्तिक विचार आहेत त्याच्याशी संपादक किंवा प्रकाशक सहमत असतीलच असे नाही. लेखांच्या मूळ मालकी हक्कासंदाभातील संपूर्ण जबाबदारी लेखाच्या लेखकांची असेल.
- मुख्य संपादक, रिसर्च जर्नी

SWATIDHAN INTERNATIONAL PUBLICATIONS

For Details Visit To : www.researchjourney.net

© All rights reserved with the authors & publisher

Price : Rs. 800/-

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	शीर्षक	लेखक / लेखिका	पृष्ठ क्र.
1	जागतिकीकरण आणि मराठी साहित्य	डॉ. भास्कर शेळके	07
2	जागतिकीकरण आणि कोंकणातील कुणबी आणि कोळी बोली भाषा	डॉ. अनिल उबाळे	11
3	जागतिकीकरणाचा मराठी भाषा व साहित्यावरील प्रभाव	डॉ. द. के. गंधारे	16
4	'राव' कथासंग्रहातील 'आवणी'कथेतून दिसणारा जागतिकीकरणाचा प्रभाव	प्रा.यशवंत भांडकोळी	20
5	जागतिकीकरण आणि मराठी कादंबरी	कु. स्वयंपूर्णा गायकवाड	24
6	जागतिकीकरणाचे स्त्रीवादी साहित्यावर झालेले परिणाम	प्रा. राजू शनवार	27
7	जागतिकीकरणाचा प्रमाण भाषा व बोली व भाषेवरील प्रभाव	सचिन कोतकर व डॉ. संजय नगरकर	30
8	जागतिकीकरण आणि मराठी कविता	डॉ. रंजना कदम	34
9	जागतिकीकरणाचा महाराष्ट्रातील आदिवासींच्या संस्कृतीवर झालेला परिणाम	प्रा. राधाकिसन मुठे	40
10	जागतिकीकरण आणि मराठी कविता	मंगेश जोर्वेकर	44
11	जागतिकीकरण : मराठी भाषा आणि संस्कृती	प्रा. मल्हारी पवार	48
12	मराठी कवितेतून घडणारे जागतिकीकरणाचे दर्शन	प्रा. लक्ष्मण कोठावळे	53
13	जागतिकीकरण आणि लोकसाहित्य	डॉ. वर्षा कीर्तने	58
14	जागतिकीकरणाचा कीर्तनसंस्थेवर पडलेला प्रभाव	डॉ. दत्तात्रय डुंबरे व डॉ. सर्जेराव जिणे	63
15	जागतिकीकरण आणि अनुवाद कौशल्य	डॉ. रावसाहेब ननावरे	70
16	जागतिकीकरण व प्रादेशिक साहित्य	डॉ. सुवर्णा जाधव	74
17	जागतिकीकरण व नव्वदोत्तरी ग्रामीण कादंबरी	डॉ. योगिता रांधावणे	77
18	जागतिकीकरण आणि मराठी बोलीभाषा	डॉ. कुंडलिक पारधी	79
19	जागतिकीकरण आणि लोकसाहित्य	डॉ. निवृत्ती मिसाळ	83
20	आदिवासी कवितेत जागतिकीकरणाचे चित्रण	प्रा.चिंतामण घिंदळे व डॉ. तुकाराम रोंगटे	85
21	जागतिकीकरण आणि मराठी कादंबरी	डॉ. अशोक भवर	92
22	जागतिकीकरण आणि मराठी कविता	शुभांगी बारवकर	97
23	जागतिकीकरण आणि मराठी कथा	प्रा. श्रीकांत आल्हाट	100
24	जागतिकीकरण व नव्वदोत्तर ग्रामीण कथा	विकास मांडवडे	104
25	जागतिकीकरणाचा 'वावटळ' ग्रामीण कवितासंग्रहावरील प्रभाव	डॉ. के. आर. पिसाळ	108
26	जागतिकीकरणाचा मराठी साहित्यावरील प्रभाव	डॉ. अनिल गर्जे	112
27	जागतिकीकरण आणि मराठी कविता	डॉ. कल्पना गावडे	117
28	जागतिकीकरणाचा मराठी भाषा व साहित्यावरील प्रभाव	श्री. निलेश वाकचौरे व डॉ. रावसाहेब ननावरे	122
29	जागतिकीकरण आणि मराठी कथा	डॉ. जी. के. वडितके	126
30	जागतिकीकरण मराठी भाषा व साहित्य	श्रीमती सारिका कर्पे	129
31	जागतिकीकरण आणि लोकसाहित्य	डॉ. एम. एम. बागुल	133
32	जागतिकीकरण आणि मराठी साहित्य यांचा बोलीभाषेवरील प्रभाव	अजितकुमार पाटील	140
33	जागतिकीकरण आणि 'लॅन्डमाफिया' आणि 'सत्याग्रह या कादंबऱ्या	मनीषा सुपेकर व डॉ. रावसाहेब ननावरे	146
34	जागतिकीकरणाचा प्रमाण व बोली भाषेवरील प्रभाव	डॉ. सुनील घनकुटे	150

35	वल्पना दुगाळ यांच्या कवितेतील जागतिकीकरणाचे विषय	डॉ. री. मंगळ बोंगरे	151
36	जागतिकीकरण आणि मराठी कविता	डॉ. संजय दरवडे	155
37	प्रतिबद्ध या पादंघरीमधील जीवन संघर्ष	डॉ. बाबासाहेब नाईक	161
38	जागतिकीकरण आणि मराठी भाषा	डॉ. निवेश घरात	164
39	जागतिकीकरण आणि आधुनिक मराठी साहित्य परंपरा	प्रा. निवेश वंदि	164
40	जागतिकीकरण व ग्रामीण कविता	डॉ. कार्तिकी नांगरे	173
41	कवी मधुकर जाधव यांच्या कवितेवरील जागतिकीकरणाचा प्रभाव	मंगल सांगळे व डॉ. रावसाहेब ननाकरे	174
42	जागतिकीकरण आणि मराठी जैन साहित्य	डॉ. जगदीश आवटे	182
43	वैश्वीकरण का हिंदी भाषा पर प्रभाव	डॉ. ऐनूर शब्बीर शेख	184
44	वैश्वीकरण के संदर्भ में मन्मू भंडारी की कहानियों में अभिव्यक्त स्त्री विमर्श	प्रा. पी. वी. सावंत	196
45	वैश्वीकरण और हिंदी मीडिया	डॉ. संजय महेर	194
46	विश्व पटल पर हिंदी की स्थिति	प्रा. ललिता घोडके	197
47	वैश्वीकरण का हिंदी भाषा पर प्रभाव	डॉ. शरद कोलते	200
48	वैश्वीकरण के परिप्रेक्ष्य में हिंदी काव्य	प्रा. ज्ञानेश्वर बगनर	202
49	वैश्वीकरण का हिन्दी सिनेमा पर प्रभाव	डॉ. भरत शेणकर	205
50	वैश्वीकरण का हिंदी भाषा पर प्रभाव	प्रा. स्वाती चव्हाण	209
51	वैश्वीकरण और हिंदी प्रिंट मीडिया	डॉ. दीपाश्री गडाघ	212
52	वैश्वीकरण और भक्ति आंदोलन प्रवर्तन (विशेष संदर्भ महाराष्ट्र का वारकरी संप्रदाय)	डॉ. योगेश दाणे	215
53	वैश्वीकरण और हिंदी मीडिया	प्रा. गणेश गमाले	222
54	वैश्वीकरण और प्रवासी भारतीय हिंदी साहित्य	प्रा. जनार्दन वाघ	228
55	भूमण्डलीकरण के परिप्रेक्ष में हिंदी की स्थिति	डॉ. दत्तात्रय टिळकर	233
56	वैश्वीकरण और हिन्दी गद्य साहित्य (विष्णु प्रभाकर के 'कोई तो' उपन्यास के संदर्भ में)	डॉ. रीना सुराइकर	236
57	वैश्वीकरण और हिंदी साहित्य	डॉ. साहेबराव गायकवाड	238
58	वैश्वीकरण और हिन्दी मीडिया	रूपाली लुटे	242
59	भूमण्डलीकरण और भारतीय संस्कृति	प्रा. मिनेश सातपुते	245
60	वैश्वीकरण से प्रभावित हिंदी भाषा के सकारात्मक व नकारात्मक पहलू	रेवनसिद्ध चव्हाण	248
61	वैश्वीकरण और हिंदी गद्य साहित्य	डॉ. गुलाबराव मंडलिक	250
62	वैश्वीकरण और हिंदी भाषा	डॉ. अनिता वेताळ-अंत्रे	253
63	वैश्वीकरण से प्रभावित भारतीय युवा वर्ग (उपन्यास 'दौड' के विशेष संदर्भ में)	प्रा. बबन थोरात	256
64	वैश्वीकरण और हिन्दी कविता	प्रा. गणेश खेमनर	260
65	'एक ट्रेक के बाद' उपन्यास में निरूपित वैश्वीकरण	डॉ. मंजूर सैय्यद, श्री पोपट बिरारी	262
66	Impact of Globalization on Modern Indian Fiction	Dr. S. D. Gaikwad & Shailaja Kuchekar	266
67	Impact of Globalization on English Language	Prof. Ganesh Kusmude	268
68	Impact of Globalization on English Language	Prof. Somnath Avhad	271
69	Globalization and Its Impact on Culture	Narendra Gawali	274
70	Impact of Globalization on English Literature: Focusing on Significance of Translations from Marathi to English in Gender Studies	Swapnali Korhale-Pawar	279

कवी मधुकर जाधव यांच्या कवितेवरील जागतिकीकरणाचा प्रभाव

मंगल कचरू सांगळे

संशोधन केंद्र - मंगमनेर महाविद्यालय, मंगमनेर

ता. मंगमनेर, जि. अहमदनगर

संशोधन मार्गदर्शक - डॉ. रावसाहेब दशरथ ननावरे

भ्रमणध्वनी- ८२०८२२७३५२

ई-मेल- sangalem704@gmail.com

प्रस्तावना :

जागतिकीकरण हा विमाव्या शतकाच्या अखेरीचा शब्द आणि एकविमाव्या शतकाच्या प्रारंभीचा शब्द झाला आहे. जागतिकीकरण म्हणजे जगाच्या आर्थिक उत्क्रांतीची परमावधी असे मानले जाऊ लागले आहे. काही वर्षांपूर्वी अमेरिकन विचारवंत श्री. फ्रान्सिस फुकुयामा यांनी 'इतिहासाची अखेर' या आपल्या ग्रंथात असा विचार मांडला आहे की, लोकशाही ही राजकीय प्रणाली व भांडवलशाही ही आर्थिक प्रणाली या मानवी इतिहासाची अखेर असे मानावे लागेल. कारण या सर्वोत्कृष्ट प्रणाली आहेत.

जागतिकीकरणामुळे झालेली उलथा-पालथ साहित्यिकांनी लेखणीतून ममोर आणण्याचा प्रयत्न केलेला आहे. आर्थिक, सामाजिक, राजकीय, कृषी आणि औद्योगिक अशा सर्वच क्षेत्रांतून भयंकर बदलांचे वारे वाहू लागले आणि याचा फटका सर्वसामान्य माणसाला जास्त बसला. याच जागतिकीकरणामुळे स्वयंपूर्ण खेडी, गावगाडा यात कमालीचे बदल झालेले जाणवतात.

• जागतिकीकरणाचे स्वरूप व संकल्पना

"जगभरच्या माहित्यात जागतिकीकरण ठळकपणे दिसते आहे. भारताच्या बाबतीत पश्चिम बंगाल, केरळ, बिहार आदी ठिकाणच्या साहित्यातही ते दिसू लागले आहे." १

भारतात जागतिकीकरणाच्या प्रक्रियेला प्रारंभ होतो तो स्वर्गीय राजीव गांधी यांच्या काळापासून. त्यापूर्वी स्व. इंदिरा गांधींच्या काळात भारतात दूरदर्शन आले आणि सर्वसामान्य माणसाला घरबसल्या वाह्येच्या जगाची ओळख दृश्य स्वरूपात होऊ लागली. कृष्णधवल दूरदर्शन संच रंगीत स्वरूपात अवतरला. tower ची उंची आणि क्षमता वाढू लागली. नसतमं दूरदर्शन घराघरात पोहोचले इथूनच जागतिकीकरणाचा पहिला अध्याय मुरु झाला असे म्हणायना हरकत नाही.

"जगाच्या पाठीवर उठलेले जागतिकीकरण, उदात्तीकरण आणि खाजगीकरणाच्या त्सुनामी बाबट्टीचे स्वागत आम्ही आम्ही खुबीने असंतोषाने स्वीकारले आहे, असे म्हणणे गैर ठरणार नाही. याचा घरा तडाखा विर्याण, बीपीएलच्या खालील आणि मध्यमवर्गीय सामान्य जीवन जगणाऱ्यांना बसलेला आहे." २

जागतिकीकरणाचा तडाखा केवळ एकाच क्षेत्राला न बसता त्यात सर्वच क्षेत्रे भरडली गेली. ममाजानील अंतिम घटक तर भयंकर पद्धतीने चिरडला गेला. समाजात आर्थिक विपमता हळूहळू खोलवर रुजत गेली. गरीब आणखी गरीब तर श्रीमंत आणखी श्रीमंतीकडे शुभानाना दिशत आहे.

शास्त्र आणि तंत्रज्ञान क्षेत्रात गेल्या पन्नास वर्षांत जे बदल झाले, आपागला अनुपंगिक साधनांचा जो विकास झाला त्याची फलश्रुती म्हणजे जागतिकीकरण होय.

विविध राष्ट्रांचे परावलंबित्व हा सुद्धा जागतिकीकरणाचा चालना देणारा एक घटक आहे. व्यवसायांचे, व्यापाराचे जागतिकीकरण ही बिसाव्या शतकातल्या अखेरच्या दशकातील महत्त्वाची घटना आहे.

उत्तम कांबळे या प्रक्रियेसंदर्भात म्हणतात, "भांडवलशाही आणि औद्योगिकीकरणामुळे जागतिकीकरण होण्यासाठी सरकारने आपले कायदे, आपले अधिकार आणि स्वतःलाच गंभीर करणे म्हणजे जागतिकीकरण."३

प्रा. वसंत आघाजी डहाके यांच्या मते - "जागतिकीकरण ही भिन्नभिन्न आर्थिक, राजकीय आणि सांस्कृतिक प्रवाहांना सामावून घेणारी संज्ञा आहे. जागतिकीकरण ही अवस्था आहे आणि सिद्धांतही आहे. परंतु, वर्तमानकाळात जागतिकीकरण या शब्दाचे अर्थ म्हणून आर्थिक उदारमतवाद, मुक्त वाजारपेठा, पाश्चिमात्यीकरण किंवा अमेरिकीकरण, इंटरनेट क्रांती, एकात्मता हे प्रतिशब्द वापरले जातात. जागतिकीकरणाची ही अवस्था एक संपूर्ण अवस्था आहे."४

जागतिकीकरणाबाबत 'विकिपीडिया' शब्दकोशात म्हटले आहे की, "ही एक अशी प्रक्रिया आहे की, जगभरातील लोक एका समाजात एकत्र येतात, एकत्र काम करतात, राहतात वगैरे. सर्व प्रकारच्या प्रवाहांचे एकत्रीकरण म्हणजे जागतिकीकरण होय." ५

जागतिकीकरणाचे स्वरूप हे व्यक्तीगणिक बदलणारे आहे त्यामुळे या प्रक्रियेच्या असंख्य व्याख्या आहेत.

जागतिकीकरण या संकल्पनेत पुढील गोष्टींचा समावेश होतो :

1. "जागतिक स्तरावर, पातळीवर विचार करून व्यवसायाच्या, व्यापाराच्या विस्तार योजना आखणे.
2. नवीन व्यापक दृष्टीकोन विकसित करणे. व्यापाराचा फक्त स्थानिक पातळीवर अथवा आंतरराष्ट्रीय पातळीवर विचार न करणे.
3. एकूण जागतिक पातळीवर विचार करून ग्राहकांच्या अपेक्षा, उत्पादनाचे नियोजन करणे, उत्पादनाचा विकास करणे.
4. विविध उत्पादन घटकांची उपलब्धता, सांस्कृतिक स्थानिक पातळीवर विचार न करता जगाच्या विविध भागांतून ते कसे, किती उपलब्ध होते याचा विचार करणे."६

जागतिकीकरण ही एक विस्तृत व व्यापक संकल्पना आहे. आर्थिक, सामाजिक व सांस्कृतिक आदान-प्रदान करण्याच्या उद्देशाने ही संकल्पना खऱ्या अर्थाने वैश्विक पातळीवर विकसित झाली असे म्हणता येईल. 'वसुधैव कुटुंबकम्' ही भावना यातून जोपासण्याचा प्रयत्न करण्यात आलेला आहे.

जागतिकीकरणाचा मराठी कवितेवरील प्रभाव :

" नव्वदनंतरच्या कवितेत सामाजिक, आर्थिक, राजकीय व सांस्कृतिक स्थित्यंतराचे आणि समाजाच्या मूल्यसंरणीचे प्रतिबिंब उमटले आहे. नव्वदोत्तर आंबेडकरी कवितेत मध्यमक्रांती, जागतिकीकरण, खासगीकरण, उदारीकरण आणि मूल्यबदलाचे जे प्रतिबिंब उमटले त्या प्रतीबिम्बावरून नव्वदोत्तर आंबेडकरी कवितेचे वेगळेपण निश्चित करता येते.

नव्वदनंतरच्या कवितेमध्ये प्रेरणा, जाणीवा, संवेदना, प्रतिमा, संकल्पना, शीर्षके, मूल्यविशेष यांसारख्या गोष्टी ठळकपणे बदलल्या, या बदलास कारणीभूत ठरले जागतिकीकरण. म्हणून जागतिकीकरणाच्या परिणामांचे प्रतिबिंब नव्वदोत्तर आंबेडकरी कवितेने प्रामुख्याने अधोरेखित केले."७

साधारण जुलै १९९१ पासून जागतिकीकरण आणि खुले आर्थिक धोरण आपल्या देशात प्रथमता आले. खुली वाजारपेठा आणि आपला माल इतर देशांना भारतीय वाजार पेठेत विक्री करण्याची संधी ह्या व्यवस्थेला पहिल्यांदा मिळाली. याची पाळेमुळे डॅकेल प्रस्ताव आणि जागतिक व्यापार संघटना यात रुजलेली दिसतात.

भारत हा विकसनशील देश असल्याने ह्याची बाजारपेठ इथे मिळेल या आशेवर खा ऊ जा धोरण इथल्या व्यवस्थेने स्वीकारले. जागतिकीकरणामुळे सर्वच क्षेत्रांचा चेहरा मोहरा बदलून गेला. त्यात विशेष पडसाद उमटले ते राजकीय, सामाजिक आर्थिक आणि सांस्कृतिक साहित्यिक क्षेत्रात. आणि त्यातही देशात झालेल्या आकस्मिक बदलाचा प्रभाव साहित्यिक आणि सामाजिक क्षेत्रावर जास्त प्रमाणात दिसून येतोय. त्याची नोंद इथल्या साहित्यिकांनी विशेष म्हणजे कवींनी जास्त प्रमाणात घेतल्याचे दिसून येते. याचा प्रभाव इथल्या सामाजिक जीवनावर झाल्याने कवींनी आपली भडास आपल्या काव्याच्या माध्यमातून काढण्याचा प्रयत्न केला. जागतिकीकरण पूर्वीच्या कविता आणि जागतिकीकरणानंतरच्या कविता यामध्ये मोठ्या प्रमाणात तफावत आढळते. कवितेतील प्रतिमा, विशिष्ट शब्द रचना, कवितेचा आशय, संवेदना, शीर्षक, यांत ठळकपणे बदल जाणवतो. हा परिणाम जागतिकीकरणामुळे म्हणावा लागेल. मराठी कवितेत याची विशेष नोंद आंबेडकरी साहित्यातील कविता आणि कादंबरीत घेतली गेली आहे.

जागतिकीकरणामुळे समाजात मोठ्या प्रमाणात उलथापालथ झाली. यामध्ये सर्वसामान्य गरीब यात जास्त भरडला गेला. परंतु जागतिकीकरणामुळे प्रत्येक माणसाच्या विकासाचा आभासी आलेख दाखविला जातोय. असे अनेक कवींना वाटू लागले. अचानक आलेल्या या नवीन संस्कृतीमुळे समाजातील अनेक नैतिक वार्यांवर कसा विपरीत परिणाम होत आहे हे अनेक कवींनी आपल्या कवितांमधून यथार्थपणे मांडण्याचा प्रयत्न केलेला दिसून येतो.

कवी अरुण काळे असं म्हणतात,
"ही सनातन मोड्स ऑपरेंडी
ही उपेक्षा, ही अवहेलना
ही पाताळयंत्रे, ही खुन्नस
हे वैचारिक चळवळीचे कबरस्तान
हे जागतिकीकरण" ८

जागतिकीकरणाच्या परिणामांचा वेध कवी अरुण काळे यांच्यासोबत कवी मोतीराम कटारे, महेंद्र भवरे, अविनाश गायकवाड, लोकनाथ यशवंत, उत्तम कांबळे, केतन पिंपळापुरे, प्रजा लोखंडे, रोहन नागदिवे, महेंद्र गायकवाड यांनी आपल्या कवितांमधून घेतलेला आहे.

कवी मधुकर जाधव यांच्या कवितेवरील जागतिकीकरणाचा प्रभाव :

कवी मधुकर जाधव यांच्या साहित्याचा आलेख तपासताना त्यांच्या साहित्याचा प्रवास सामाजिक गीते, कविता, कथा, कादंबरी, वैचारिक लेखन आणि स्फुटलेखन असा आहे. मधुकर जाधव यांची कविता समजावून घेताना लोककवी वामनदादा कर्डक हे सिन्नरच्याच मातीतले. त्यांच्या सोबत मधुकर जाधव आणि अनेक समकालीन भिमशाहीर होते. संदर्भ इथे लक्षात घ्यावा लागतो. जागतिकीकरणामुळे देशात जो ग्लोबल

बोधक निर्माण झाला त्याची शक्त त्यांचे मुळग्याम गिहयत्ना जग्य प्रमाणाय यगयी आहे. त्यामुळे त्यांच्या
साहित्यात जागतीकीकरणाच्या प्रभावाचे वास्तव चिषण आलेले शिगते.

त्यांचे पहिले दोन काव्यसंग्रह 'अस्तित्वाच्या सागल्या' आणि अंधार याथीचे उत्पन्नन यागध्ये गमाज्जातीय
विषयता, गरिबी, दुःख, दारिद्र्य, दैन्य, वेदना, विद्रोह याचे वास्तव चितारताना शिगतात. परंतु नंतर आलेले
दोन काव्यसंग्रह 'ग्लोबल बाराखडी' आणि, महाराष्टेचा तळ्ळाय शोधताना' ह्यागधील कविता प्रामुख्याने
जागतीकीकरणाच्या वास्तव आणि तळ्ळागाळ्ळातील घटकावर झालेल्या परिणामांचा आलेख रेखाटताना शिगता.

"मोठ्या कंपनी आल्या

काही धांबल्या काही फायदा करून पळाल्या
स्थानिकाला ना काम ना रोजगार
गेली जमीन भूमिहीन शेपटापासून गार
नापीक जमीन सेझच्या जाळ्यात
पिकणारी तोळ्यात गुंतवणुकीच्या कोळ्यात
कुणीही यावं लावावं पैका करावा धंदा
माणूस इथून तिथून केलाय परागंदा" ९

जागतीकीकरणाने एक प्रकारे सामाजिक भूकंपच करून इथला भूमिपुत्र आणि भूमी आपल्या ताब्यात घेऊन एक
प्रकारची नवी गुलामी लादण्याचा प्रयत्न केला गेला आहे. असेच कवीला सांगावयाचे आहे. जागतीकरणामुळे
ज्या नवीन कंपनीचे जाळे इथे विणले जात आहे. त्याचा आर्थिक फायदा इथल्या भांडवलदारांना कसा मिळतो.
हेच कवीला सूचित करावयाचे आहे.

"पैशाच्या पुरातून

भांडवलदाराचे विकेंद्रीकरण
खेड्यातून थाटतयं
रिसोर्ट मॉल न्यू सिटी
नवा ऑक्सिजन मिळविण्यासाठी
प्रत्येकजण झालाय ब्रोकर
जमीन जुमल्याची खरेदी विक्री
वसलाय विकून स्वःतला" १०

पैशाच्या जोरावर इथे भांडवलदार येऊन इथली जमीन स्वस्तात खरेदी करून हॉटेल चालू करून
इथल्या जंगलावर तावा मिळवून सिमेंटची जंगले थाटत आहेत. इथला मुक्त वारा, पाणी बाटलीत भरून इथेच
विक्री करण्याचे धोरण सर्रास रावविले गेले आहे. हे वास्तव चित्र त्यांच्या कवितेतून येताना दिसते.

"राष्ट्रीयीकरणाच्या कुरणात चरून मोकळे

गोळा समस्त ब्लॅकमनी घुसलाय
ग्लोबलायझेशनच्या नव्या खेड्यातून
जागतीकीकरणाच्या कोंडवाड्यात
खाजगी करणाच्या गराड्यात" ११

सामाजिक लोकशाही या देशात नांदत असताना राष्ट्रीयकरणाला इथे खोडा घालण्यात हे खाऊजा धोरण यशस्वी ठरले आहे. हे कवी सहजपणे सांगून जातोय. जागतिकीकरण हा एक कोंडवाडा कसा आहे आणि काळ्या पैशाच्या जोरावर इथे नवीन वसाहतवाद होऊ घातला आहे. हे कवीला सांगावयाचे आहे.

"खाऊजा धोरणाचे असिड बल्व

लावलेत इथल्या प्रत्येक ग्लोबलायझेशन खेड्यात

राष्ट्रीय संपत्तीचं खाजगीकरण

उदात्तीकरणाच्या जाळ्यात कोंडी करत

जागतिकीकरणाची मोठी बाजारपेठ

सारी पेटंट ठेवलीत लिलावात" १२

जागतिकीकरणाची दुपित हवा समृद्ध आणि संपन्न असलेल्या खेड्यांना एक प्रकारे उध्वस्त करण्याचे काम करत आहे. इथली राष्ट्रीय निसर्ग संपत्तीवर संशोधन करून त्याचे पेटंट आपल्या नावावर करण्याचा केविलबाणा प्रयत्न खाऊजा या धोरणाने चालविला आहे. हेच भयाण वास्तव कवीने आपल्या कवितेतून मांडले आहे.

निष्कर्ष आणि मूल्यमापन

जागतिकीकरणाच्या विशाल महाकाय अशा जाळ्यात आपला समाज पूर्णतः गुरफटून गेलेला आहे. आणि त्यामुळे सामाजिक, सांस्कृतिक, राजकीय, शैक्षणिक, आर्थिक या सर्वच क्षेत्रांना अनपेक्षित बदलांना नामोरे जावे लागत आहे. अनेक नवनवीन तंत्रज्ञान आज मानवाच्या अस्तित्वास धोका पोहचवत आहे. आणि त्यातून प्रचंड प्रमाणात हानी होत आहे. जागतिकीकरणामुळे आपली संस्कृती लयाला जाताना दिसते. ही अत्यंत वेदनादायी वाव आहे. त्यातूनच नैतिक मुल्यांचा ऱ्हास होवून आज माणूस खुनशी, हिंसक, स्वार्थी बनला आहे.

तंत्रज्ञानाचा विकास उंचावत असताना माणूस मात्र खाली घसरताना दिसत आहे. हा जागतिकीकरणाचा समग्र परिपाक म्हणावा लागेल. यंत्राच्या संगतीत वावरणारा माणूस आज भावनाशून्य बनला आहे. याचीच मनात माठलेली ठसठस कवी मधुकर जाधव यांनी आपल्या 'ग्लोबल वाराखडी' आणि 'महामत्तेचा तळठाव शोधताना' या दोन काव्यसंग्रहांतून समर्थपणे मांडण्याचा प्रयत्न केलेला आहे.

कवी मधुकर जाधव हे दुष्काळग्रस्त तसेच अनेक समस्यांच्या गराड्यात असणाऱ्या सिन्नरसारख्या ग्रामीण भागातून असल्यामुळे आपल्या आसपासच्या समाजातील दुःख, वेदना जवळून बघतात. हे त्यांच्या लेखणीतून प्रकर्षाने जाणवते. जागतिकीकरणाचा एक समग्र लेखाजोखा आपल्या समोर मांडतात.

कवी अरुण काळे यांनी जागतिकीकरणामुळे समाजात पसरलेली अनैतिकता, भ्रष्टाचार हे आपल्या काव्यातून मांडून आपली भडाम काढण्याचा प्रयत्न केला आहे. यात सर्वसामान्य घटकाचे कसे मरण झाले हेच सांगण्याचा प्रयत्न कवी पोटतिडकीने करत आहे.

जागतिकीकरणामुळे बदललेल्या जगाचा चेहरा-मोहरा दाखविण्याचा प्रयत्न कवी उत्तम कांबळे यांनी केलेला दिमून येतो. त्यांनी या बदललेल्या स्थितीमुळे कृषीसंस्कृतीचा कसा वळी घेतला आहे हे वेळोवेळी

सांगण्याचा प्रयत्न केलेला आहे. जागतिकीकरणामुळे यंत्रसामुग्री उदयास येऊन शेतीच्या उत्पन्नात वाढ झालेली असली तरी अस्सलपणा, खरी संस्कृती लयाला गेली असून शेतकरी आत्महत्या, शेतकऱ्यांची फसवणूक हे प्रकार वेगाने वाढत असल्याचे कवी सांगतात.

जागतिकीकरण, खासगीकरण, आर्थिक उदारीकरण यामुळे आपल्या समाजाचे अस्तित्व किती आणि कसे धोक्यात आहे हे कवी अत्यंत साध्या शब्दात सांगून जातात.

संदर्भ ग्रंथसूची

1. इंगळे अशोक रा. - नव्वदोत्तर आंबेडकरी कवितेची मीमांसा, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर. प्र. आ. २० मार्च २०१८ पृ. क्र. ४९.
2. जाधव मधुकर, प्रसेनजीत - भारतीय जनता मासिक, मयूर प्रिंटर्स, ऑक्टोबर २०१५ पृ. क्र. २०.
3. काळे - नंतर आलेले लोक (कविता), लोकवाङ्मयगृह, मुंबई प्र. आ. २००६ पृ. क्र. ९६
4. जाधव मधुकर - ग्लोबल वाराखडी, गोदा प्रकाशन, औरंगाबाद प्र. आ. जानेवारी २०१३ पृ. क्र. २५, पृ. क्र. ७०.
5. विकिपीडिया शब्दकोश
6. जाधव मधुकर - महासत्तेचा तळठाव शोधताना (कविता), गोदा प्रकाशन, औरंगाबाद प्र. आ. १४ ऑक्टोबर २००९ पृ. क्र. ८१. पृ. क्र. २७.

RESEARCH JOURNEY

Category

Journal Detail

Journal Name	RESEARCH JOURNEY
ISSN/EISSN	2348-7143
Country	IN
Frequency	Quarterly
Journal Discipline	General Science
Year of First Publication	2014
Web Site	www.researchjourney.net
Editor	Prof. Dhanraj Dhangar & Prof. Gaganar Warkhede
Indexed	Yes
Email	researchjourney2014@gmail.com
Phone No.	+91 7709752380
Cosmos Impact Factor	2015 : 3.452

SAMPLE CERTIFICATE
SAMPLE EVALUATION SHEET

Research Journey

Due to large number of application please allow us time to update your journal

SJIF 2019:	Previous evaluation SJIF
6.625	2018 : 6.428
	2017 : 6.261
	2016 : 6.087
	2015 : 3.966

The journal is indexed in:

SJIFactor.com

Basic information

Main title	Research Journey
Other title (English)	Research Journey
Abbreviated title	
ISSN	2348-7143 (E)
URL	http://WWW.RESEARCHJOURNEY.NET
Country	India
Journal's character	Scientific
Frequency	Quarterly
License	Free for educational use
Texts availability	Free

Contact Details

Editor-in-chief	Prof. Dhanraj Dhangar M.G.V.'S ARTS & COMMERCE COLLEGE, YEOLA, DIST NASHIK
	India
Publisher	MRS. SWATI SONAWANE

Get Involved

- Home
- Evaluation Method
- Journal List
- Apply for Evaluation/Free Service
- Journal Search

Recently Added Journals

Research Journey	
ISSN	2348-7143
Country	India
Frequency	Quarterly
Year publication	2014-2015
Website	researchjourney.net
Global Impact and Quality Factor	
2014	0.565
2015	0.676

Satyaniketan's

**Adv. Manoharrao Nanasahab Deshmukh
Arts, Science and Commerce College, Rajur**

Tal. Akole, Dist. Ahmednagar

Best College Award of SPPU, Pune

NAAC Accredited 'A' Grade

STATE LEVEL SEMINAR

ON

जागतिकीकरणाचा भाषा व साहित्यावरील प्रभाव
वैश्वीकरण का हिन्दी भाषा और साहित्य पर प्रभाव

Impact Of Globalization On Language and Literature

(Sponsored under Quality Improvement Programme of SPPU, Pune)

CERTIFICATE

This is to certify that Prof./Dr./Mr./Ms. Mangal Kacharu Sangale of
Sangamner College, Sangamner.

Participated as a Delegate/Resource Person/Chairperson/Keynote Speaker for
State Level Seminar Organized by the Departments of Marathi, Hindi and English
of Satyaniketan's Adv. M.N. Deshmukh College, Rajur held on 10th & 11th January
2020. He/She Presented a Research Paper entitled कवी मधुकर जाधव
चांच्या कवितेवरील जागतिकीकरणाचा प्रभाव.

Dr. D. K. Gandhare

Coordinator

Dr. B. T. Shenkar

Coordinator

Prof. B. R. Hole

Coordinator

Dr. B. S. Deshmukh

Principal & Chief Organizer

YEAR

2020-21

ISSN 2231-873X
UGC Care Listed Journal

तिफुण

वर्ष : १२ वे । अंक २ रा
जुलै-ऑगस्ट-सप्टेंबर - २०२१

**लोककवी वामनराव कुर्डीक
विशेषांक**

मंगल रचक, सोनरी

साहित्य, कला आणि लोकसंस्कृतीला वाहिलेले त्रैमासिक

तिफण

वर्ष १२ वे, अंक - दुसरा; जुलै-ऑगस्ट-सप्टेंबर २०२१

UGC Care Listed Journal

ISSN 2231 - 573X

● संपादक ●

डॉ. शिवाजी हुसे

पत्ता : संपादक, तिफण, 'शिवार', श्रीराम कॉलनी,
हिवरखेडा रोड, कन्नड, जि. औरंगाबाद - ४३११०३.

मो. ९९०४००३९९८

अनुक्रमणिका

अ. क्र.	शीर्षक / लेखक-संशोधक	पृ. क्र.
1.	वामनदादा कर्डक यांच्या गीतातील शैक्षणिक जाणिवा - प्रा. नागेश बोंतेवाड	1 - 4
2.	वामनदादा कर्डक : आंबेडकरी गीतकार - प्रा. विजयश्री विठ्ठल गवळी	5 - 8
3.	डॉ. बाबासाहेबांचे बुद्धत्व विशद करणारी वामनदादांची कविता - प्रा. डॉ. विश्वजित कांबळे	9 - 15
4.	वामनदादा कर्डक यांच्या कवितेतील शैक्षणिक तत्त्वज्ञान - डॉ. मारोती गायकवाड	16 - 23
5.	लोककवी वामनदादा कर्डक यांच्या गीतातील स्त्री-जाणिवा - प्रा. डॉ. रामकिशन दहिफळे	24 - 26
6.	लोककवी वामनदादा कर्डक यांच्या गीतातील आंबेडकर दर्शन - डॉ. संतोष देशमुख	27 - 31
7.	लोककवी वामनदादा कर्डक यांच्या कवितेतील आंबेडकरी तत्त्वज्ञान (शैक्षणिक) - प्रा. कातकडे केशव श्रीरंग / प्रा. डॉ. रमाकांत का. गजलया।	32 - 36
8.	आंबेडकरी ऊर्जा पुरवणारे समर्थ लोककवी वामनदादा कर्डक - प्रा. डॉ. दादाराव गुंडरे	37 - 41
9.	लोककवी वामनदादा कर्डक यांचे गीतलेखन व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर - मंगल कचरु सांगळे	42 - 47
10.	वामनदादा कर्डक यांच्या गीतातून प्रकट झालेले आंबेडकरी विचार - प्रा. डॉ. लालबा दुमटकर	48 - 50
11.	वामनदादा कर्डकांचे काव्य : आंबेडकरी विचार चळवळीची शिंदोरी - प्रा. कैलाश माणिकराव मुटकुळे	51 - 54
12.	'माझ्या जीवनाचे गाणे' : एका लोककलावंताचा जीवन संघर्ष - प्रा. डॉ. आनंद वारके	55 - 59
13.	वामनदादा कर्डक यांच्या कवितेतील आंबेडकरी तत्त्वज्ञान - डॉ. महालक्ष्मी मोराळे	60 - 65

14.	लोककवी वामनदादा कर्डक यांच्या कवितेतील बुद्ध तत्वज्ञान - श्री. विजयकुमार बुद्धप्पा शुंबो	66 - 69
15.	लोककवी वामनदादा कर्डक यांचा कवितेतील भीमदर्शन - प्रा. डॉ. हनुमंत लक्ष्मण भवारी	70 - 74
16.	वामनदादा कर्डक यांच्या कवितेतील क्रांतिकारकता - डॉ. सागर गवई	75 - 77
17.	लोककवी वामनदादा कर्डक यांच्या कवितेतील आंबेडकरी तत्वज्ञान - डॉ. वर्षा दिगंबर गायकवाड	78 - 82
18.	महाराष्ट्राच्या समाजप्रबोधनाचे गीतकार - प्रा. डॉ. प्रविण वसंतराव चव्हाण	83 - 85
19.	लोककवी वामनदादा कर्डक यांची लोकगीते - डॉ. जितेंद्र शामसिंग गिरासे	86 - 89
20.	आंबेडकरी चळवळीतील समाजप्रबोधक : वामनदादा कर्डक - श्री. धनंजय वसंत भाट	90 - 93
21.	लोककवी वामनदादा कर्डक : व्यक्ती आणि कार्य - डॉ. देवयानी चव्हाण	94 - 97
22.	लोककवी वामनदादा कर्डक यांच्या गीतांतील सामाजिकता - विद्या कुलकर्णी	98 - 103
23.	लोककवी वामनदादा कर्डक यांच्या कवितेतील आंबेडकरी तत्वज्ञान - प्रा. राजा जगताप	104 - 107
24.	लोककवी वामनदादा कर्डक यांची गझल रचना - प्रा. डॉ. सुनील गणपत घनकुटे	108 - 111
25.	लोककवी वामनदादा कर्डक यांच्या कवितेतील सामाजिक विचार - प्रा. केशव विठ्ठल कोकाटे	112 - 113
26.	लोककवी वामनदादा कर्डक यांच्या कवितेतील आंबेडकरी तत्वज्ञान - शीला विठ्ठलराव डोंगरे	114 - 117
27.	वामनदादा कर्डक यांच्या गीतातील स्त्री - डॉ. कैलास सोनू महाले	118 - 121
28.	मानवतेची हाक देणारा कवी : वामनदादा कर्डक - प्रा. डॉ. व्यंकटी पावडे	122 - 125

29.	आंबेडकरी चळवळीत वामनदादा कर्डक यांचे योगदान - प्रा. डॉ. किशोर शेषराव चौरे	126 - 129
30.	वामनदादा कर्डक यांच्या कवितेतील परिवर्तनवादी विचार - डॉ. नंदकुमार माने	130 - 132
31.	महाकवी - वामनदादा कर्डक आणि कार्य - प्रा. डॉ. राहुल यशवंतराव निकम / प्रा.डॉ.मरोती निवृत्ती गायकवाड	133 - 137
32.	बाबासाहेब आंबेडकरांच्या विचारांची पेरणी करणारा महाकवी वामनदादा कर्डक - प्रा. डॉ. उत्तम जकोजी सोनकांबळे	138 - 142
33.	वर्ग लढ्याची जाणीव देणारे महाकवी वामनदादा - डॉ. समाधान इंगळे	143 - 146
34.	वामनदादा कर्डक यांची आंबेडकरी गीते - डॉ. रामलीला सुदामराव पवार	147 - 152
35.	लोककवी वामनदादा कर्डक यांच्या लोकगीतातील सामाजिकता - डॉ. यशवंत सोनुने	153 - 155
36.	प्रतिभावंत लोककवी शाहीर वामन (दादा) कर्डक - प्रा. डॉ. दीपक सुभाषराव सूर्यवंशी	156 - 159
37.	वामनदादा कर्डक - व्यक्ती आणि वाङ्मय - प्रा.डॉ. बाबासाहेब पिरगोंडा नाईक	160 - 162
38.	महाकवी वामनदादा कर्डक यांच्या कवितेतील आंबेडकरवाद - प्रा. डॉ. शिवदास कान्हुजी इंदोरकर	163 - 168
39.	लोककवी वामनदादा कर्डक : व्यक्ती आणि वाङ्मयातील काव्याचे स्वरूप - प्रा. सिद्धार्थ इंगोले	169 - 172
40.	मूल्यदृष्टीचा कवी : वामनदादा कर्डक - प्रा. संतोष लोंढे	173 - 175
41.	भीमशाहीर : वामनदादा कर्डक - ललिता मानसिंग गोपाळ	176 - 178
42.	वामनदादा कर्डकांच्या लेखनातील सामाजिकता व मानवता विषयक विचार - राहुल संभाजी पंडित	179 - 182
43.	वामनदादा कर्डक यांच्या गीतांमधून झालेले समाजप्रबोधन - प्रा. डॉ. गणपत काशिबा हराळे	183 - 188

44.	वामनदादा कर्डक यांच्या गीतातील सामाजिकता - डॉ. मिलिंद भगवानराव बचुटे / - सुधाकर चौधरी	189 - 191
45.	लोककवी वामनदादा कर्डक : व्यक्ती आणि कार्य - डॉ. योगिता देवगिरीकर	192 - 194
46.	लोककवी वामनदादा कर्डक यांच्या कवितेतील आंबेडकरी तत्त्वज्ञान - प्रा. मनिषा डोंगरे	195 - 197
47.	लोककवी वामनदादा कर्डक यांच्या गीतांतील मानवीमूल्य व संविधानत्मक विचार - प्रा. डॉ. भरत दशरथ खंडागळे	198 - 201
48.	वामनदादा कर्डक यांच्या कवितेतील सामाजिकता - प्रा. ज्ञानेश्वर कांबळे	202 - 204
49.	कवी वामनदादा कर्डक यांच्या कवितेतील 'माणूस' - प्रा. डॉ. डांगे दत्तात्रय महादेव	205 - 208
50.	लोककवी वामनदादा कर्डक यांच्या कवितेतील आंबेडकरी तत्त्वज्ञान - डॉ. अंजली दशरथ काळे	209 - 212
51.	आंबेडकर चळवळीचे गायक वामनदादा कर्डक यांचे समाज प्रबोधनातील योगदान - डॉ. सुरेश किशन भदरगे	213 - 217
52.	वामनदादा कर्डक यांचे ललित साहित्य - नयन काशीनाथ राणे	218 - 221
53.	वामनदादांच्या कवितेतील सामाजिकतेला आंबेडकरी तत्त्वज्ञानाचे अधिष्ठान - प्रा. सारिका शिवाजीराव पासंगे	222 - 225
54.	महाकवी वामनदादा कर्डक यांच्या कवितेतील आंबेडकरी तत्त्वज्ञान - प्रा. डॉ. शैलजा श्रीधर शिंदे	226 - 229
55.	वामनदादांच्या गझलेतील संग्रामशीलता - डॉ. प्रकाश राठोड	230 - 236
56.	समतेची क्रांतिगीते गाणारा लोककवी : वामनदादा कर्डक - डॉ. एकनाथ श्रीपती फुटाणे	237 - 243
57.	वामनदादा कर्डकांच्या गीतातील सामाजिक पर्यावरण - प्रा. डॉ. कल्पना नारायण गावडे	244 - 247
58.	शाहीर वामनदादा कर्डक यांच्या गझलेचा आकृतिबंध - गजानन भुसरे	248 - 252

59.	महागीतकार वामनदादा कर्डक यांच्या गीतातील समग्रता - अविनाश साळवी / प्रा. डॉ. संजीवकुमार पांचाळ	253 - 255
60.	लोककवी वामनदादा कर्डक : व्यक्ती आणि कार्य - मनिषा एकनाथ थुट्टे	256 - 258
61.	वामनदादा कर्डक यांच्या कवितेतील सामाजिकता - प्रा. संदीप परदेशी	259 - 261
62.	वामनदादा कर्डक यांच्या लेखनातील वैविध्यता - डॉ. कैलास इंगळे	262 - 264
63.	लोककवी वामनदादा कर्डक यांच्या कवितेतील गीतभीमायन - डॉ. युवराज धबडगे	265 - 269
64.	महाकवी वामनदादाचे शैक्षणिक तत्वज्ञान - प्रा. विजय देविदास वाकोडे	270 - 274
65.	लोककवी वामनदादा कर्डक यांच्या कवितेतील आंबेडकरी तत्वज्ञान - अमोल जयदेव वानखेडे	275 - 277
66.	आंबेडकरी चळवळीचे क्रान्तिवाहक - वामनदादा कर्डक - डॉ. संतोष बनसोड	278 - 283
67.	आंबेडकरी शाहीर : वामनदादा कर्डक - प्रा.सौ. नंदा निवृत्ती मास्कर	284 - 287
68.	वामनदादा कर्डक यांच्या गीतातील आशयसौंदर्य व विषयविविधता - प्रा. लक्ष्मी नरहरी पवार	288 - 290
69.	लोककवी वामनदादा कर्डक यांच्या कवितेतील आंबेडकरवादी तत्वज्ञान - शितल अण्णासाहेब सुसरे	291 - 294
70.	लोककवी वामनदादा कर्डक यांच्या कवितेतील सामाजिकता - सतीश जमधाडे	295 - 297
71.	लोककवी वामनदादा कर्डक यांची गझल रचना - प्रा.डॉ. रविकांत शिंदे	298 - 302
72.	शाहीर वामनदादा कर्डक यांच्या गझलेचा आकृतिबंध - ज्योती स्वामी	303 - 308

लोककवी वामनदादा कर्डक यांचे गीतलेखन व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

- डॉ. रावसाहेब दशरथ ननावरे

- मंगल कचर सांगळे
संगमनेर महाविद्यालय, संगमनेर
ता. संगमनेर, जि. अहमदनगर
इ-मेल : sangalem704@gmail.com

वामनदादा कर्डक यांचे मराठी साहित्यातील असलेले योगदान विशेष आहे. आंबेडकरी साहित्याला खऱ्या अर्थाने समृद्ध करणारे साहित्य वामनदादांमुळे मिळालं असं म्हटल्यास वावगं ठरू नये वामनदादांचं साहित्य वाचल्यानंतर त्यांची डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्यावर असलेली असीम निष्ठा हेच त्यांच्या साहित्याचे प्रमाणशास्त्र असल्याचे लक्षात घेते नाशिक जिल्ह्यातील सिन्नरसारख्या दुष्काळग्रस्त तालुक्यातील देशवंडी हे वामन दादांचे गाव. एका छोट्याशा खेडगावातील वामनदादा आज आंबेडकरी साहित्यासोबतच पूर्ण मराठी साहित्यासोबतच पूर्ण मराठी साहित्यात अजरामर झाले ते केवळ त्यांच्या लेखणीमुळे यात शंका नाही. त्यांच्या याच लेखणीला बळ देण्याचं काम महामानव युगपुरुष डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर व त्यांच्या दैदिप्यमान विचारांनी केलं प्रस्तुत शोधनिबंधात लोककवी वामन दादा कर्डक यांच्या लेखणीवर आंबेडकरांचे कित्ती व कसा प्रभाव होता, आंबेडकरांचे तत्त्वज्ञान त्यासाठी कसे द्वािादर्शक ठरले या गोष्टीचा परामर्श घेण्याचा मानस आहे. वामनदादा कर्डक :

वामन तबाजी कर्डक हे नाशिक जिल्ह्यातील देशवंडी या गावचे. घरची परिस्थिती अत्यंत गरीबीची असल्याने त्यांचे शिक्षण होऊ शकले नाही. म्हणजे अगदीच जेमतेम अक्षरओळख होती त्यांची. घरातील गरिबीसोबत दोन हात करण्याची वेळ त्यांच्यावर खूपच कमी वयात आली त्याचाच एक भाग म्हणून आई-वडीलांसोबत त्यांना मुंबई गाठावी लागली निव्वेल ते आणि पडेल ते काम त्यांनी केले.

आंबेडकरी विचारांची असलेली प्रचंड ओढ त्यांना ऐन तारुण्यात आंबेडकरी चळवळीत घेऊन गेली शिवडी भागात वास्तव्याला असताना ते समता सैनिक दलात सहभागी झाले. देहलवी नावाच्या मास्तराकडून ते बाराखडी व मुळाक्षरे शिकले वामनदादांच्या अंगी असलेले कलागुण उपजतच होते असे म्हणता येईल. त्यांचे गीतलेखन, गझललेखन किंवा गायनाचे संस्कार कुणीही केले नाही. स्वतःच्या आतील प्रतिभेच्या व सरस्वतीच्या वास्तव्यामुळे वामनदादा या गोष्टी स्वतः विकसित करू शकले.

१९४३ पासून त्यांच्या गीतलेखनाची सुरुवात झाली त्यांना गीतलेखनाकडे घेऊन जाणारी किंवा आंबेडकरी चळवळीत घेऊन जाणारी एक सर्वात महत्त्वाची बाब म्हणजे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रती असलेली निस्सीम श्रद्धा व प्रेम आणि हीच गोष्ट त्यांच्यातील उपजत कलागुणांना प्रेरित करून व्यक्त होण्यास कारणीभूत ठरत गेली आणि वामनदादा आंबेडकरी विचारांच्या साथीने मार्गक्रमण करू लागले मानवमुक्तीचे पुरस्कर्ते डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हेच वामनदादा कर्डक

लोककवी वामनदादा कर्डक : व्यक्ति आणि वाङ्मय / 42

यांच्या लेखणीचे मुळ प्रेरणास्रोत आहे.

वामनदादा कर्डक यांचे गीतलेखन :

संपूर्ण जगाला मानवमुक्तीचा व समतेचा संदेश देण्यासाठी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या विचारांनी वामनदादा कर्डक यांना अंतर्बाह्य बदलून टाकले. बाबासाहेबांचा सहवास लाभला ही बाब त्यात विशेष महत्त्वाची म्हणायची लागेल. त्यांच्या प्रत्येक कृतीची मुख्य प्रेरणा बाबासाहेब असल्याचे ते स्वतःही मान्य करतात ते म्हणतात - "आमची प्रेरणा परमपुज्य डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रेरणेनेच चेतनाहीन समाजजागृती प्रचंड लाट उसळलेली, तिच्यात मीही आलोच, महाड, नाशिकचे संघर्ष यशस्वी झालेले. १९४३ साल उजाडलेले. त्या वेळी मी वयात न आलेला गिरणी मजूर मराठी समजत नव्हती. तरी माझ्या गीतलेखनास सुरुवात झाली"

मराठी भाषा समजत नसताना देखील वामनदादा यांनी बाबासाहेबांना केंद्रभूत मानून गीत रचना करण्यास सुरुवात केली. ही बाब वामनदादांच्या मनातील बाबासाहेबांप्रती असलेली निष्ठा किती होती हे स्पष्ट करण्यास कारणीभूत होती, असे म्हणता येते. बालवयातच अवजड कामांची जबाबदारी अंगावर पडल्याने वामनदादांची समज लवकरच वृद्धिंगत झाली, असेही म्हणता येते.

बाबासाहेबांच्या प्रेरणेतून वामनदादांनी आयुष्याच्या अंतापर्यंत आंबेडकरी चळवळीचा भाग म्हणून लेखन, गायन केले. त्यांनी जवळपास पाच हजारापर्यंत गीते केवळ बाबासाहेबांचे व्यक्तिमत्त्व, जीवनकार्य, तत्त्वज्ञान, चळवळ या विषयांवर लिहिली आहेत. त्यात विशेष करून वामन दादांच्या गझलेचा देखील विचार करावा लागतो. आंबेडकरी कवितेला गझलेच्या माध्यमातून एका वेगळ्या ढाच्यात ते व्यक्त झाले आणि आंबेडकरी गझलेला एक स्वतंत्र अस्तित्व निर्माण करून दिले वामनदादांनी मराठी चित्रपटांसाठी देखील गीतलेखन केले तसेच लोकगीतेही त्यांनी लिहीली

हिंदी-मराठी-आंबेडकरी बुध्दगीते अशा स्वरूपाची काव्यसंपदा त्यांनी निर्माण केली. सहा हजारांपेक्षा अधिक गीतांचे भांडार त्यांच्या नावावर आहे ही बाब यासाठी विशेष म्हणावी लागेल, कारण शिक्षणासोबतची नाळ तुटलेली असताना अगदी थोडी अक्षर ओळख असताना देखील इतकी अफाट व दर्जेदार अशी गीतरचना करणे सोपी गोष्ट नव्हती. आंबेडकरांचे व्यक्तिमत्त्व आणि मानवमुक्तीचा संदेश देणारे वैश्विक विचार यांनी त्यांच्या मनावर गारुड केले होते त्यामुळे वामनदादा ही अशक्य गोष्ट शक्य करू शकले. परिस्थितीने जरी वामनदादांना शिकण्यापासून दूर ठेवलेले असले तरी त्यांच्या अंगी असलेल्या जिद्द व जिज्ञासा यामुळे त्यांनी स्वयं-अध्ययनातून त्यांनी खूप गोष्टी आत्मसात करण्याचा प्रयत्न केला आणि मराठी गीतलेखन करत असताना हिंदी गीतलेखनाचा देखील आवर्जून अभ्यास केला. त्यांनी हिंदीतही गीत रचना केलेली असून तीही प्रसिध्द आहे.

"उर्दूतले गझल, खमसा, नज्म हे सारे प्रकार मी मराठीत व हिंदीत आणले" अशी नोंद स्वतः वामनदादा कर्डक यांनी त्यांचे आत्मचरित्र माझ्या 'जीवनाचं गाणं' यात उल्लेख केलेला आहे. याचा अर्थ वामनदादांनी उर्दू गझलांचा अभ्यास केलेला होता.

वामनदादा यांच्या गीतलेखनाची मुख्य प्रेरणा : डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर -

वामनदादा कर्डक यांनी स्वतःला आंबेडकरवादी चळवळीत पूर्णपणे वाहून घेतले होते. त्यांच्या प्रत्येक कृतीमागील हेतु आंबेडकरी चळवळीस वेगाने पुढे नेणे हाच होता त्यांनी चळवळीसाठी जे जे केले त्यातील एका सर्वात मुख्य भाग त्यांचे गीतलेखन हा म्हणता येईल आणि या गीतामागील मुख्य प्रेरणास्रोत होते डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर! हे स्वतः वामनदादा देखील अनेकदा मान्य करतात.

वामनदादा ज्यावेळी आंबेडकर चळवळीत सक्रीय सहभागी होते, त्याकाळी आजच्या सारखी लोकांपर्यंत सर्वदूर पोहचलेली माध्यमे नव्हती. चळवळीतील सुरु असलेल्या बाबी लोकांपर्यंत पोहचले ते चळवळीतील गीतांच्या माध्यमातून वामनदादांचे गीतलेखन ख.या अर्थाने याही प्रेरणेने पुढे आले. डॉ. बाबासाहेबांच्या भाषणातील आशयच हे गीतकार आपल्या गीतांत लिहून लोकांसमोर घेऊन जाऊ लागले आणि चळवळीस योग्य दिशा मिळू लागली

"वामनदादांच्या गाण्याची सुरुवात ज्या गीताने झाली त्याची पार्श्वभूमीही त्यांनी सांगितलेली आहे-१९४२ चा छोडो

लोककथी वामनदादा कर्डक : व्यक्ती आणि घाडमय / 43

भारत' हा नारा सा-या भारतवर्षात युमयुमत होता . भी डॉ. बाबासाहेबांच्या नरे पार्क मैदानावरील सभाना जात होते समता सैनिक दलाच्या संचलनात सहभागी होऊन संचलन करीत होते एक न्यारीच धुंदी होती; वाहुन घेण्याची व वाहुन जाण्याची. अशाच एका सभेच्या वेळी कार्यकर्त्यांनी मला स्टेजवर चढवले आणि म्हटले, म्हणा वामन गाणं. तेव्हा सहजगणे माझ्या तोंडातून शब्द बाहेर पडले -

आज कितने दिनों से हमको अछुत कर के पुकार है।

वामनदादांच्या गाण्याची हीच सुरुवात असल्याचे त्यांनी आपल्या भाषणात सांगितले आहे।

वरील गोष्टीवरून एक नक्की म्हणता येते की, वामनदादा यांचे गीतलेखन चळवळीच्या माध्यमातून साकारले गेले आहे

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांना आपले सर्वस्व मानणा-या वामनदादांच्या गीतांच्या नेहमीच शक्य होईल तितक्या उत्कटतेने बाबासाहेबांचे सर्वसामान्य गरीब जनतेच्या जीवनात नेमके काय स्थान होते, ते स्पष्ट करण्याचा प्रयत्न केलेला आहे. "अंतःकरणाच्या पाठीवर दीनदुबळ्या समाजाच्या युगे युगे जो राहिल तो भीम माझा ठसा होता काय सांगु तुला वामन भी माझा कसा होता सात ठिगळांच्या बंडीचा भीम माझा खिसा होता"

दलित समाजाच्या बाजूने सदैव उभ्या असणा-या महामानवाप्रति असणारा विश्वास वामनदादांच्या प्रत्येक शब्दातून दिसून येतो. भीम कसा होता, हे त्यांनी खूपच मार्मिकपणे सांगण्याचा प्रयत्न केलेला आहे आणि त्यांच्या काव्यातील सहजता तात्काळ वाचकाच्या मनाचा ठाव घेते. आंबेडकरांचे अस्तित्व असे एका क्षणात किंवा एका युगात संपणारे नसून आणखी कित्येक युगे तुमच्या आमच्या मनावर हृदयावर राज्य करणार असल्याचा विश्वास ठामपणे वामनदादांच्या गीतांतून सहजपणे दिसून येतो. वामनदादांच्या मनातील भीम व त्यांच्या बदल असणार आदर अभिमान हा आंबेडकरांच्या नंतरही तसाच त्यांच्या गीतांतून दिसून येतो

"मला चीड येत नाही हाच माझा गुन्हा दोष देऊ कुणा, सांगा दोष देऊ कुणा आहे तेच माझे गांव आणि तेच गांवकर माझा भीम असताना कापायचे थरथर गेला गेला भीमराणा, आला नेभळटपणा क्रूर कठोर काळाशी जरी गाठ होती माझी आव माझ्यातला भीम इथं मीच केला उणा" आंबेडकरांचा सहवास लाभलेले वामनदादा बाबासाहेबांच्या नंतर दलित व बहुदल समाजातील लोकांची बदलत असलेली मानसिकता बघून अस्वस्थ होतात, कारण लोक हळूहळू बाबासाहेबांनी दिलेला शिकवण त्यांचे विचार विसरून भरकटले आहेत म्हणून वामनदादा उदास होतात त्यांच्या मनातील ही अस्वस्थता त्यांच्या गीतलेखनातून बाहेर काढण्याचा प्रयत्न केलेला आहे.

आपण विसरत असलेले आंबेडकरांचे विचार सदैव स्मरणात असायला हवेत हीच वामनदादा यांची मनापासून इच्छा आहे. लोकांना आपण बदललो आहोत, चुकीच्या दिशेने जात आहोत, हेच कळत नसल्याने ते कमालीचे हताश होतात आणि अशावेळी नेमका कुणाला दोष द्यावा हेच त्यांना कळेनासे होते. बाबासाहेबांचे बोट पकडूनच त्यांचे गीत स्वर धर लागतात इतकी जवळीकता, एकरूपता वामनदादा यांच्या गीतांत आणि बाबासाहेबांत झाल्याचे दिसते

"नको म्हणुन नाही, भीम आहे सर्व ठायी आहे त्याची कीर्ती, किर्तीला मृत्यु नाही

जाहला देहांत, तरी ही जिवंत दिसेल तुला माझा भीम भगवंत

जनहीत ज्यात असे मुर्तिमंत अमर आहेत त्याचे अनमोल ग्रंथ"

वामनदादा यांच्या रक्तात भीमविचार ऑक्सिजन सारखं काम करत असल्याचं दिसतं. बाबासाहेबांचे अस्तित्व केवळ मृत्युने संपणारं नसून ते सदासर्वकाळ सोबत असल्याचं ते म्हणतात. कारण बाबासाहेब म्हणजेच पददलित बहुजन वंचित समाजाचे वाली म्हणजे साक्षात भगवंतच!

भगवंत अमर असतां, त्याचे अस्तित्व हे सदैव असते तसेच बाबासाहेब हे अमरत्व प्राप्त झालेले किर्तीवंत युगपुरुष महान व्यक्तिमत्व आजही आहे आणि यापुढेही ते असणार आहे त्यांचे विचार हे वैश्विक असून ते अमर आहेत जनहिताबा त्यांच्या अस्तित्वाचा विचार करणारे संपूर्ण दलित समाजाचे कैवारी सर्वासोबत आजही आहेत ते संपलेले नसून ते जिवंत आहेत. बाबासाहेब नसतं तर आजही आपले जीवन गुलामीतच असते, त्यात कसलाही बदल झाला नसता, याची पुरेपूर जाणीव वामनदादा यांना होती आणि ती त्यांनी समाजातील बंधुभगिनींना गीतांतून सांगितली

लोककवी वामनदादा फर्डिनंड : व्यक्ती आणि वाङ्मय / 44

“गणतीव भग्नी गुलामात होती गणतीव माग्नी सलामत होती तोडलीत माग्नी गुलामाची बेदी अशी दूजण्याची तुड्डी जात होती. मला धावलेली तुड्डी भाग्यवाट झाली बाता विकतसाची वाट यदे आज यामन कालाची तुड्डी ती प्रेरणी उभाच्या विकासात होती...”

विद्युत्विद्युता गुलामगिरीभं जोखळ खांशावर मागविण्यात ज्यांची हयात गेली अशा र्थित समाजाला या विखलातून बाहेर पठावण्याचे अलीकडचे काम बाबासाहेब करू शकले. विडीजात बंधने शुमारण्याचं भाड्या निर्माण केलं न बाबासाहेबांनीच एखाद्या ज्ञान्या वाभाप्रमाणे भीम लढला आणि माणूस म्हणून अस्तित्त्व नाकारलेल्या समाजातून ही गुलामगिरीची बेडी कायमची तोडली.

बाबासाहेबांनी सांगितलेला 'शिक्षा, संघर्ष करा व संघटीत व्हा हा मुलमंत्र पुढे घेऊन जात आपण माणसाप्रमाणे विकासाची वाट घालू लागलो. भीमरायाचे हे अनंत उपकार, त्याचे भगवंत किर्ती आपल्या गीतांतून समाजापुढे ठेवून झोपलेल्या समाजाला झोपेतून जागे करण्याचे काम वामनदादा यांनी केले आणि त्यांची साधी सरळ थेट काळजाला भिडणारी शब्दमुमने लोकप्रिय झाली. बाबासाहेबांना वगळून त्यांच्या गीतलेखनाचा विचार करता येणे शक्य नाही. तसे केल्यास धडापासुन काळीज धु केल्यासारखे होईल, इतकी त्यांची गीते भीममय झालेली आहेत, हे मान्य करावं लागेल. भीम हा आमचा माय-बाप सर्वकाही असल्याचं वामनदादा सांगून जातात. स्वतःला भीमपुत्र म्हणण्यात त्यांची छाती अभिमानाने फुलून येते

“तुडवाया टपले तुला,

वैरान रानच्या फुला ही जाण असू दे तुला रे भीमरायाच्या मुला..

वडीलांनी आपल्याला लढण्यास सक्षम बनवले. आपल्या हाता-पायांतील बेड्या तोडल्या आणि आपल्याला माणसांत आणले जगण्याचा हक्क मिळवून दिला. पण आता हे सर्व जपण्याचे काम आपल्याला करायचे असल्याचे वामनदादा आपल्या बांधवांना सांगू पाहत आहे आपण सर्व भीमपुत्र असून त्याचे विचार, सामर्थ्य आपल्या नसानसांत प्रवाही असेल तरच आपण ही लढाई पुढे नेऊन त्यात जिंकू. आजही हे युद्ध सुरू असून ते आता आपल्याला बाबासाहेबांनी दाखवलेल्या मार्गाने स्वबळावर लढायचे आहे.

आसपासची माणुसघाणी पिलावळ आपला घात करण्यास टपून आहे, आपल्याला ती वेळीच हेरता आली पाहिजे आणि आपलं अस्तित्त्व, हक्क आपण जपले पाहिजे. आपल्याकडे हा जो भीमाचा वारसा आला आहे, तो जपत हा लढा यपुढेही असाच लढायचा असल्याचे वामनदादा सांगतात
भीमपुत्रांचा हा सुरू असलेला लढा भीमाची जोपासलेली वैचारिक ठेवण आजही आम्ही शाबूत ठेवलेली असून याच जोरावर आज सर्वकाही बहरून आल्याचं देखील वामनदादा सांगतात -

“तुझे रान भीमा ही सोन्याची खाण
तुझ्या लेकरांना आता काय वाण
तुवा पेरलेले तरारून आले उभे शेत हिरवे,
नवे रूप आले तुझी आण भाकु,
खडे आज ठाकू तुझे रान राखु,
आणि सुख चाखू सुखाचाच ठेवा मिळाला महान
तुझ्या लेकरांना...”^१

बाबासाहेबांनी पददलित समाजाच्या गुलामीच्या शृंखला तोडल्याने त्यांचे पूर्ण जीवन व राहणीमान यात कमालीचा बदल झाला. दुर्लक्षित झालेला एक मोठा समाज प्रवाहासोबत मार्गक्रमण करू लागला. भीमाने केलेले उपकार सदैव स्मरणात असून आपण हे ऋण कधी विसरणार नसल्याची ग्वाही वामनदादा आपल्या गीतांतून देतात.

महामानवाने केलेल्या या अद्वितीय अशा कर्तृवामुळे आपल्यात किती मोठा बदल झालेला आहे, हे ते अभिमानाने सांगतात. आपण भीमाची लेकरे असून आपल्या बापाने आपल्यावर केलेल्या या उपकारामुळे आज या लेकरांना कसलीच वाण नाहीये. स्वातंत्र्य, समता, बंधुता, सामाजिक बांधिलकी, वैज्ञानिक दृष्टीकोन यांसारख्या विचारांच्या पायावर बाबासाहेबांनी आज लोककवी वामनदादा कर्डक : व्यक्ती आणि वाङ्मय / 45

जो इमारत उभी केलेली आहे. तिचा डोलदारपणा व भिजाज याचा त्यांना विशेष अभिमान आहे. नावासाहेबांनी सांगितलेल्या शिका, संघर्ष करा व संघटित व्हा या मूलमंत्राच्या आधारे विकाराची कास धरलेला बहुजन वंचित समाज आज वेगाने प्रगती करत असून त्यांना आज कसली वाण भासत नाही. तसेच यात समाजातील जो घटक मागे राहिलेला आहे त्यालाही आता मोबत्त घेऊन पुढे-पुढे जायचे आहे.

भीमाकडून मिळालेला हा ठेवा आम्ही असाच प्राणपणाने जतन करून आणखी सुखाची चव चाखणार आहे. व केलेली खूप मोठी माया असून आम्ही आता आधीच सर्वकाही मागे सोडून दिलेल्या मार्गावरून चालत जाणार आहोत. बाबासाहेब हे तथागत गौतम बुध्द यांच्या बोटाला धरून आपल्या दीनदुबळ्या समाजाला समतेच्या मार्गाने पुढे घेऊन आले. बाबासाहेबांवर तथागत गौतम बुध्द व त्यांचे विचार यांचा खोलवरप्रभाव होता. गौतम बुध्दांची वैश्विक विचारांची धुवा ते आपसूकच आपल्या बहुजन समाजावर सोपवतात - "भीम वामनला माझ्या म्हणाला बाळ विसरु नको गौतमाला तोच त्याला अभिप्रेत होता मला समते"।

आंबेडकरांच्या मार्गाने चालण्याचा ध्यास घेतलेले वामनदादा त्यांनी सांगितलेली प्रत्येक गोष्ट स्वतः आत्मसात केल्याशिवाय आपल्या गांजलेल्या बहुजन समाजाने देखील तथागत गौतम बुध्द व त्यांची विचारधारा अशीच पुढे त्यांची दासाठी आपल्या गीतलेखनातून प्रबोधन केले. आई-वडील आपल्या मुलांसाठी संस्कारांचा अमूल्य ठेवा माघारी ठेवून बातात आणि तसाच अलौकिक ठेवा तथागत गौतम बुध्द व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर माघारी आपल्या बाळांसाठी ठेवून गेले आहेत व तोच आता आपल्याला जतन करत पुढे घेऊन जायचा आहे, असे वामनदादा सांगतात. आपल्याला दलितेतर समाजासोबत, आर्घांची गुलामगिरी मागे टाकत पुढे जायचे असेल तर आपल्या माय-बाप असणा-या या दोन महान व्यक्तींनी आपल्यासाठी नागे ठेवलेला वैचारिक व संजीवन-खजिना सोबत घेऊन जावे लागेल तसेच तो जपावादेखील लागेल, हेच वामनदादा सांगू पहात आहे. तथागत गौतम बुध्द व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या विचारसरणीला धरूनच पुढे जाणारे वामनदादा मूर्त पूजेला विरोध करतात व आपल्यासाठी आपला जन्मोजन्मीचा उद्धार करणा-या या दोघांसमोरच आपण नतमस्तक आहोत आणि हेच सर्व काही असून त्यांची पूजा हीच एक मोठी व महान बाब आपल्यासाठी आहे वामनदादा म्हणतात -

"करते पूजा मी आधी गौतमाची मिळाली मला ही देणगी भीमाची...

साहिले किती मां चटके उन्हाचे उपकार होता करुणाघनाचे

पाचधूळ झाले नव्या आश्रमाची...

आणिले भीमाने मला या विहारी

इथं दर्शनाची मोकळीक सारी जाचणी दिसेना वर्णाश्रमाची..."

वामनदादा यांच्या दृष्टीने आपला उद्धार करणारे हे दोन महान पुरुष हेच आपल्यासाठी पुजेस पात्र आहेत. निष्कर्ष व मूल्यमापन :

गौतम बुध्द यांच्यामुळेच आपल्याला बाबासाहेब मिळाले याची जाणीव वामनदादा यांना असल्याने ते म्हणतात म्हणूनच मी गौतमाची पूजा करतो आणि मला तसे करण्यात अभिमान व आनंद आहे आधीच्या काळात जातीयतेच्या जांखडात अडकल्याने सातत्याने मानहानी, पशुतुल्य जीवन आपल्या वाट्याला आले. जीवन जगत असताना धास घ्यायलादेखील मोकळीक नव्हती, इतके या समाजाने गुलाम करून टाकले होते. आज अशी माणूस म्हणून जगण्याची जी पर्वणी प्राप्त झालेली आहे. माझ्यावर माय-बापाने केलेले हे उपकार न फिटणारे असेच आहे. कारण आधी पशुला नव्हता इतका जाच, अन्याय सहन करावा लागला. कुत्र्याप्रमाणे मंदिरातून हाकलून दिले किंवा मंदिराची पायरी चढू दिली नाही आपल्यामुळे विटाळ होणा-या समाजाचे मस्तक ठिकाणावर आणण्याचे काम यांनी केले. माणूस म्हणून नवे जीवन ओंजळीत ओतले. आता आपल्याला ते जपत पुढे घेऊन जायचे आहे आणि या दोन महान व्यक्तींशिवाय दुसरी कोणतीही पूजा-पाठ आपल्यासाठी नाही. आपण जर असे केलेच तर खूप मोठा अपराध असेल आणि आपण स्वतःच्या नजरेत देखील कधी अभिमानाने उभे राहू शकणार नाही. आपल्याला कृतघ्न होऊन चालणार नाही, प्रामाणिकपणे उपकाराची जाण ठेवत हा ठेवा आपण जपायला हवा. अशाप्रकारे वामनदादा यांच्या लेखणीवर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा तसेच तथागत गौतम बुध्द यांच्या विचारांचा खूप मोफकवी वामनदादा कडक : व्यक्ती आणि वाङ्मय / 46

मोठा प्रभाव पडलेला आहे. त्यांच्या गीतलेखनावर आंबेडकरांच्या वैश्विक विचारंभा खोलावर परिणाम झालेला आहे. आंबेडकरांचे विचार आणखी चिरतरूण ठेवण्यासाठी ते गीतांचा मार्ग स्वीकारून पुढे जातात आंबेडकरांचा प्रत्यक्ष सहवास लाभल्याने वामनदादा यांचा वैचारिक पाया आणखी भक्कम होत गेला आणि त्याची छाप त्यांच्या गीतांतून दिसून आली असे म्हणावे लागेल.

संदर्भग्रंथ सुची:

- १) शेजवळ शरद, वाळके प्रमोद (संपादक), आंबेडकरवादी गझलवेध, युगसाक्षी प्रकाशन, नागपूर, प्र. आ. १७ फेब्रुवारी २०१८, पृ. क्र. ५४
- २) उ. नि. पृ. क्र. ५५
- ३) उ. नि. पृ. क्र. ७१
- ४) कर्डक वामन मोहळ, आनंद प्रकाशन, औरंगाबाद, नववी आवृत्ती, १४ जानेवारी २०१६ पृ. क्र.
- ५) उ. नि. पृ. क्र. ५९
- ६) पृ. क्र. ६२
- ७) उ. नि. पृ. क्र. ६८
- ८) उ. नि. पृ. क्र. ७५
- ९) उ. नि. पृ. क्र. ८०
- १०) उ. नि. पृ. क्र. ८७
- ११) उ. नि. प्र. क्र. ७५

लोककवी वामनदादा कर्डक : व्यक्ती आणि वाङ्मय / 47

माणसा इथे मी तुझे गीत गावे
असे गीत गावे तुझे हीत व्हावे ॥६॥

असे गोड नाते तुझ्याशी जडावे
तुझ्या संकटाशी इथे मी लढावे ॥१॥

तुझ्याच भुकेचे कोडे उलगडावे
तुझे दुःख सारे गळूनी पडावे ॥२॥

एकाने हसावे लाखाने रडावे
जुने सारे सारे असे ना उरावे ॥३॥

इथे सारे सारे नवे पेरताना
वामनापरी मी तुझे हात व्हावे ॥४॥

- लोककवी वामनदादा कर्डक

हा अंक मालक, मुद्रक, प्रकाशक, शिवाजी हुसे यांनी रूद्रायणी ऑफसेट, सिडको, औरंगाबाद येथे छापून
'शिवार', श्रीराम कॉलनी, हिवरखेडा रोड, कन्नड, ता. कन्नड जि. औरंगाबाद येथे प्रसिद्ध केला.
E-mail : edltortiphan2009@gmail.com

माणसा इथे मी तुझे गीत गावे । असे गीत गावे, तुझे हीत व्हावे।।

विजय शिक्षण प्रसारक मंडळ औरंगाबाद संचलित,

दगडोजीराव देशमुख कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय

वाळूज, ता. गंगापूर जि. औरंगाबाद, (नॅक-बी दर्जा प्राप्त),

मराठी भाषा व वाङ्मय विभाग,

भाषा, साहित्य, संस्कृती आणि संशोधन परिषद, औरंगाबाद आणि

त्रैमासिक तिफण यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित

लोककवी वामनदादा कर्डक

यांच्या जन्मशताब्दी वर्षानिमित्त

एक दिवसीय राष्ट्रीय चर्चासत्र

विषय : लोककवी वामनदादा कर्डक : व्यक्ती आणि वाङ्मय

शुक्रवार, दि. २९ ऑक्टो. २०२१

॥ प्रमाणपत्र ॥

प्रा.डॉ. ~~मंगल कचरु सांगळे, संगमनेर महाविद्यालय, संगमनेर~~
यांनी दि. २९ ऑक्टोबर २०२१ रोजी लोककवी वामनदादा कर्डक यांच्या जन्मशताब्दी वर्षानिमित्त आयोजित केलेल्या 'लोककवी वामनदादा कर्डक : व्यक्ती आणि वाङ्मय' या विषयावर मराठी भाषा व वाङ्मय विभाग, भाषा, साहित्य, संस्कृती आणि संशोधन परिषद आणि त्रैमासिक तिफण यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित एकदिवसीय राष्ट्रीय चर्चासत्रात मार्गदर्शक / सत्राध्यक्ष / निबंधवाचक म्हणून सहभाग घेऊन लोककवी वामनदादा कर्डक यांचे गीतलेखन व या विषयावर शोधनिबंध सादर केला. करीता प्रमाणपत्र देण्यात येत आहे.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

प्राचार्य

डॉ. संजय सांभाळकर

दगडोजीराव देशमुख महाविद्यालय, वाळूज

अध्यक्ष

प्रा.डॉ. सर्जेराव जिगे

भा.सा.सं. आणि सं.परिषद

संपादक

प्रा.डॉ. शिवाजी हुसे

त्रैमासिक - तिफण

संयोजक

प्रा. डॉ. युवराज धबडगे

मराठी विभागप्रमुख

समन्वयक

प्रा. नागेश बांतेवाड

मराठी विभाग

Year 2017-18

Project

Department of Geography

Historical places

educational tour

Examination Seat No.

SAVITRIBAI PHULE PUNE UNIVERSITY
Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's

Art's And Commerece College

Baragaon Pimpri, Tal- Sinnar, Dist - Nashik

DEPARTMENT OF ARTS

DEPARTMENT OF GEOGRAPHY

ACADEMIC YEAR-2017-2018

Name of the Student: Gaikwad Ambadas Gautam..

Class : TY: BA

Roll No :

Exam Seat No : 31807

Subject : Geography SPL: TY - TAUER Report

Savitribai Phule Pune University

Sane Guruji Shikshan Prasarak Mandal's

ARTS AND COMMERCE COLLEGE

Baragaon Pimpri, Tal-Sinnar, Dist-Nashik

DEPARTMENT OF GEOGRAPHY

CERTIFICATE

This is to certify that Mr./Miss. Gaekwad Ambadeis.....
Ga. V. term..... Roll No..... Has Satisfactory completed the
Practical Work In Geography - IV.....
..... at Class TY: BA..... Under our
supervision in this college during the Academic Year 2017-2018

Exam Seat No :- 21807.....

Date :- 20/3/2018

Prave
22/3/18
Practical Incharge

Alak
External Examiner
External Senior Supervisor

Dist. Nashik. 422 103

22/3/18
Head of ~~Department~~ **HOD**
DEPARTMENT OF GEOGRAPHY
SGSPM Art's & Commerce College
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik

Principal
PRINCIPAL
ARTS & COMMERCE COLLEGE
Baragaon Pimpri, Tal. Sinnar, Dist. Nashik.

बुंगाल

शैक्षणिक अहल

अहवाल

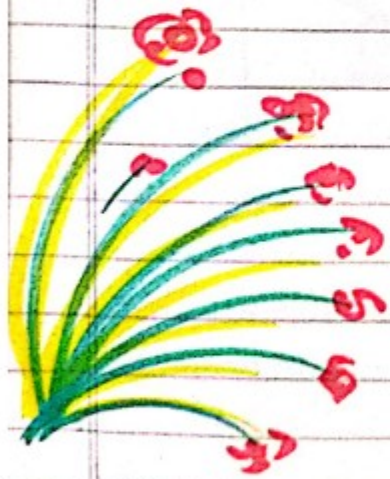
२०१७-१८

कला वाणिज्य महाविद्यालय
बाशागाव पिंप्री.

नाव. गायकवाड अंबादास गौतम.
वर्ग T. Y. B.A.

सिटनं.

मार्गदर्शक-प्रा. श्री. सोनवणे के. बी.

अनुक्रमणिका

व
न

घटकनाम

अचारी

प्रस्तावना

अहलीचा उद्देश

अहलीचे महत्त्व

प्रवासमार्ग

निसर्गाचा प्रवास

अहलीची दर्शन

अहलीच्या मार्गातील

बदलले पर्यावरण

प्रेक्षणीय स्थळेना भेटी

कोटभगाव

दुर्गेश्वर

वेकळ

22/1/18

अनुक्रमणिका

क्र.सं.	घटक नाव	अचाडरी
	दोलताबाद	Kant
	शुलताबाद	
	वैसभाळ	
	भाजिंठा	
	भेंद्रगाबाद	
	पेंढा	
	मोहटादेवी	
	महरी	
	सिद्धेश्वर	
	शानि शिंगणाफर	
	देवगाठ	
	शिर्डी	
	अभिप्राय	

प्रस्तावना

बौद्धाणिक अभ्यासक्रमान्त आहलीच्या किंवा इंग्रिजि समविश करव्यासाठी विद्यापिठाचा महत्वाचा ठरविण म्ळोने विद्याश्याना न्चर भितीच्या भावीक शिक्षणाधरीवरच सभोवतालच्या पयविरणाचाली अभ्यास करवा भावा हा हक होय. न.प.भा त्या भुगीत विषयाच्या अभ्यासक्रमान्त विद्यापिठानि सहस किंवा इंग्रिजि व त्यावर आधारित महत्वात ल्यार करले सभा मुका विभागाच ल्यार केला भाहे.

आहलीचा अभ्यासक्रमान्त सहसग करव्याभा विद्यापिठाचा मानस म्ळोने विद्याश्याना सहलीचा न्चर परिक फळन मोनमस्ती करव्यासाठी न्चर त्याचा सहसद्विकेक सहसनि सहलीचा भिलिया भागाचा अभ्यास करून त्यावर महत्वात साह्य करी सभा विषय ठोला नीणे करून विद्याश्याचा ज्ञानात भर पडते.

भुगीलाचा सकारण करतना क्यसह सभोवतालच्या पयविरणानिल मासधक त्याच प्रकार महा प्रकार लवामान पयविराण कुठळप, भुगी त्याचा किमिती कुठ कशी ज्ञाली भाणी कुठली ल्यार होतान? ज्ञा गोळीचा अभ्यास न्चर भितीच्या ज्ञान वसून करी ज्ञाक्य नसते.

म्ळून वरील सवी गोळीचा किंवा लकाचा विचार करूनप, भुगीलाचा अभ्यासात बौद्धाणिक इंग्रिजिच्या समविश प्रकथने प्रमुख करव्यात सभिला भाहे.

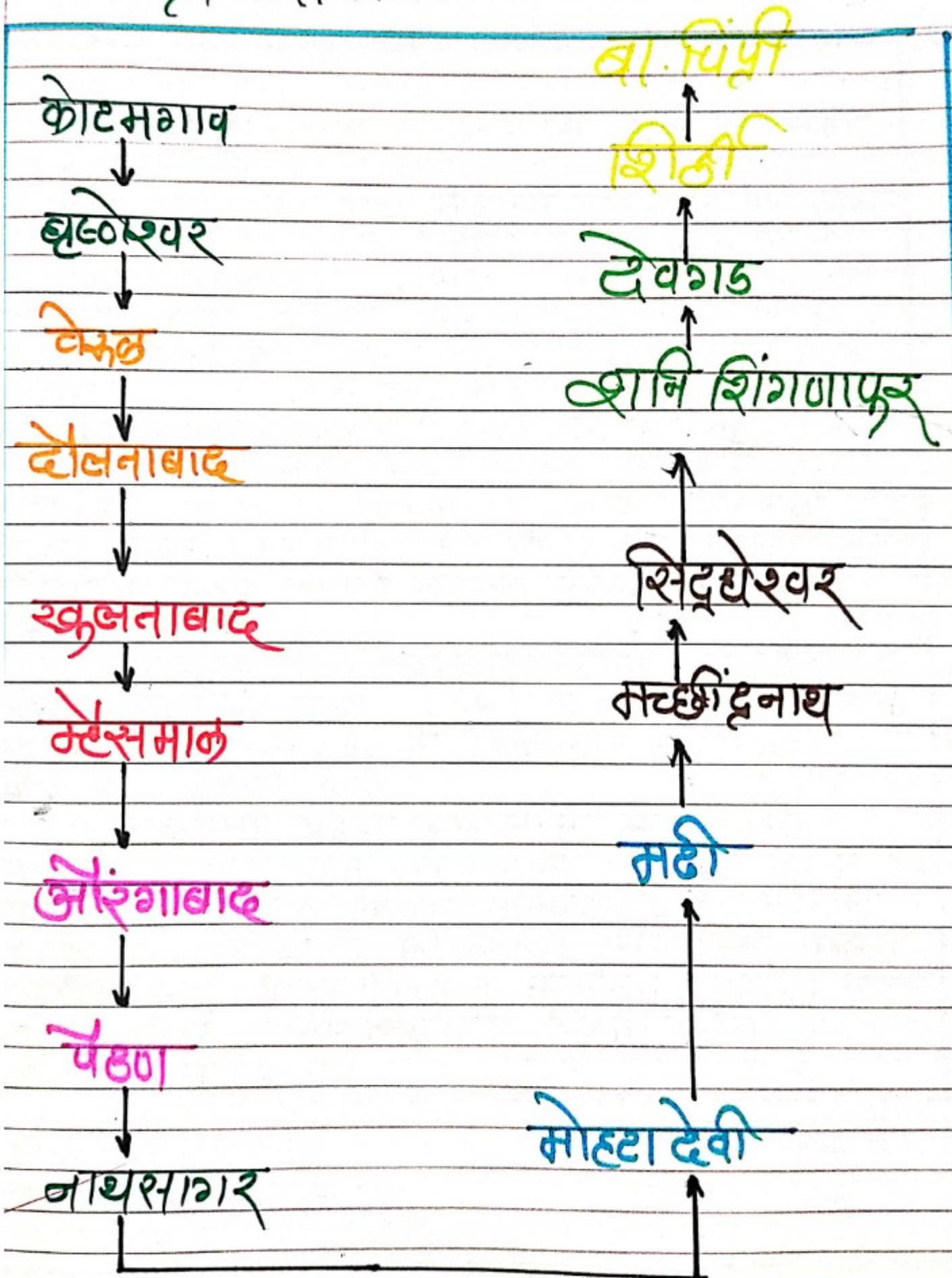
सहलीचे महत्त्व

भुजोलाचा अभ्यास असो अथवा उत्तर कोणत्याही विषयाचा अभ्यास असो तो जर परिपूर्ण करावया असित तर त्याच्या सर्व बाजूंच्या सबबून हाकाचा सखीत अभ्यास हवामान, म्हडा, खळक, पुनन्य वनस्थली भुजोपे परिमेश्या सीमा वसाहती हाकसंख्या खेताफळ नगालीत विठविठळ्या संस्कृती योसाखळ्या भिक्त होळी अशा अशांत की ज्या प्रत्यक्ष ठिकाणाची पाळणी करून फुपिठि अभ्यासव्या जाक जाकलीत.

प्रुखाव्या प्रुडिशाचा प्रुडिशिक अभ्यास कराव्या असव्यास त्या प्रुडिशान हवामान, लापमान भाडिला, पुनन्य योधी माळीनी असित, म्हडा व किचे प्रकार त्या प्रुडिशानीत खळक व त्याचे प्रकार या भागान धिलव्या जालो कीठकीठली पिके उत्याडित केली जालान.

त्या भागानीत वसाहती त्याचे प्रकार उठणवळ्या च्या सोई भाधिके हाक संस्कृती संग, उलसव, शहठीमान घोशाख अलंकार भाषा, धर्म, या विशेषस्य हाकसंख्या वितरठ धमला या गोळीया कुसस परिफा अभ्यास करावयाच्या खाला तर सबरिवाय -उसरा कीठनलि माथे विठ्याथी शमोर उपजळ्या न नेशली या शर गोळीया विचार केल्या असता भुजोलाच्या अभ्यासान सहलीला अनन्यसाधारठा महत्त्व प्राप्त साठे आहे.

प्रवास मार्ग

बदलते पर्यावरण

पर्यावरण बदले की वजह से जिस्कि इसलिये प्रत्येक ठिकठोचि हे खडलत्या पर्यावरणानुसार भेट दिलिल्या ठिकठोचि काहि वैशिल्ये आम्हाला वातावरण मिठाली प्रवास मागिलील जेगर देया, पर्वत पठारे वा ठळ्यांचा नवळून संबध आला काहि ठिकठोचि छळा तर काहि ठिकठोचि खंड हवामान बिसून येते.

मोहोदिसी, दोसनाबाद, पेठो, आनिठो विरुक्त कोळगाव शिर्डी, जाडे शिंगणापुर देवगढ, खुबलाबाद प्रदामकुली वा ठिकठोचि जतिठसिक, धार्मिक स्थाने नश्ट काहि इतिहासाची साह्यहस्ताने शिपकुली करून न होतो मानवाला लाभलिल्या निसर्ग सौंदर्याचा उपहार नफन होवला तर निसर्ग शक्ती आपल्या सुखी सौंदर्याची म्बन ठालीने छवळण करिले राव शंका नाही.

प्रवासमागिलील बदलत्या पर्यावरणाची वैशिल्ये लिहिला येतील पुर्वी कमीच आले परंतु जी वैशिल्ये वखायला व अनुभवयल्ल ठिकठोचि ली विरलत स्मरणाने शाल्लोशि आले.

लसिच प्रवास मागिलील आडळ्यांच्या वनस्वती प्राणी तथील नदीप्रवालांन सस्कृती भाषा इत्यादींचा अक्षय करवा लागतो. काहि ठिकठोचि ठामदर वने त्यांच्यात आडळ्यांच्या वनस्वतींची माहिला ठसविले, काहि प्रिश विकसीत आलिल्या आडळून आके वास्तव लेसेच वेळोवेळाल्या साथी याने प्रमाण कमी आडळून आले.

निसर्ग

निसर्गासिरखा नाही रे शोरश
ठुक सव्या बंध सायबाप
त्याच्या कुशीमध्ये साह त्यापलाप
मिहली सगाल भाषिभाप

त्याच्या श्रंगतीत फिरतो श्रुते
वितळी क्षोभ माया मोह
त्याच्या सक्तिनी मुरविली डोह
भिरली छनेठ संतवाह्य

त्याच्या स्मरणाने प्रकाशने मन
उजळले का साकाली
स्थिरावले फुन्हा चकलेले चित्त
फुन्हा मूळ वाट पायाखाली

निसर्गाकडे रंगापेक्षा कितलिसी अधिक रंगाची
आधिक बुध्दका होले. चंद्रावर नसत नसा हिली
तस तसा आनूकानूक्या श्वेतकाल सुद्धा सापण शोधत
आसतो.

निसर्गाचे श्वेत अफलाकन आहे !

निसर्ग

निसर्गसिखा नही रे शोचश
ठुक सखा बंधु सायबाप
त्याच्या कुशीमध्य साह त्यापलाप
मिहली क्षणाल अपिभाप

त्याच्या श्रंगालीन फिहली शंडेह
विनळी क्षोभ माया मोह
त्याच्या सक्रितीनी मुरविली देह
भेटली छनेळ संतवाह्य

त्याच्या स्मरणाने प्रकाशन मन
वेनळी नग शोकाली
शिरावले फुला चकलेले चित्त
फुला मळ वाट पायाव्याली

निसर्गाकडे श्रंगापेक्षा कितलिसी अधिक श्रंगाली
अधिक छेदळा दिली. चंद्रावर असत तसा हिसली
तस तसा आनूकानूकल्या श्रंगकाल श्रंगाली सापण शोधत
असती.

निसर्गाचे श्रंग अफलाकुन आहे!

प्रेक्षणिय खजाना भेटी

प्रेक्षणीय स्थळंना भेट

सहस्रलीलात प्रवसाहराच्या विविध प्रेक्षणीय स्थळांना क्षेत्रबिंदी व्हेर्या लोकांचे राहणीमान, जीवन पध्दती कशी आहे याचा शोध घ्यायला आढावा घेतला. काळानुरूप आम्ही वृद्ध व पाहली साधु-निकता याचा अभ्यास केला.

मासिक विभाग ते सौरावावाह विभाग या दरम्यान दोबलाबाह, पैठण, आर्निठा, वेकन ही प्रेक्षणीय ठिकाणे घाभीके वारसा लाभलेली व निसर्ग रम्य वातावरणाने भरल्यामुळे पर्यटकांचे मनोरंजन करते आहे. त्याचप्रमाणे या विभागातील विविध देवी सौंदर्य गुण हे भौगोलिक शोभा वाढवत आहे. त्यामुळे लोकांचे पर्यटनावढ्यात आकर्षण वाढत आहे.

अशा पध्दतीचे सहस्रलीला विभागातील विविध ठिकाणांना क्षेत्रबिंदी उल असल्याने भौगोलिक दृष्टिकोनातून निरीक्षण केले याच हत्तीविर ठिकाणाची माहिती पुढीलप्रमाणे.

कोटसगाव

कोटमगाव

प्राचीन काळपासून मानव शक्तीची उपासना करीत आला आहे. मानवी जीवनात शक्तीचा उपासनेतून विशेष महत्त्व आहे. शक्ती नैवाद्येची हा शक्तीपीठे मुतलावर असून उपासकाना त्यामुळे त्याचा लाभ झालेला आहे. या शक्तीपीठेपैकीच श्री महालक्ष्मी, महासरस्वती या तिन्ही स्थानाचे तिळगात्मक स्वरूप प्रत्यक्षरूपीची शोकार स्वरूपात साधिलेले आहे. तेच म्हणजे कोटमगाव येथील अगर्हवा माला होय.

कोटमगाव ना येवला येथील देवीची एक अख्यायिका आहे. ती अशी महासती वृंदा ह्या पती वैद्यराज नासिधार हा सती वृंदाच्या प्रभावातून तिलीकी विनयी झाला. त्याला अपशान न झाल्याने त्याने अतांच होऊन देवलोकावर स्वरी केली. त्यामुळे सर्व देवांनी श्री विष्णूच्या धावपुढेला, श्री विष्णूची नासिधारचा यशाच्या सामर्थ्या सती वृंदाचे सतीत्व असल्याचे झाल्याने व सर्व देवांच्या रुक्मणिसाठी श्री अगवान् विष्णूची नासिधारचे रूप धारण केले व सतीचे शिब दर्शन केले शिबहरा साव्याविरोधर वैद्यराज नीलीधर पराभूत झाला व त्याचा मृत्यु झाला. नासिधारचा मृत्यु आल्याविरोधर सतीचे श्री विष्णूच्या भोळ्याने व लुळी झालीसाम होऊन पडाले. असा श्राप दिला. श्रापाचे विच्छेद झालीसाम होऊन कोटमगावी पडले.

श्री विष्णूचा शोध करीत देवी श्री महालक्ष्मी माला ह्या श्री महासरस्वती वृंदाकडे गेल्या तेथे श्री विष्णू नसल्याने दोही परत श्री महाकाळिकेकडे गेल्या तेथेही विष्णू नसल्याने तिथेही शोधायला झालीसाम तिथेही विच्छेद झालीसाम रूपाने दिसले. त्यांनी अलीखिडेचा उद्धार करून श्री विष्णूना श्राप मुक्त केले. आणि तिथेही ह्या स्वामी म्हणजे कोटमगाव येथे रत्नम आणि सत्य अशा तिळगात्मक रूपाने वास करू लागला. व या तिळगात्मक वृंदाकडे एक नागगाथा लिहण्याच्या माध्यमातून अर्पित झाल्या.

श्री क्षेत्र नगरेखा देवस्थान कोल्हापुर हे शैनापती लक्षा
दोपेचे नन्मभुमी असलेले येवला हाडरापासून जिवण लोणच्या
भंतशवर असलेले आहे. येथे मालेधी असी प्रसन्न भाविकीचे
श्रद्धा स्थान आहे. येथे मालेधी असी प्रसन्न लेजरधी स्वप्रभु
तिन फुट उंचीची बौद्धी मुर्ती आहे. भाविकीचे लक्ष
वेळून घेते. श्री महाकाली, श्री महालक्ष्मी व श्री महासरस्वती
या तिन्ही रूप फुकाव ठिकाणी घालवया लागलात. येथे
विशेष महत्त्व आहे. कोल्हापुर, माहूर व कुळजापुर या तिन्ही
क्षेत्रांचे उगमस्थान कोल्हापुरी नगरेखा माला आहे तर
कालीच्या मते नगरेखा ही महाकाली, महालक्ष्मी महासरस्वती
या तिन्हीचे पुरुष आहे. नगरेखेच्या स्थापनेचा काळ
निश्चित मसना तरी येवला हाडर वसण पसण्याच्या
शेकडो वर्षे अगोदरच हे नागल देवस्थान आहे. मारुती
महालीशि वसलेले अलिशय निरगम्य असो श्री नगरेखा
मालेचे पवित्र स्थान.

दुलेश्वर

दुस्रो श्वर मंदिर

हे प्रसिद्ध मंदिर पेरुळच्या बेलगावासमून एक किलोमीटर अंतरावर आहे आणि १२ किलोमीटर उंचीला विंगीजेका एक आहे. या मंदिराची निर्मिती १० व्या शतकात राठोड राजा कुला देवराजाने केली आहे. या मंदिराची निर्मिती लाल रंगाची रेली, दगड व एलारुने केली आहे. या मंदिराच्या पुजेच्या ठिकाणी शिवलिंग आणि श्रीगणेशची दगडापासून तयार केलेली आहे पावलीची मूर्ती आहे. मंदिर १६ व्या शतकात देदीरेच्या राणी अहिल्याबाई लिळकरांनी, संपूर्ण मंदिर आणि मंदिरापासून जवळचे असलेले शिवालय या तिथी कुंड याचे नवनिर्माण केले. दशवर्षी भावणी सोमवार व महाशिवरातीच्या वेळी येथे मोठी यात्रा भरते. अहिल्याबाई लिळकरांनी निर्माद्वार करून तीर्थकुंड बनविले आहे. रस्त्यात एक आठवरी मंदिर आगले ज्ञान लक्ष विनायक मंदिर म्हणताने व तिथे गणपतीची एक विशाली आहे.

दुलागंगा नदीच्या तीरावर वेरुळ गावजवळ हे मंदिर आहे. हे मंदिर दक्षिणाप्रभिमुख असून ज्ञान्या दगडाचे आहे. मंदिराच्या आलावर पशु-पक्षी, नर्तक, धनुषी, शिकारी इ. चित्ते आहेत. शल्दकुट वंशातील कुळरानने हे मंदिर बांधले. सध्याचे मंदिर मल्हारराव लिळकर यांच्या पत्नीने बांधले. दशवर्षी शिवरातीला येथे यात्रा भरते. यावेळी या ठिकाणी मोठी गर्दी होते. या मंदिराला ०० सप्टें ६.२२.२०१० रोजी राष्ट्रीय स्तरातील स्मारक म्हणून घोषित करण्यात आले.

दक्षिण देश के देवागिरी पर्वत के निकट रुद्रमणि नामक
ब्राह्मण अपनी पति परायण पत्नी सुदेहा के साथ रहता था।
वे दोनों शिव भक्त थे किंतु सन्तान न होने से चिंतीत
रहते थे। पत्नी के ब्राह्मण पर उसके पत्नी की कहन
कुस्मा के साथ विवाह किया जो परम शिव भक्त थी।
शिव रूपा से उसे एक पुत्र धन की प्राप्ति हुई। इससे
सुदेहा का हृदय हिन लगी और उसने भवस्वर पाकर
सोने के बेटे की लक्षा कर ही। भगवान शिवजी की रूपा
से बालक भी उठा तथा कुस्मा की प्रार्थना पर वहां शिवजी सदैव
वास करने का वरदान कि दिया और वहां बर वास करने लगे
और लुक्तिस्वर के नाम से प्रसिद्ध हुए क्षत्र बालाव
का नाम भी लक्ष्मी शिवालय हो गया।

पौराणिक कथा

इस न्योतिर्बिंब के विषय में पुराणों में यह कथा वर्णित है।
दक्षिण देश में देवागिरीपर्वत के निकट रुद्रमणि नामक एक
भक्त लेखकी तपोविष्ट ब्राह्मण रहता था। इसकी पत्नी का
नाम सुदेहा था दोनों में परस्पर बहुत प्रेम था। उसका किसी
प्रकार का कोई कष्ट उन्हें नहीं था। लेकिन उन्हें कोई संतान
नहीं थी।

वेकण

केरुळच्या लेण्या

छोशंगाबाद पासून सुमारे 39 कि.मी मीतशवर येरुळ असून हे हिल्स तसेच बौद्ध व जैनींचे तिर्थ याता स्थल आहे. भारतीय लिप्य कलेचा अप्रतिम देखावा म्हणून या स्थळचा जगात वस्वा क्कमोक्त आहे. मलीश बाल्हाची उत्पत्ती मुलाफुरा व बुलाफुरा या नावापासून झालेली आहे. हे उ.सनापूर्वी 600 ते 1000 शतका-पूर्वी राष्ट्र कुट वंशाच्या राजधानीचे स्थल होते. या ही पूर्वीच्या मोगच्या काळात हा विभाग ताक टाक होऊन त्या नियंतवाखाली होता. व हे लोक मजिठा कला बोलल्याच होऊन वंशज होते.

बौद्ध लेण्या

बुद्धाने आपल्या अनुयायांना देवासारखी आपली पुजा करण्याची मनाई करी केली होती तरी बुद्धसिखत असलेल्या जगात व वस्किना मज्ज्या कुजरा करव्यास अनुयायांना शिक्त होऊ नये. बुद्धाची स्मृतिचिन्हे नखे, कुस, आर्ये, जसे पवित्र मानले गेले तसेच त्यांच्या नित्य वापरातील वस्तू जसे त्यांच्या भिड्कुकी करीत, त्यांच्या भोग करी का झगा आहे पवित्र मानले गेले. स्मृत्वालीका पुढे मानवीय कृपात सादरीकरण हे नेतर महायान पंथाचा प्रभुत्व प्राप्त झाल्यावर केले गेले.

लेणी क्र. 9. ही बुद्धकालीन कोरीव लेणी आहे यात 6 खोने आहेत यात बुद्ध भिड्कुक राहत होते. यात कोठ्याच डेवी डेवतांची आकृती नाही.

लेणी क्र. 2. ही भरपूर कलात्मक असून यात बुद्ध आणि वेधी-सत्वाच्या आकृती दर्शविल्या आहेत. ज्यात नारी चित्त तारा बोधिसत्वाविरोवर दोन दारपाल लेणीच्या मुख्य भिंतीजवळ आहेत. लेणी क्र. 3 व 4. या लेण्या जवळ जवळ लेणी क्र. 2 सारख्या असून साधारण आहेत.

लेणी क्र. 8 ही लेणी दोन मजली असु आहे. बुद्ध डेवी देवतांच्या सुंदर सुंदर आकृती आहेत. याचा समोरीला मुख्य भाग उद्वस्त झालेला आहे.

लेणी क्र. 5. या लेणीस महानवाठा आणि येरावाठा ह्या असे म्हणतात. याचे क्षेत्रफळ 20. मी x 24 मी. आहे.

लेणी क्र. ६. हे एक विहार आहे. पंढर वर विहारपेक्षा काळा आहे. याचे
विलक्षण असे आहे की यात हिंदू देवी सरस्वती, जी विद्येची देवी
आहे ठावा वाजुत्वा मितीवर दर्शविलेली आहे. मुख्य धर्मात या
देवीस महाभारी असे संबोधतात. या शिवाय धोळीसत्ताच्या तारा, अवती
केशवर मंजूर आणि धन देवता नामत्वा यांच्या आकृत्या आहेत.

लेणी क्र. ७. व ८. या लेण्या आठूण असून यात विशेष असे नाही.

लेणी क्र. ९. याचा दर्शनी भाग सुंदरितीने सजवलेला आहे. जे-
त्याच्या शींगेने व खिठव्या ज्या बाजाला आकृत्यांनी जेठविला आहे.
असे दर्शविले आहे. समोरील बागावर ताराची आकृती आहे.
मीच्या सोबत हे अथ प्रगट करणारे शाय, लजवार, हत्ती आणि
अग्नी पुर्वेचे आख्यायिके नाने.

लेणी क्र. १०. भारतात मुख्य धर्मच्या शिवाय काळतील लह फला
खान असे होते. हे हिंदू देवता विश्वकर्मच्या वारक केलेल्या अक्षर
आख्यायिके आहे. या लेणीची सजावट छान आहे. याचे छान एक
आश्चर्य आहे. छानत लाकडी साप दर्शविलेले आहे.

लेणी क्र. ११. याचे दोन मजले आहे. यात दोन लह लाल असे म्हणतात.
या लेणीत बऱ्याच हिंदू देवतांच्या मुर्ती आहेत. यज्ञ पहिल्या मजल्याच्या
प्रशासकानेच स्थिताने.

लेणी क्र. १२. ही लेणी तीन मजली आहे. यास तीन लाल असे म्हणतात.
यात ह्यानासन मुद्रेत भगवान बुद्धाची आकृती आहे. एक जाडवान्कारा
यास मंडला म्हणतात.

हिंदू लेण्या

केळ येथे शिवाचे अस्तित्व वर्चस्व स्थानात आहे. पिबू ल अनेक
कपाल चितारण्यात आला आहे. जसे परशुपति परशु डेव नटान
ब्रह्मांडात सृष्ट करणारा दक्षिणामूर्ती बाभ करणारा शिखर, शिव
देवाच्या देवारा व असेच योगी, शिव हा साधारणतः विठ्ठलाक
चित्राव्यात आला आहे. जे प्रजनन व्योमक आहे.

मुक्त काळफुर्विद्या भारतीयतील अनेकविध प्रतिमा या अनेकविध
पौराणिक दर्शविल्या आहेत. शिवाय सादरीकरण करणाल बुद्धविला
अवाक करणारी विविधता नमुद करणारी व अज्ञान विषयानिधी आहे.

लेणी क्र. २६. या लेणीत दस्तंभ भाषी शिवलिंग नारी दारपाल बरोबर आहे. लेणी क्र. २७. या लेणीत ठाव्या वाज्जस सुवर (हळकर) महेशासुर मर्दिनी देवी, इन्द्रा, विल्लु भाषी महेश यांच्या आकृत्या आहे. इन्द्रा वाज्जस बलराम शिकुळा भाषी महेश यांच्या आकृत्या आहेत.

लेणी क्र. २८. ही लेणी प्रकृष्ट वल्ल्याच्या ख्यालित वाज्जस आहे. यामुळे या लेणीस धारालीची असे म्हणतात. लेणीच्या आतील वाज्जस शिवलिंग देवी दगाची आकृती आहे.

लेणी क्र. २९. या लेणीस सीता मठमी असे म्हणतात. म्हणजेच सीतेच्या अंघोळीचे स्थान. केवास लेणी नेतर ही प्रकृष्ट मठी लेणी आहे.
जैन लेण्या

जैन संप्रदाय हा बुद्ध संप्रदायाइतकच जुना आहे. जैन हा शब्दाचा अर्थ आहे, ज्याने मोहावर व दुःखिलतेवर विजय मिळवला तो, अज्ञान नारा पावलेला, वासनाक्षय झालेला, याचे शब्दापरान्त जैन धर्माची निर्मिती झाली. इ. सनापूर्वी सहाव्या शतकात भगवान महावीरानी आपल्या शिकवणीत या लक्षणाचा प्रसार व प्रचार केला.

लेणी क्र. ३०. ही लेणी दोन भागात आहे. पहिल्या भागात खांब फास्य रुंद बनविलेले आहेत. प्रकृष्ट चौकीची खांब मध्यभागी आहे ज्याच्या चारही वाज्जस महावीराच्या मुर्तीचे केशीव काम केलेले आहे.

लेणी क्र. ३१. या लेण्यात फक्त महावीर, पार्वनाथ व गोमटेश्वराच्याच मुर्ती आहेत.

लेणी क्र. ३२. ही आकृष्ट लेणी तीन मजली आहे. पहिल्या मजल्यावर प्रकृष्ट मंडीर आहे, ज्याला दोन वाज्जस प्रवेशद्वार आहे. यात महावीराची चोमूची मुर्ती आहे. मुख्य दालनात जैन प्रचारकांच्या आकृत्या आहेत.

लेणी क्र. ३३. ही लेणी दोन मजली आहे. वरच्या मजल्यावर प्रकृष्ट मंडीर दालन असून खालच्या वाज्जस फुले स्थान आहे. खाल महावीर मालंगा सिद्ध सिद्धयिकाच्या आकृत्या आहेत. खालच्या मजल्यावर केशीव काम केलेले रुंद खांब आहेत.

लेणी क्र. ३४. या लेणीत महावीर, पार्वनाथ व गोमटेश्वराच्या मुर्ती आहेत.

उपरिष्ठेन जैन धर्मा लोकात् फक्त पिछांवर पंथायांनव प्रतिनिधित्व
देवात् आले अहि. जैन धर्मातीळ दोन्ही पंथांनि विशेष फक्त
भसा करुत भाहि. ते दोन्ही जैन पंथ आत्म्याचि निवास फक्त
सजीव वस्तुचि अहि. असे मानल नसुन अठवस्तु जीवातहि
आत्मा असे मानलात. साठी पुनर्जन्मापासुन मुक्ती मिळव्यासुंठी
विर लपथा व शुद्ध न्यस्त्यावर विश्वास ठेकुन त्या प्रमाणे
आचरण करतात.

दौलताबाद

सह्याद्रिचे कधी भाग फुटकेने पसरले आहेत. त्यांपैकी अजिंठा ही रांग नारिक निळ्यातून आग्नेय हिशिकेने केलेली आहे. या रांगेत सांकारि, टेकारि, राजशौर असे काही किल्ले त्यांच्या तोंडील्लफुडी रचनेसाठी प्रसिद्ध आहेत. मोठेली छमे केने आाठी विचरतून नागाशी प्रवेशदारे हे या किल्ल्याचे विशेष, त्यापैकी या रांगेच्या माथ्यावर असलेला खोवला अजिंठा किल्ला म्हणजे - दौलताबाद देवगिरी, या यादवीची राजधानी म्हणजे - इतिहासात प्रसिद्ध आहे. इतिहासाच्या माथ्यावर असलेल्या जीवधन, लुधर इत्यादी गिरिदुर्गप्रिमणी लढी सातवाहनांगी निमणी केला असला पाहिजे. महाराष्ट्राच्या इतिहासात देवगिरीच्या रचनेसाठी भावश्यक असलेला सुधीर्ष कळ सातवाहन कुठाला लागला होता. कदाचित वेळीच नगप्रति द्य केसासेवेणी रचणाऱ्या राळकुलांनीच यथी रचना केली असेल. काही इतिहासकार मात्र देवगिरीच्या रचनेचे क्षेत्र अिल्लम यादव व नृपाळकेने देतात. ते कोसेही असो, दौलताबाद या नावाने ओळखल्या नागाच्या वा देवगिरीची रचना भारतीय नृपाळानी केली निविवाह.

यादव कुळ देवगिरीवर नांदू लागले. तेव्हा त्यांनी मुख्य दुर्गा अवली प्रचळ आाठी मजकूल असा भुक्कीट लांधला. त्याचे नाव देवगिरीनगर ठेवले. या कळत अिल्लम सिंघा, कृष्ण महीदेवराय यास्त्रारखे प्रबळ आाठी मीमिर्मल राजे नांदून गेले. त्यांच्या कळत यादव सन्तेची शुकुप अरभराट झाली. घोलिश्वर, चिक्काणदेव, शीकर असे पराक्रमी सेनापती यादवीच्या कळत गानले. गीर्षिद्वभु हा नृकृशराचा गुरु यादवीच्या राज्यातच होऊन गेला. प्रसिद्ध ज्योतिष भास्कराचार्य आाठी काश्मिमी स्वयंवर या ग्रंथाचा कर्ता मेरूदू ही याच राज्यात नांदले. महाराष्ट्र कुळीच्या लमाणी ज्ञानेश्वर या महशिवानि आपला ज्ञानेश्वरी हा जगविख्यात ग्रंथ यास यादवकुळाच्या

हवादार फ्लॉट ठेकन भरा सका विशिष्ट पद्धतीने घाचे निमग्न कार्य झाले अशी महत्त्व कला निर्मिती पाहून व्यक्तिच्या वस्तु शिल्प कलेची महत्त्वा लक्षात घेत, बाफुडे चीनी महल झाले, कारण याच्या भिंती चीनी मालीच्या टर्किस पास्तुर बनविलेल्या आहेत. चीनी महल हा एक कारागृहच होता ज्या शिकाणी लानशाह त त्यानंतर शीमासीस केंद्रित ठरले होते. महाकोट :-

किठल्याच्या समोवताळी असलेली भिंत एकूण ७ मैत्रा पसरलेली आहे. महाकोटाकून प्रवेश करणाऱ्यांठी एक मिटरपट्टा मारून असून त्यासमीर किठल्यात प्रवेश देणारा एक दरवाजा बनविला आहे. हत्तीचा हल्ला होऊ नये यासाठी या दरवाजावर खिळे मारणी टोकदार घाली ठेकण्यात आली आहेत, तिरवी लावलेली छि घाली सहा रेंव लांबीची मारणी बरीक टोकदार आहेत.

मुर्तिकला :-

यामागील भिंतीवर एक उंच प्रवेशद्वार आहे ज्याच्या ऊज्या प्रचंड करून उभे आहेत. प्रवेशद्वाराच्या उभय बाजूत दोन कोकून बनविलेल्या दोन हत्तींच्या भव्य मुर्ती असून ७ फुट उंचीच्या या मुर्ती मीचावर ठेविल्या आहेत. प्रवेश मार्गाच्या बाजूकून पहारेकरीच्या शिळ्या असून या शिळ्यांमधील अलंका स्तंभांवर हिन्दू मुर्तीची शिल्प करिलेली आहे.

स्ती होट :-

चार मैत्रा पासून सुमारे वीस वारांनिक कशि पायचा बांधलेल्या असून त्या हत्ती होटाकडे विलेच्या आहेत. हा होट 115 फुट चौरस आकाराचा असून 25 फुट उंचीत असलेल्या या इबात नमीमीशाकून घाणी भरण्याची मारणी ले सारण्याची व्यवस्था केली आहे. या होटाची बांधणी मारणी लुभारणीनू का भनकुभरी पाहणाऱ्यांच्या वाकल करुनेबाबत सर्वांनी व्यवस्था करण्यात आली आहे.

चाँद मिनार :-

या मीनारकून बाहेर प्रकृत रचना आलांछला कि आपण चाँदमिनारमह्ये शिरली. इथे अलाठळीन २ कामनी हारे बांधलेल २० फुट उंचिया एक गोलाकृती मिनार आहे. इ.स १५७५ साली बांधण्यात आलेल्या या मिनारच्या मध्यभागातील लहान खुणांवर आणि लहान लहान खांबांवर उभारिलेले आहे. मिनारच्या शिखरावर नाव्यासाठी एक वृत्तकृती छिन्नि आहे. चौकोनी भयारच्या फुकीकडे मशीद तर दुसरीकडे मगारखाना आहे.

दरी :-

महालाच्या समोवती ठोंगर पोखरून उभारलेल्या ६० फुट उंचील दरीनवळ आली की आपल्याला दोन फुल दिसून येतात. यातील एक आधुनिक फुल लोखंडाचा असून दुसरा नूना फुल काहीसा खाली वित्त आणि देवळांचा वापर करून उभारण्यात आला आहे. उच्च्या फुलाच्या पारपय यावर नाव्याचा महाला हा किंथील खाली बांधलेला आहे.

युद्धकालीन सुरक्षा :-

उपरोक्तवाट बरेहार तर असलातच, शिवाय हिराकुळ सहस्र अनेक अर्थीके विमणी करणाऱ्या असलात. घवेशहाराकून आल शिरलाय आपल्याला लहानलहान लावदानामधुन येणाऱ्या अंधुक उनेताकून काहीसे अंधारे रश्ते आलांछीवे लागतात फुड ही वाट अगदीच अंधारी छिन्नि आणि माणूस एकदम हरव्या- रनारथ अचभवती. याच वेदिलील बिलीमथी गुलत केळ्या बनवलेल्या असून त्याकून पहारिकरी अंधारात अरकलेल्या बाकपर मारा करत असते.

शिखरावरील किल्ला :-

खाला हिरार हा शिखरावरील किल्ला खलतावणी योजण्यात आला असून हा सुरक्षीत अतिम

शुक्लनाथाद

दौलताबाद ले वेरुळ या भागतिर ११ मैलावर शुक्लनाथाद एक नुनी वस्ती (कसबा) आहे. भौरगनिबाबि कसबाच्या चौबिधाकस एक बिंत बांधली होती.

शुक्लना नैनउबिनि वीरगि बाबांना वाकीश भिसे म्हणतात. त्यांच्या मकड्याच्या पटांगणात महान फुगल बादराह भौरगनिबाबी कुवर आहे. बादराहच्या सधियेबाबी भौरग त्यांच्या कुषरिपरुन कळने. भौरगनिबाबा सत्क सत्सदनगर येथे शाबा, परंतु त्यांच्या बटलेकसार त्यांची कुवर त्यांच्या धर्मगुरुच्या कुषरिजपळ व शकळने भिकलिया पैशालून त्यांच्या मातीतच बांधण्यात आली.

शुक्लनाथाद हे भारताच्या महाराष्ट्र राज्यातील एक धार्मिक आणि इतिहासिक परंपरा असलेले गाव आहे. अहा मारुती या धार्मिक खलसोबतच या गावात रुकी सत आणि उत्तर कलि इतिहासकाळीन राजखण्यांतील आणि खरदार खण्यांतील व्यतीच्या कुषरी आहेत. हे गाव भौरगाथाद भिळल्याच्या शुक्लनाथाद लोकव्यति मुख्य ठिकाण आहे. या गावाला 'रत्नापुर' नावाने देखील ओळखले गेले. शुक्लनाथाद येथे दशवर्षी कुस असली. शुक्लनाथाद येथे अजशिक्षण दगळी आहे.

शुक्लनाथाद हे ठिकाण फेडू देवल अहा मारुती ख्यान ह्यासाठी देखील विशेष परिश्रित आहे. अहा मारुती ह्या ठिकाणी एकमानाधी निद्रिस्त असलेलील अल्य मुर्ती आहे. अहा सकाशी निद्रिस्त मारुतीची मुर्ती भारतात केवळ अहा ठिकाणी आहे. त्यातील एक ठिकाण उत्तर प्रदेशातील अथलबाद येथे असून दुसरे शुक्लनाथाद अ येथे आहे व तिसरे ठिकाण हे मध्यप्रदेशातील नामसावळी येथे आहे. शुक्लनाथाद येथे दशवर्षी एकमान अयती विमिच अल याला असले, त्या दिवशी शुक्लनाथाद येथे ह्यारी एक भौरगाथाद व भासपासच्या गावाकून पथी चालत येतात.

स्फुटी रस

फर पूर्वी ह्या भावाचे नाव रोसा भरिही होत. त्याच
अर्थ स्वर्गातील नंदनवन असा होतो. लसेच ह्या भावास
संतोषी होी / सुमी किंवा शाश्वत निवासान भरिही संबोधत
जायचे ह्याच कारण १४ ह्या बालकाल अनेक स्फुटी रस
ह्या हिकोणी वास्तव्यास होत व लक्ष्मण त्याच्या सुकुप
सुकुपखाल त्याचे सुकुलतावाह येथे दफन करव्यात
आले.

सुकुलतावाहमध्ये दफन करव्यात आलेले स्फुटी रस भाणि
मोगल राजे:-

- मोगल सम्राट औरंगजेबाची कबर
- मासम काह भाणी त्याच्या पत्नीची कबर
- जेन उद हिनचा दवा
- बुरहान उद हिनची मशीह
- निसाम उद-मुक्त असफु जाली कबर
- मिः सान बिगमचा मकबरा
- खान जहानची लाल काग
- मीळी संवरीची कबर
- इरी इरी सर वल भाणि संतर रवन बान वल दगे

सुकुलतावाह येथे औरंगाबाह सारखी अनेक विह
वनीव्यात आली आहेत त्यावर उद फारशी वा भिषीत
अनेक विवाहे करव्यात आले आहे.

किसमाच

क्या

रि

शर

क-

शर

म्हेंसमाळ

भोंगाबाद जिळ्यातील म्हेंसमाळ हे ठिकाण मराठवाड्याचे महाकेश्वर म्हणतात. निसर्ग संपन्न द्रिगलिसिक वस्तुचा सुंदर मिठाप असणारे ठिकाण आहे. येथे वर्षभर सभारितीच्या हवामान असते. येथील अकिक्वेरी नुसार कमाळ तापमान 34°C इतक असते. तर किमान तापमान 7°C पर्यंत असते. येथील थंड हवामान व सभोवतालचा विश्वरम्य परिसर अनुभवण्यासाठी भोंगाबाद जिळ्यातून मळे तर देहातून पर्यटक येथे भेट देण्यासाठी येतात. परंतु या खळखळी हवी तशी मकिकेले न आव्यनि आनही निसर्ग देहाकना या खळाविषयची फारशी माहिती नाही. म्हणून आपल्या पर्यंत मराठवाड्यातील म्हेंसमाळ या ठिकाणाची धारकाळिनरी माहिती जाळून घेऊ.

म्हेंसमाळ हे थंड हवेचे ठिकाण. भोंगाबाद शहरापासून साधारणतः ३६ कि.मी अंतरावर आहे. तर खुबलाबाद लाळक्यापासून १२ कि.मी अंतरावर येते. म्हेंसमाळ हे ठिकाण कन्या शिवाच्या भवशेखरचे ठिकाण आहे त्यामळे या भागाचे मळ नाव म्हेंसमाळ असे बने. अपभ्रंश होऊन कालांतराने या ठिकाणाचे नाव 'म्हेंसमाळ' असे झाले. या परिसरातूनच्या मद्योमद्य गिरिजा इवीचे मंदीर आहे हे मंदीर जाखी भाविकांचे श्रध्दास्थान आहे. म्हेंसमाळची गिरिजा माता ही भोंगाबादची कुकुरबल म्हणूनही ओळखले जाते. माण्या समाजाचे भाविक येथे आपले नवस फुल करव्यासाठी माण्या सेव्येने येतात. नवरात्र पावणारी हि अशी गिरिजा माता म्हणून प्रसिध्द आहे याच पहासवर झाला लूक आवामी मंदिरही वसविण्यात आले आहे.

म्हेंसमाळ या ठिकाणी वनस्थली वास्तवची त्रोट शिवाला वसलेली आहे या ठिकाणी विविध

वनस्थली व झुल्लेचे प्रकार पाहिले मिळाले, पावसाळ्यात
आणि हिवाळ्यात नऊ कळी वसर्गचे धरणीवर उतरले
आहे असा अनुभव येतो. पावसाळ्यात तर येथे
हिरव्या गाळीचा आर्नह नऊ ठिकाणी पाहणे फुलतात.
म्हसमाळ हा सध्याही पर्वतातील सर्वात फुफुळ्या
आहा आहे. या परिसरात सुंदर पिसडना पर्वतही
सापडेली आहे. मराठवाळ्यातील मिमी महादेव पठारवर
सर्वत्र पसरलेले आहे. या पठाराच्या मधून आठशे
शेकड्या सुद्धा तर विभागून उत्तरेकडच्या लोकांपर्यंत गेले.
पावसाळ्यात सतत कोसळत्या मुसळधार रिमरिम पावसाच्या
शी हिरव्यागार पळवल्या, वाहाराही मनमोहक हवा,
एक पॉस्ट बनवत अखी आगोनागी चड उलारांच्या
गाळव्यात तर मधोमध गिनी ललाच हे पित्त
ठिकाणी पाहणे फुलतात. वनविभागाने पर्यटनचे हेतू
ठिकाणीसमीर ठेवून येथे शोधणीतील विकास
करव्याचा प्रयत्न केलेला आहे. त्यामुळे म्हसमाळच्या
आनुषांगिक परिसरात अनेक परिसरिये विक्रीने
उदयास आलेली आहे. येथील हे डुरवरीच्या मनोभावा
हिसारा प्रलिमांचा उचावा अडिषात चक नये, हिवा
हेश्वळीने नटलेले विस्तृत पठार पाहण्यासारखे आहे.

1

अजिंठा

आजिंठा

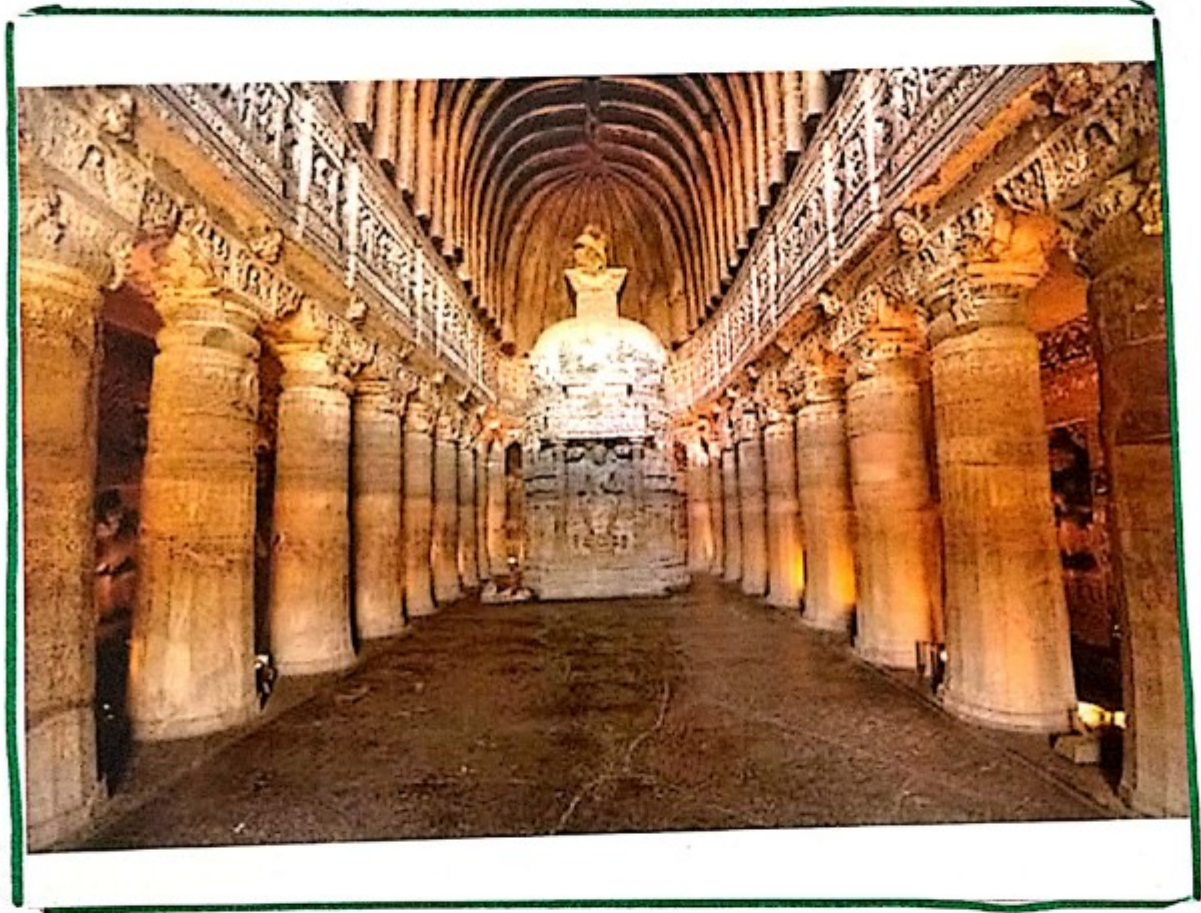
औरंगाबाद वाठारावरून सुमारे 902 कि.मी अंतरावर स्थळीय स्थलीसोदराने नटविल्या फुका प्रचंड नावाकर बळीमळे व्यक्तता करले ही आजिंठा लेणी वसविली आहे. बोध वस्तुशास्त्र, भित्तीचित्रे आणि शिल्पकलेचे आढी नमुने म्हणून ठरवण्यात आल्या या लेण्यांमध्ये भगवान बुद्धांचा अर्पण केलेली चैत्य दालने किंवा प्रार्थनागृहे आणि छान व धार्मिक साधने शनि बौद्ध विष्णू वापरत असलेले विहार किंवा आश्रम यांचा समवेश आहे.

लेण्यांमधील भिंती आणि छतांवर चितरलेल्या सुंदर चित्रांमधून भगवान बुद्धांच्या जीवनातील विविध प्रसंग आणि बौद्ध देव देवता यांचे व्यापक चित्रण केलेले आढळते. विशेष लक्षणीय म्हणून समुद्र कठोरनिगा किंवा मध्ये बोधिसत्वांच्या रूपाने अवतीर्ण झालेल्या भगवान बुद्धांच्या फुलनमातील नानाविध छतांवर आचारित ज्ञानक कथांचा उल्लेख करता येईल. जवळजवळ 600 वर्षे वापरात असलेली आजिंठा लेणी काहीशी अचानक साडुन दिली. गेल्याचे दिसते. त्यानंतर जवळजवळ एक हजार वर्षांहून ही अधिक काळ अज्ञान राहिलेली ही लेणी, 1928 साली शिकरिसाही निवडिल्या जॉन स्मिथ या ब्रिटिश लष्करी अधिकार्यांच्या अवचितपणे नजरेस पडली आणि पुन्हा प्रकाशात आली.

ह्यु पॉईंट - जॉन स्मिथला जेथे उभे असताना आजिंठा लेणी प्रथम दृष्टीस पडली ते ठिकाण नावाकर पहिल्या उडविली लेणी आढी आकृषाळ्या निसर्गरम्य परिसर यांचा मध्य देखावा, उंचीवरील ह्यु पॉईंटवरून पाहण्याला मिळतो.

आलेकुळ - उीगरावरून फेसाळत आली कसळ्याचा मान धवधव्यांचे पाणी जेथे प्रकृत येते ती आलेकुळ नावाचा नसाव लेण्यांच्या पायथ्याशी आहे. आजिंठा येथील लेण्या या अमठउभारित प्रकारच्या व्यक्तता करण्यात आलेल्या आहेत. या प्रथम मीटर उंचीवर असून प्रकृतीत 550 मीटरपेक्षा जास्त आकारात असलेल्या आहेत. या प्रथम

उज्जिनं (लेण्या)

॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥ ६१ ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ १०० ॥

लेणी क्र. १०. ही लेणी एक खिद्यान मंदिर आहे. ज्यात नृसिंहास १० वर्षांचे.

लेणी क्र. ११. या लेणीचा सभा मंडप फार मोठा आहे. मालीन पुत्रा-
स्थानी भगवान बुद्धाची भाकती आहे.

लेणी क्र. १२ ते १५. या लेखात विशेष असे काहीच नाही.

लेणी क्र. १६. या लेणीत फारच महत्त्वपूर्ण चित्ते आहेत. ज्यात बुद्धाच्या
जीवनावरील बुद्धा दर्शविण्यात आल्या आहेत.

लेणी क्र. १७ या लेणीत बुद्धाच्या जीवनावरील कितीतुं बटना आणि
नानक फटा दर्शविण्यात आल्या आहेत. सभा भवन सुंदर आहे

व पुत्रा स्थानात बुद्धाची भाकती आहे. ठाव्या वास्तूचे बुद्धाच्या
पुत्रांनाचे चित्ते असून ते मुका हनीचे आहे. ज्याच्या अनेक सेजे आहेत

लेणी क्र. १८. ही रिकामी खोली आहे. ज्यात पाण्याचे लठ आहे.

लेणी क्र. १९. हे एक वेगळ्या नावाच्या भाकाराचे मंदिर आहे.
बुद्धाच्या भाकती आहे. आणि मागाराजा आपल्या घर्तनी समवेत

दर्शविलेले आहेत.

लेणी क्र. २०. - अंतः अफुर्ण शिल्पेच्या अतिशय सुंदर नक्षीकाम
कुलेले स्तंभ पाहावयास मिळतात. ठाविकच्या बिलीवर बुद्ध आपल्या

शिष्यागर्तनी घपचन देत असल्याचे चित्ते आहेत.

लेणी क्र. २१. ही लेणी अफुर्ण आहे. लरीली छत्राच्या वास्तूच्या बिलीवर
फारच सुंदर चित्ते चित्तीत आहे.

लेणी क्र. २२. ही लेणी अफुर्ण आहे. परंतु थोडावर कलात्मक सुंदर
कलाकृत्या आहे.

लेणी क्र. २३. ही लेणी नर अफुर्ण शिल्पी नसली तर सर्वोत्कृष्ट लेणी
महाजु आठखली माली असली ही लेणी हेताफळाच्या सुद्धीने मोठी

आहे.

लेणी क्र. २४. हे एक अफुर्ण विहार आहे. ज्यात प्रकृती पुत्रा स्थान आहे

लेणी क्र. २५. या लेणीत बुद्धाच्या जीवनावर आधारित दोन चित्ते
आहेत ते ठाव्या वास्तूच्या बिलीवर आहे. पहिल्या चित्तात बुद्धाचे

चित्ते असून ते महापरीनिर्वाण सुद्धीत दर्शविण्यात आले आहे. तर दुसरे
वास्तू एक सदाच्याली वसलेले दिसतात.

लेणी क्र. २६. ही लेणी लहान आहे. लेणी क्र. २७ चाच भाग
आहे असे ठावले. ही लेणी दोन मजली आहे.

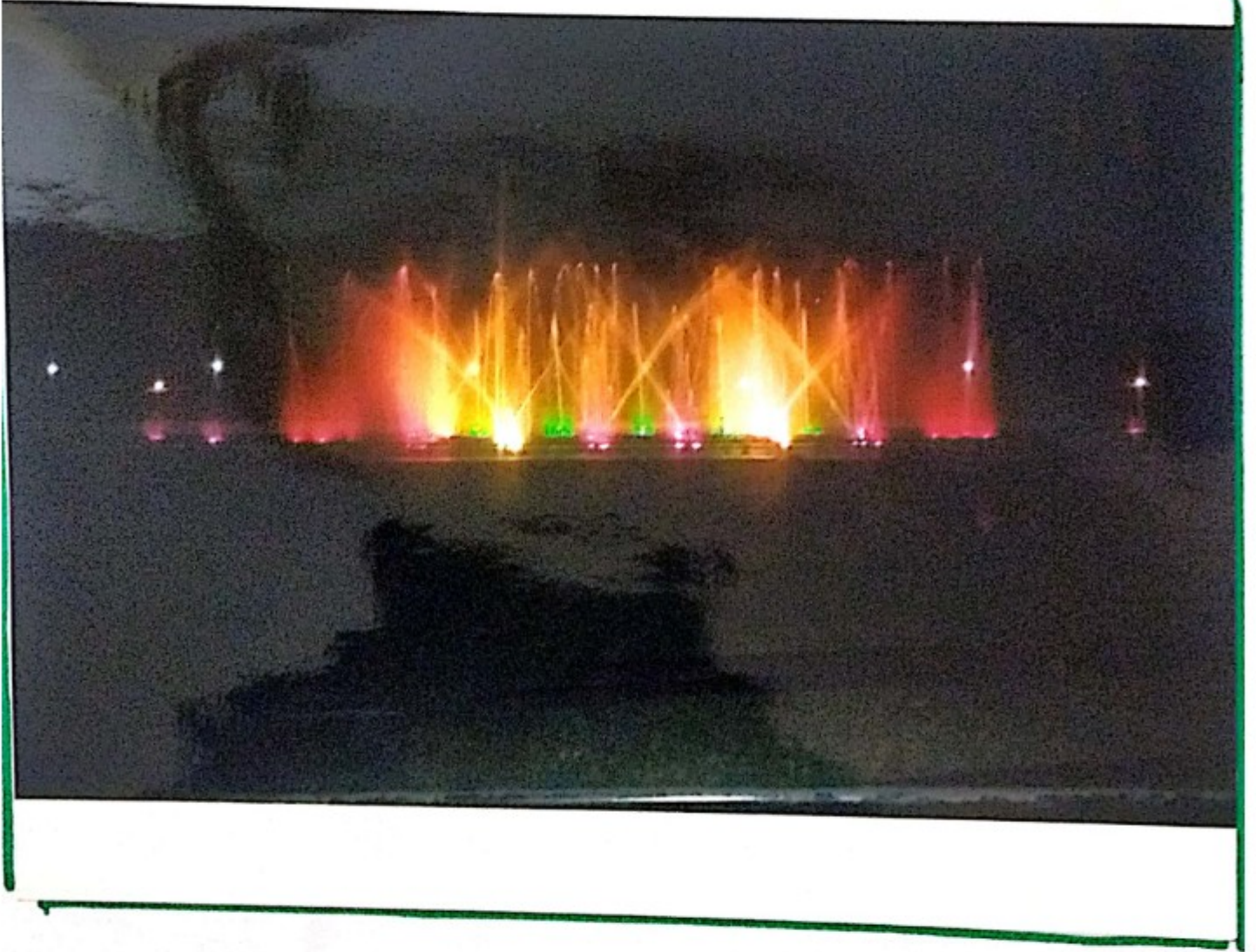
ओरंगाबाद (बाबिका मकबरा)

बीबीका मकबरा

बीबीका मकबरा हा भागा येथील नानमहलाची प्रति
वृत्तीच आहे. या महलात बोरगनिवची मलिका शाहिदा
दुर्गिनीची कबर आहे. ही साधी कबर कोहंवाह बोरगनि-
वाच्या जीवना काळातच बनविण्यात आली होती. परंतु मक-
बरा मलिकाचा मुलगा कोहंवाह आनम शालाकडून रु. २
१६७९ मध्ये आपल्या आईच्या स्मरणार्थ बनविण्यात आला.
मकबरास कोहंवाह या भिंती आहेत त्यात एक भव्य
दरवाजा आहे. ज्यावर पिलकी पत्ता महबुबा असून त्या
पिलकी पत्तावर रूंदर मकरीचे काम केलेले आहे. त्याच्या
दोन्ही बाजूस असून वृक्ष लावलेले आहेत. ओट्यावरून
व्याख्या आगाऊ पाहण्या उलटून जीव लागते. कबर साधी
आहे. मुख्य प्रवेशदाराच्या आत एक तलाव (छोटा) आहे
यात कासा आहे. नेतर कोणी रस्ता आहे. त्याच्या दोन्ही
बाजूस वृक्ष लावलेले आहे. ओट्यावरून व्याख्या आगाऊ
पाहण्या उलटून जीव लागते. कबर साधी आहे जीच्या
चाही बाजूनी संगमरवरी जाळ्या घाललेल्या आहेत - उन्हेर
भिंतीवर एक न दिसणारा तिरपा छेद आहे. त्यावरून
भिंतीच्या रुंदीची कल्पना येते. ही भिंत चार मीटर रुंद
असून छताच्या चौकोनाच्या आकारात आहे. त्याच्या कवरीवर
दिव्या सूर्य किरण आणत राती चहावा प्रकाश पडतो.
मकबराच्या शीतल संगमरवरी जाळ्या घाललेल्या आहेत
उन्हेरकोणत ब्रितीवर एक न दिसणारा तिरपा छेद आहे.
याच आगाऊन कदाचित कधी काळ बगिस पाणी
पुरविण्याची व्यवस्था होती. या ठिकाणी कोहंवाह बोरगनिव
व त्याची काम यांच्या वापरात येणाऱ्या काही वस्तू ठेवले
ल्या आहेत. जसे न्यदि, भांडे, लाकडी फर्निचर, वस्तू
या वस्तू यांच्या राहण्याचे साधेपणा प्रकट होते या
सर्व वस्तू पुढा संग्रहालयात ठेवल्या आहेत. हे
संग्रहालय ओट्याच्या पुढे दिलेले आहे. बीबीका मकबरा
व्यांज मदीच्या किनाऱ्यावर वसलेला आहे.

पेठा (कारंथा)

पैठण

औरंगाबादच्या दक्षिणेस ५८ कि.मी अंतरावर गोदावरी नदीच्या उत्तर काठावर वसलेले हे एक प्राचीन शहर आहे. पूर्वी याला प्रतिहान या नावाने ओळखले जाते. इ.स पूर्व ६स-या शतकात हे कुसुम शहर सातवाहन वंशाची राजधानी होती आणि विद्वानांचे मोठे शहर म्हणून ओळखले जात होते. या नंतर या शहराचे महत्त्व १६ व्या शतकात पुन्हा वाढले कारण यामुळे मराठी संत कवी छानाच येथे राहत होते. त्या काळी पैठणाला पुन्हा महत्त्व आले आहे कारण येथे संत अनिश्चर उद्धाने हे फार मोठे उद्धाने व जायकवाडी नाचशागर हे मालीचे घरण बांधण्यात आले आहे याशिवाय येथील पैठणी लुछी व शाक प्रसिद्ध आहेत. येथे जैन मंदिर प्रक शमचंद्राच्या वेळचे आहे.

जायकवाडी (नाचशागर) घरण.

जायकवाडी घरण हे गोदावरी नदीवर वसलेले महाराष्ट्रातील औरंगाबाद जिल्ह्यामधील एक प्रमुख घरण असून मराठवाड्यातील जवळजवळ २-४० लाख लोकर क्षेत्र या घरणामुळे ओढिला ग्याली आहेत आहे

घरणाची माहिती

घरणाचा उद्देश	-	सिंचन जलविद्युत
समवलेल्या नद्या	-	गोदावरी नदी
स्थान	-	पैठण, औरंगाबाद जिल्हा, महाराष्ट्र
सरासरी लांबी	-	७५५ मिमी
पाऊस	-	
लांबी	-	२२२०.०० मी.
रूंदी	-	४३.२ मी.
वेगळी मरकट	-	क.स १२६५
वेगळी लांबी	-	क.स १२६६

पैठण (नाथसागर)

श्रीमती साखी लाल देविका - १५००० टैक्डर

नलाल राणी मालिनी

क्षमता - ११०० टैक्डर इनमिटर
क्षमता - १५० किलो मी

विद्युत उत्पादन संलग्नी मालिनी

कैबलिंग संख्या - १
व्यापिल उत्पादन क्षमता - १२ मेगा वॉट

कालवा

बाबा कालवा

बांबी : - २०८ कि.मी
क्षमता - १००.८० इनमिटर/सेकंड
श्रीमती साखी लाल देविका - १६३५२ टैक्डर
श्रीमती साखी लाल देविका - १३७४५२ टैक्डर

अनवा कालवा

बांबी :- १३२ कि.मी
क्षमता :- ६३.७१ इनमिटर/सेकंड

विजय उत्पादन

जलप्रवाह की क्षमता - १६ फुट
नलाल राणी मालिनी - ५० किलो मी
श्रीमती साखी लाल देविका - १२ मेगा वॉट
विद्युत अर्जित - १

पेठण (माथसागर)

मोहटा देवी

पाशुर्वा शहरापासून पुढे 9 कि.मी नलरावर मसठा
पुढे पावन श्री. क्षेत्र मोहटादेवीगठ. येथील देवता
श्री कलस्वामिनी जगदेवा मोहटादेवी ही भारी जगाद्या
आदि.

शुभमिती नेशी म्हणली गोविंद रे ॥

सहास्र मुखाचा चाणोला भगवाला ॥

वेढे जाणु गेला फेडे मानवाला ॥

या न्यायाने मळी कितीही वणि कराधी लेवही शेथीच
आहे. ती भारीच आहे हीच लिथीमळी.

श्री भगवान वृद्धेश्वर (मालरिष्य) भादिनाथ
वक्तु सकल सिद्ध्यां माच्छिंद त्याचा मुख्य शिष्य ॥
श्री भगवान मारुतिनाथांची संजीवनी समाधी स्थावर्गाव
श्री भगवान कठिकनाथांची संजीवन समाधी मह भशा
पुण्यपावन भुमीमध्ये फार फार वर्षाकवी श्री भगवान
नवनाथांनी जगल कल्याणार्थ आक्षरी पिढ्या कवित्व
सिद्धिसिद्धि मरु मलरान करुन भगवली महाशक्ती
भिके रक्किमनींनी पाचारण केले. यज्ञादारे विषयता
शक्त्ये साव्या. त्याचवेळी पुरबीवर महादुष्काळ पडला
होता. यज्ञाद भक्त्वली पत्र्या पत्र्याह भन्न संभवः ॥
श्री भगवान श्री कृष्ण ठरली समाठी विफुळ भरती पत्र्या
बुद्धी विक्रित नरफुर अन्य धान्याची डिमिती आली. प्राण्यह
धरा उपलब्ध आला लोक भागी कीति.

यदा यदा हि धर्मस्य क्लृप्तिर्भवती भारत ।

अध्वर्याण महर्षय संभवामी यज्ञे यज्ञे ॥

या न्यायाने जगल्या केवळ उलठी वडलांनी भरलेया
मसठा मोहटा गांवच्या दक्षिणे वस्ती. ली गोपाळ
आस्थि तिमिताने हा जगल कल्याणार्थ श्री रेणुगमाना
येथे प्रगट लोकन स्थानापन्न आली. व श्री मोहटा.

मढी

देवीनास या नावाचे प्रारंभ ठाणी. तिन्ना भोग श्री मातृदेवी
नास प्रारंभ झाले
मोडल देवीचा माहिती:

मातृमाते वराने मातृमाते या
त त्यांची तनूदात खालही. लील कास मना केवळ
पाराव्याही मोहनात नमीक श्री भगवान् शिबूवर्णा
पुस्तक लिंका मनीकामना लिमका करणारे कुामदेव
नवलक्य एक मोठा व गोपाळ यन्त्री दृष्टिकले माहि
माहि भवन समकाल्या वरीधर विक्रम पलेल्या वल
नावातील रुवासिमी लिचिना विरुन झाली तिचे
श्री मोहादीदेवी लिने - जहासीका पाठ्याभर्ये ज्ञान केलिले
केलिले विरुन माळे. म्हणून खलस श्री मोहादीदेवी ज्ञानी
भरे म्हणतात

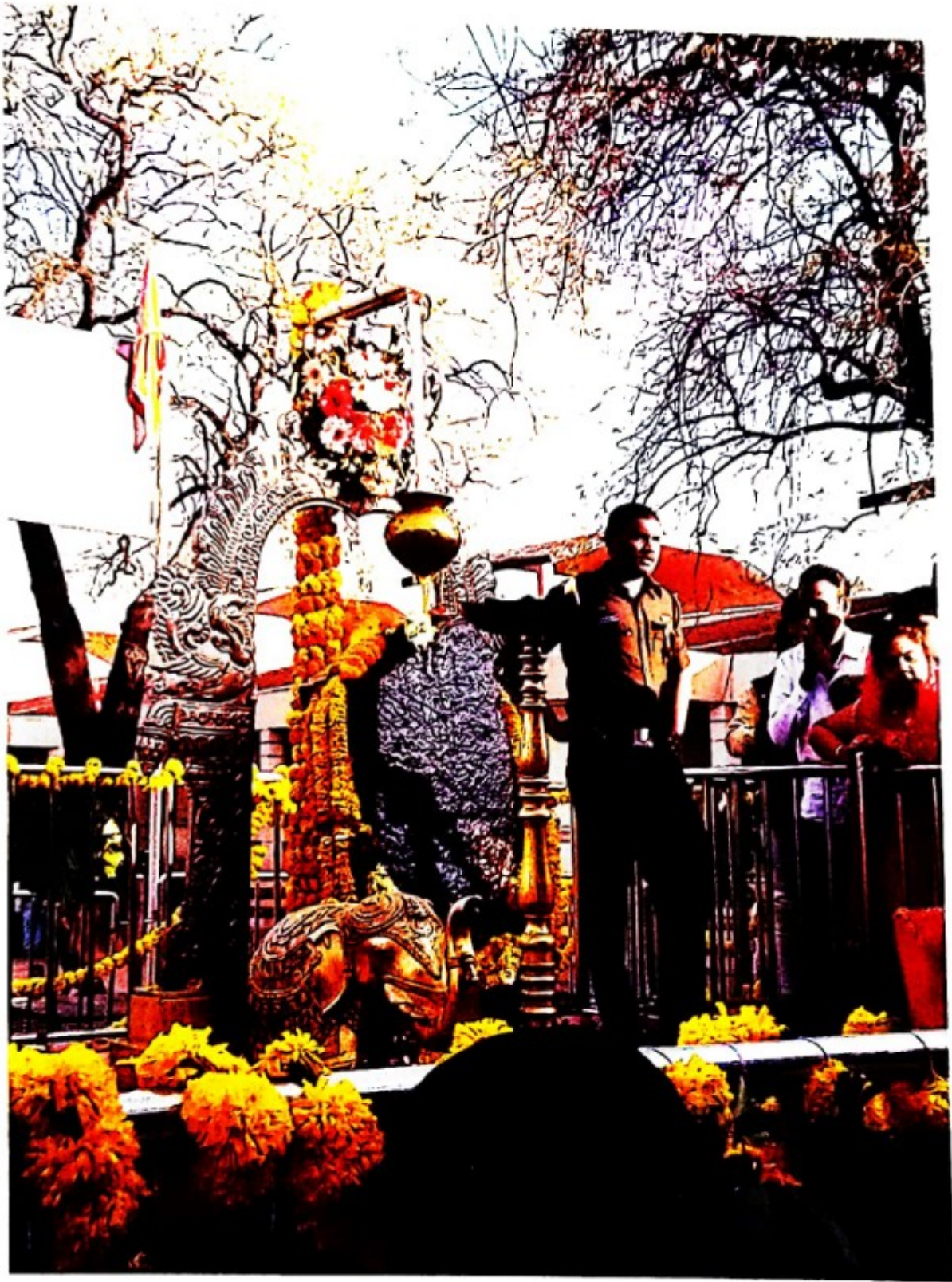
मोहादीदेवी या खलस महल आहे. विशेषत
लिहल्या मिक त्याची खलनि वया विक्रम लागल्या तर
मनाचे शैव नाखीसे लिडेन सीध प्रशननि भालमवल
पाद लागले. लेल्यापासून या ठिकाणाचे पफिय सांभाळून
खर्चने मिक लिचिना करू लागले.

तोसकाम केले.

जि जेतन्य कठिकनाथोत्वा ताकाकर महत्वा
बाबाबाभस्ये नावाची रायिका रानीवनी सामाजी माते. नंतर
असा उठियामध्ये पुढा बाबुला नावाचे गाडीवर आहे.
तेवे नाव सबा मंडपामध्ये फुला बाबुला गाडीवर आहे
अमित्य फुल होमकेठ माते नंतर नावाच्या गाडीवरानेनासि
फुलेल श्री भगवान विल्लुचे मंदीर आहे. त्यासीन
भगवान विल्लुची मुली वतसु कठिही पाणवगाम मिला
नासिन. उल्ले अप्रतिम नावव्य त्या मुलीमध्ये आहे.
ही मुली पाऊन अवतानी प्रकृती करव्यासाठी सदातिन
दल्ल शाळिले पाहिले नसा अने.

गाभीगीरी पर्वलावरील - माळिंदनावाच्या मंदिराचे
द्वीप अवताना मिल्ले समाधी मीरिच्या पार्विमिला
विद्वल - श्युमारिये मंदीर असून मीरिच्याली नावाचे
सायना मंदीर आहे. * येथे नावाकरीना अक्षर आहे
व ती फुलीच्या व्यापत्यशास्ताया भावने नमना
आहे. त्या सायना मंदिरामध्ये शिवालिंग व मंदी
आहे. व लिये असलेल्या विठकीमकन गाभ लवा थिले.
व गावची पार्विमिकडील पाहणी करता थिले. विद्वल
मीरिच्या इन्तरेल श्री नवनाथचि मंदीर व पशायण
ठिकाण आहे. समाधी मीरिच्या इन्तरेल श्री भवांगी
माये मंदीर असून लिये ठाळीबाचे स्वाठ आहे.
त्याला अवन नगांनी फुली नाथअवन होऊन विल्लिया
अथ ठाळीबाळीच्या नावने संवीधलात व त्या ठाळीबाळ्या
अनाला अवन कही तरी सकल्य नवल करून आठा
वोधलात व श्री कठिकनाथ आनही त्या नवसाल पाऊन
अवलनगांच्या ल्यचीये ठिलिन करतात. श्री समाधी
मीरिच्या श्री नावाची रानीवनी समाधी असून. श्री
कठिकनाथाची मममोळक सारी सगीमरवरी दगाळी
मुली आहे.

शानि शिंगापुर

शनि शिंगणापुर

शनि जीवी क्षेत्र महाराष्ट्र में ही शनिदेव के तीर्थ स्थान है, पर शनि शिंगणापुर का एक अलग ही महत्व है। जहाँ शनि देव हैं; लेकिन मंदिर नहीं है। दर है परंतु दरवाना नहीं। बस है लेकिन स्थाया नहीं है।
कूर्ति: -

शनि भगवान की स्वयंभू मूर्ति काले रंग की है। 8 फुट 9 इंच ऊँची व 1 फुट 6 इंच चौड़ी यह मूर्ति श्रीगणेश्वर के एक खड्डे पर छुप में ही विराजमान है। वहाँ शनिदेव भद्र धर धुप हो, माँही हो, लकड़ हो या नाछा हो, सभी चरुओं में बिना हस्त धारण किए होते हैं। शनिदेव व प्रभावशाली वर्गी के लोग वहाँ नियमित रूप से पुर्व साधारण भक्त बनारों की संख्या में देव उच्चार्थ प्रार्थना करते हैं।

गाँव: -

लगभग तीन हजार जनसंख्या के शनि शिंगणापुर गाँव में किसी भी तरह से दरवाना नहीं है। कहीं भी कुँडा तथा कड़ी लगाकर लाला नहीं लगाया जाता। उतना ही नहीं, बर में लोग आलीमारी, सुटकेस आदि नहीं रखते। प्रेसा शनि भगवान की आस्था से किया जाता है।

लोग घर की मुख्यदान वस्तुओं, गले, कपड़े, रुपय-पैसे आदि रखने के लिए बेली तथा टिब्ले या लकड़ का प्रयोग करते हैं। केवल चरुओं से रक्षा हो उसीलिए धांस का डेकना दरवाने पर लगाया जाता है।

गाँव छोटा है पर लोग सहस्र हैं। उसीलिए भिन्न लोगों के घर आधुनिक तकनीक से बि-पत्थर तथा सिमेंट का उल्लेख करते काम गाय हैं। फिर भी दरवानों में किवाड़ नहीं है। जहाँ इमान्जिम मकान भी नहीं है। जहाँ पर कभी चोरी नहीं हुई। यहाँ

आने वाले भवन अपने वाहनी को भी लाता नहीं आगले। किना भी वहाँ मिला थी न ही, कभी किसी वाहन कि चोरी नहीं हुई।

शनिवार:

शनिवार के दिन आने वाली अमावस्य को तथा प्रत्येक शनिवार को महाराष्ट्र के कोन-कोन से देवीनामिकाएँ वहाँ शनिवार को आने हैं तथा शक्ति भगवान की फल अविधिक आदि करते हैं। प्रतिदिन प्रातः 4 बजे एवं सायंक 8 बजे वहाँ आरती होती है। शनि नयती पर जगह-जगह से प्रसिद्ध ब्राह्मणी की कुलाकर 'अक्षरुद्विधिक' कराया जाता है। यह कार्यक्रम प्रातः 7 से सायं 6 बजे तक चलता है।

साहिमा:-

हिंदू धर्म में कहते हैं कि कबिरा का काटा और भी का मारा धामी नहीं मांगता। शुभ हावलि जब इसकी होती की एक भी शाना उन ज्ञाना है। देवता, अक्षर, मनुष्य, सि विद्याधर और माग ये सब इसकी अक्षर हावलि पक्षे प समुक्त नष्ट हो जाते हैं। परंतु यह स्मरण रखना चाहिए कि यह वह मुक्त: अक्षरुद्विधिक यह है।

महर्षि पाराशर ने कहा कि शक्ति जिस अवस्था में होगा, उसके अनुरूप फल प्रदान करेगा। जैसे प्रथम आदि शक्ति को लक्ष्मी तपाकर ऊँचन बना देती है, वैसे ही शक्ति भी विभिन्न परिस्थितियों के ताप में लपाकर मनुष्य को उन्नत पथ पर बढ़ने की सामर्थ्य एवं अद्वय प्राप्ति के साधन उपलब्ध कराता है।

नवग्रहों में शक्ति को सर्वश्रेष्ठ इशक्ति कहा जाता है क्योंकि यह एक राशि पर सबसे ज्यादा समय तक विराज रहता है। शक्ति देवता अत्यंत जाग्रद्व्यमान और जाग्रत रहता है।

देवगढ

डेवगढ

सहस्रकाळ ही शितांनी मूळी आहे. प्रकृत जगतीहाका
एवस्तानि घातन झालेला या भूमीने जगता जाणवता
लेखाच्या सैमीकिक उक्तींतील नाविमान कर्तुन वर्तमानांच्या
राजशासनाच्या मार्ग टाळाविताच्या शितांनी शिर पंजरा
लेखन गेली आहे. सतिलय बनधोर साहसगाच्या शीमर
मय कालतरी होवरीची जीवन जगाव्याची साध्या साणि
सुखावशी शिष्ट्या कावम ठेव्याचे महान कार्य संत पंजरे
नेले आहे. सैलांच्या वास्तव्याने पावन सतिल्या विशील
सुखावक शीर्य जेतांमध्ये जगारा नवहील वन उक्ती
डेवगढ हे एक साहसगय डेवश्यान! महान वाळी
एवरा नदीच्या काठर वसलेले हे डेवश्यान म्हणजे
मवतांसाठी शुकिकावश्या शितांना वाळीय साणि संशिया
तक अव्यतम शिवित्काय।

पुण्यसखीला एवरा नदी ही साहसवाळी
ममनली जाले. अगस्तीतरीच्या लपिकुमिकून जगम
गविली एवरा निवसा येथे संत शी शिवित्कांच्या
गतिसंवाहाच्या ठेवा सामाकुन वन दक्षिण गैला
तेढावरीची फुकुप हीने. समन्वयाच्या विशाल आरू
सुखीची साचिनी डेवारा व गीठा एवरा अफुग
वम डेवगढानवक पालण्यास मिळी. हे डेवगढ
ता सर्व शास्त्रे संप्रदायाचे साकपेण वनले आहे.
मजापासून १४ कि.मी अंतरावरील मुरी वावाजवले
य ठिकाणावर वसलेले डेवगढ सातिकाय विनीधनी
मरी सौंदर्य वळसा लाकन जाणारी एवरांनी मेशा
य ठिकाणी हे डेवश्यान आहे. या डेवश्यानचे क
पिने महान लपशी साणि संत फु किसनशिरा वा
ज समानभिमुर्य मेशा सल संपादकून उपक्रमाल
मीनलीच्या चळपळीचे केंद्र बनविले आहे. स्व
साधाठी, ह्याह्याच्या वाळाच्या शालतेचा शिवित्काय
ने डेवश्यान मसे चित डेवगढ येथे विसत व

TRIST

शिर्डी

शाईबाबा (इ.स १८५६-१५ ऑक्टोबर १९१८) एक भारतीय हिंदू संत होते. आत्मदत्तार निवृत्त्यानीक अन्ना शाळ्यातील शिर्डी ह्या ठावात त्यांचे वपनत्व झाले. त्यांना शिर्डीचे शाईबाबा म्हणूनही संबोधले जाते. यशस्वी बाबांनी सर्वांना श्रद्धा व अक्षरी हा महामंत दिला. शिर्डीचे आख्यात प्राप्त होतारी मराठी व मल्लोरा अर आत्मविश्वास यामुळे शिर्डी हे भारता-तील अह नगमरातील बाबा आविर्भाव स्थान बनले आहे.

शाईबाबा

जन्म - इ.स १८५६ पायरी, महाराष्ट्र

निर्वाण - १५ ऑक्टोबर १९१८ शिर्डी महाराष्ट्र

व्याख्यातन - मासिक (दिवस)

भाषा - उर्दू अक्षर मराठी

कार्यक्षेत्र - शिर्डी, महाराष्ट्र

प्रसिद्ध वचन - सक्ता मासिक एक अश्रुता भाषी सकुसि.

शाईबाबा हे मोमीन वंशिय मुस्लीम होते. होले संमानयान येते. जेव्हा पहिल्यांदा त्यांना म्हात्मा य पाहिजे तेव्हा साई अशी लोक मारली कारण त्या फारशी उर्दू - मराठी - हिंदी मिश्रित भाषा लोक वा असत, साई चा अर्थ फकीर किंवा संत असा. शाईबाबांसाठी हिंदू मुस्लांमह सर्व लोक समान त्यांनी धर्मनिरपेक्षतेची शिकवण दिली. 'सक्ता म.

आभिप्राय

समाविष्टिद्वारे फुले पुणे विद्यापिठा मानगिन
कला व तागीत्य महाविद्यालय वा. पिंपी हे पुणे
विद्यापिठ संलग्न सहल व त्यावर आधारित सहवात
लथार करणे हा उपक्रम शक्यतेला नाती. ज्येष्ठाधिक
सहयासकाल अगोळ या विद्याल ज्येष्ठाधिक पध
२०१७-१८ या पध सहल वृत्तांत देणत झालेला आहे.
ज्येष्ठाधिक सहल ही ८ ल फेब्रुवारी ते
११ फेब्रुवारी पधेच्या दरम्यानचा सहल वृत्तांत
लथार करताना अनेक प्रश्न निर्माण झाले. सहवात
लथार करताना त्याचे स्वरूप कोसे असत १ ही
कशा प्रकारे लथार करावा याची कल्पना नव्हती
कोसे अनेक अडचणीना सामोरे जावे लागले. परंतु
जेव्हा प्रत्यक्ष सहवात लिखित्यास सुरुवात केली.
तेव्हा सहलीन जे सखीत निरिक्षण केलें त्या
आधारे व्यवस्थित लिखा सहवात पुढे किला या
अनुभवाचा मला माझा अविद्यान नक्कीच उपयोग
होतिले.

या ज्येष्ठाधिक सहलीच्या अहवालामुळे पधेने
करत असताना कशा रितीने करवे त्याकन उपयोग
असणाऱ्या वाढी कशा मिळवाव्या तशीत नमून
कोसे संशर्त करवे याची प्रचिती झाली अवि
आयुष्याला उपयोगी आम्हाला आवश्यक होतिले.
महाविद्यालयाचे प्राचार्य श्री. डॉ. फरनाके सर
यांनी आम्हाला जे दिवसांची सहलीस परवानगी
देऊन सहकार्य किले तसेच प्राध्यापक व प्राध्या
कमीचाही व विषयशिक्षक पवार सर, सीनवरी.

गर्भिणी मीलाचे मंगलदिनि केले म्हणून मी लहान म्हालाक
थालणीरित्या पुढी केला
निवाडी भावार

22/3/18

Project – 2021-22

ECONOMICS DEPARTMENT

Business management (SEC)

PROJECT

Dairy Management & Challenges Of

DAIRY Management

साने गुरुजी शिक्षण प्रसारक मंडळ नाशिक रोड संचलित

कला व वाणिज्य महाविद्यालय

बारागाव पिंपरी सिन्नर

सन: 2021-22

व्यवसाय व्यवस्थापन

प्रकल्प अहवाल

विषय :- भारतातील दुग्ध व्यवसाय संशोधन व विकास संस्थेपुढील आव्हाने

तृतीय वर्ष कला

विद्यार्थी

दिपाली शांताराम सांगळे

रोल नं - 29

अर्थशास्त्र विभाग

कला व वाणिज्य महाविद्यालय बारागाव पिंपरी

मार्गदर्शक

प्रो. कापडी सर

अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख

कला व वाणिज्य

महाविद्यालय बारागाव पिंपरी

प्रतिज्ञापत्र

मी दिपाली शांताराम सांगळे प्रतिज्ञापत्र घोषित करते कि मी

भारतातील दुग्ध व्यवसाय संशोधन व विकास संस्था पुढील आव्हाने

या विषयावर संशोधन प्रकल्प अहवाल सादर केला आहे. या प्रकल्प कार्यातील माहिती दिशाभूल करणारी आढळल्यास माझा प्रकल्प रद्द होईल याची मला पूर्णपणे जाणीव आहे.

विद्यार्थ्यांचे नाव

दिपाली शांताराम सांगळे

ज्ञाने गुरुजी शिक्षण प्रसारक मंडळ
नाशिकरोड संचालित,

कुला व वाणिज्य महाविद्यालय,
बाशगाव पिंप्री

नाव - दिपाली शांताराम सांगळे

वर्ग - तृतीय वर्ष कुला

रोल नं - 29

भो.नं. - 0043340886

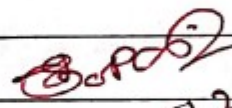
मु.पो. महासकरी, ता. निकाड,

जि. नाशिक

विषय - व्यवसाय व्यवस्थापन

मागदक्षि - प्रा. कापडी सर (अर्थशास्त्र विभाग)

25/09/2022

25/09/2022

अनुक्रमणिका

क्र.	शिर्ष शीर्षक
1.	प्रास्ताविक
2.	उद्दीष्टे
3.	फायदे
4.	तथ्य संकुलन
5.	भारतातील दुग्ध व्यवसाय
6.	दुग्ध व्यवसायाचा इतिहास
7.	दुग्ध व्यवसायातील संशोधन उपाणि विकास संस्था
8.	संशोधन संस्थांच्या संशोधनाचा दुग्ध व्यवसायावरील परिणाम
9.	दुग्ध व्यवसाय संशोधन व विकास संस्थांपुढील आव्हाने

10.

निष्कर्ष

11.

उपाययोजना

12.

संदर्भ

प्रास्ताविक

प्रास्ताविक -

प्राचीन काळापासून भारतात पशुपालन व्यवसायाचे संदर्भ मिळतात. गीर, थरपारकर, साहिवाल, लालकंधारी, ठंकरेन या गार्ड व सुरती, मेहसाना, मुधा, पंढरपुरी, बत्री, निलीरावी या जातींच्या 'म्हशींचे' कळप मोठ्या संख्येने पाळले जात होते. ब्रिटीश सजवा राजवटीत ब्रिटीश फौजा, अधिकारी यांना ताजे स्वच्छ, सफस व निर्मळ दूध आणि दुग्धजन्य पदार्थ मिळवित म्हणून पशुवैद्यकीय अधिकाऱ्यांच्या नेमणूका करण्यात आल्या होत्या. पशु विज्ञान, पशु आरोग्य, पशु उन्हाड, पशु संकर यासाठी संशोधन व विकास संस्थांची स्थापना करण्यात आली. पारंपारिक पध्दतीने केल्या जाणाऱ्या दुग्ध व्यवसायात संशोधन व विकास संस्थांचा सल्ला प्रमाणभूत मानण्यात येऊ लागला. प्रत्येक जनावरास जनावरांपासून जास्तीत जास्त दूध मिळवे म्हणून संशोधनाला प्रारंभ झाला होता. यासाठी संशोधन व विकास संस्थांची उभारणी करण्यात आली, परंतु अंदाजे देशातील विपुल पशुधनासाठी संशोधन व विकास संस्थांच्या सेवा अत्यंत अपूर्या होत्या. स्वातंत्र्यानंतर कृषि

विद्यापीठ हे व पशु वैद्यकीय महाविद्याल-
-यांमधून पशु संकर, पशु जैव तंत्रज्ञान,
शुण हस्तानुशास्त्राचे दूध उत्पादन वाढविण्यात
यश मिळविले.

उद्दीप्ये

इदीप्ये -

- १) भारतातील दुग्ध व्यवसायात संशोधन व विकास सेवा पुरविणाऱ्या संस्थांच्या आढावा घेणे.
- २) दुग्ध व्यवसायातील संशोधन व विकास संस्थांचे योगदान तपासणे.
- ३) संशोधन आणि विकास संस्थांमार्फत केलेले संशोधन शेतकऱ्यांपर्यंत पोहचविण्यातील अडचणींचा अभ्यास करणे.
- ४) दुग्ध व्यवसाय संशोधन व विकास संस्थांपुढील उपादानांचा अभ्यास करणे.

दुग्ध व्यवसाय फायदे

दुग्ध व्यवसाय फायदे -

१) शेती करित असल्यास आठवड्याचा खर्च तुम्ही भागवू शकता.

२) शेतीला जोड व्यवसाय म्हणून चांगला व्यवसाय आहे.

३) हा व्यवसाय कुश्यासाठी सरकारकडून अनुदान घेऊन.

४) गायीच्या शेणापासून खत तयार होते.

५) शेणखत पिकांसाठी चांगले असते. त्याने जमीन खुपीक होते.

६) शेणखत विकून आपण पैसे मिळवू शकतो.

तथ्य संकलन

तथ्य संकलन -

अ) प्राथमिक माहिती तथ्य संकलन -

तथ्य संकलनासाठी संशोधन व विकास संस्थांचे संचालक, अधिकारी, शास्त्रज्ञ, सहकारी व खाजगी संस्थांचे पदाधिकारी, सभासद आणि इथे उत्पादक यांच्या प्रत्यक्ष भेटी घेव्यात आल्या. प्रश्नावली तयार करून मुलाखती घेव्यात आल्या.

ब) दुय्यम तथ्य संकलन -

यासाठी प्रकाशित व अप्रकाशित साहित्य, वार्षिक अहवाल, वर्तमान-पत्रे, नियतकालिके, जर्नल्स, समिती अहवाल, संदर्भग्रंथ व संकेत स्थळांचा उपयोग करून माहिती संकलित करण्यात आलेली आहे.

भारतातील दुग्ध व्यवसाय

भारतातील दुग्ध व्यवसाय -

स्वातंत्र्यपूर्व कालखंडात लक्षाच्या दुधाची गरज भागविव्यासाठी ब्रिटीशांनी मिलिटरी डेअरी फार्म स्थापन केले होते. या फार्ममध्ये स्थानिक जातींची जनावरे पाळण्यात आली होती. परंतु भारतीय जनावरांची दुध देण्याची अत्यल्प क्षमता विचारात घेऊन विदेशातून मायशर जातीची दुधाळ जनावरे आयात करण्यात आली होती. या जनावरांना भारतीय हवामान पोषक न ठरल्याने विदेशी सिद्ध वळूचे वीर्य स्थानिक जातींच्या गायींवर वापरण्यास सुरुवात झाली. जरी जरी व होल्स्टीन फ्रिजियन सिद्ध वळूचे वीर्य मात्र वापरून डुव्च प्रतींची संकरित गायींची पैदास करण्यात आली. संकरित गायींच्या पैदाशीमध्ये संशोधन व विकास संस्थांनी अत्यंत मोलाची कामगिरी बजावली आहे.

१९३० साली भारतीय भारतातील सहकारी तत्वावरील पहिला दुग्ध संघ उत्तर प्रदेशात स्थापन करण्यात आला. दि. लखनौ मिल्क प्रोड्यूसर्स को-ऑप. लि. या संघाने दुग्ध संकलन व विक्रीला प्रारंभ केला. पोल्सन, डेअरी (गुजरात) संस्थेमार्फत पविश्रशतील शेतकऱ्यांचे दुग्ध अल्प किमतीला खरेदी करून ते मुंबईला पाठविल्यात येत होते. परंतु यात शेतकऱ्यांची मोठ्या प्रमाणात पिल्लवणूक होत होती. स्वातंत्र्यानंतर १९४८ साली कैरा जिल्हा सहकारी दुग्ध उत्पादक व प्रक्रिया संघाची स्थापना करण्यात आली. या सहकारी संघाच्या

कार्यक्षेत्रातील दुध आणंद येथील दुध प्रकल्पात एकत्रित केले जात असे. मुंबई दुध योजनेला दुध पुरवठ्याचे कंत्राट या संघाने तत्कालीन महाव्यवस्थापक डॉ. वर्गीस कुशीयन यांनी मिळविले होते. दुध उत्पादकांना दर 95 दिवसांनून एकदा दुधाची रक्कम मिळू लागली. यानूनच त्यांना उत्पन्नाच्या शाश्वत मार्ग सापडला. संपूर्ण भारतात गुजरातच्या शेतकऱ्यांनी दुध व्यवसायात उत्कृष्ट कामगिरी करून अमूल जन्माला घातले. उनाज जगातील सर्वात चशस्वी ब्रँडमध्ये अमूलचा समावेश झालेला आहे. अमूलने राष्ट्रीय दुग्ध व्यवसाय मंडळ, दुध महापूर योजना व राष्ट्रीय दुग्ध व्यवसाय योजना जन्माला घातली आहे.

इतिहास

दूध व्यवसाय इतिहास -

आशियाच्या नैऋत्य भागात ख्रि.पू. १००० च्या सुमारास बरेचसे प्राणि माणसाळविण्यात आले. त्याच वेळी गाय माणसाळविण्यात आली असावी, असे मानतात. गाय, शेळी व मेंढी यांच्या दुधाचा अन्न म्हणून कुश्याचा पध्दतीचा प्रसार या भागातूनच इतर देशांत झाला असावा.

वैदिक ऋचा व संस्कृत वाङ्मयातील लिखाणावरून दूध व त्यापासून तयार होणाऱ्या लोणी, दही आदी पदार्थांचा वापर भारतामध्ये ख्रि.पू. ६००० वर्षांपासून होत आहे, असे दिसून येते. महाभारतातील श्रीकृष्ण आणि गवळणी यांच्या अनेक कथा पारंपारिकतेने प्रसृत झालेल्या आहेत. या कथांतून गाय, ऋते ~~दूध~~ दूध व त्यापासून केलेले दही, लोणी हे पदार्थ भारतीय जीवनाशी निगडित असल्याचे दिसून येते.

रोमन व ग्रीक लोक दूध आणि चीज यांचा अन्न म्हणून उपयोग करीत. हे लोक गायीपेक्षा शेळ्या व मेंढ्या यांच्या दुधाचा वापर अधिक प्रमाणात करीत. लोण्याचा उपयोग कातडीवरील जखमांसाठी मलम म्हणून करीत.

दुग्ध व्यवसायातील संशोधन व विकास संस्था

दुग्ध व्यवसायातील संशोधन व विकास संस्था -

स्वातंत्र्यपूर्व

कालखंडात १८६२ साली पुणे येथे पहिली ~~विश्व~~ पशू वैद्यकीय गो-शाळा उघडण्यात आली. ~~या~~ ~~कमिशनच्या~~ १८६८ साली जनावरांच्या उपाजारावर वैद्यकीय उपचार सूचविण्यासाठी भारतीय पशूधन लैंग कमिशनची स्थापना करण्यात आली. या कमिशनच्या सूचनेवरून लॉरे येथे पहिले पशू वैद्यकीय महाविद्यालय उघडण्यात आले. १८८९ साली इंपिरियल बॅक्टेरियॉलॉजिकल लॅबोरेटरी उघडण्यात आली. या संस्थेनंतर ~~१८९९~~ १८९९ साली इंपेरियल (इंडियन) व्हेटर्नरी रिसर्च इन्स्टिट्यूट, इज्जतनगरची स्थापना करण्यात आली. भारताची दुग्ध उत्पादनाची क्षमता विचारात घेऊन कृषि विभागाने भारत सरकारकडे इंपिरियल डेअरी तज्ञाची शिफारस केली. १९१९ साली भारताने प्रथमच ~~संस्कृत~~ पशूगोपालना करण्यात आली. मि. विल्यम स्मीथ या इंपिरियल डेअरी तज्ञाच्या शिफारशीवरून शास्त्रोक्त पध्दतीने पशू संकर, पशू खाद्य व पशू पालनाच्या व्यवस्थापनाकडे विशेष लक्ष देण्यास सुरुवात झाली. १९२३ साली बेंगलोर येथे इंपिरियल इन्स्टिट्यूट ऑफ अॅनिमल हबॅन्डी अँड डायरींग या संस्थेची स्थापना करण्यात आली. १९४१ साली बेंगलोर येथे या संस्थेचे इंपिरियल डेअरी इन्स्टिट्यूट असे नामांतर करण्यात आले. १९५५ साली पुणे नॅशनल डेअरी रिसर्च इन्स्टिट्यूट असे या संस्थेचे नाव बदलण्यात आले. हनाह डेअरी इन्स्टिट्यूट, ग्रेट ब्रिटनचे संचालक डॉ. एन. सी. राईट यांनी भारतीय पशू पालन व

दुग्ध व्यवसायात अनेक सुधारणा सुचविल्या.
१९३६ साली मद्रास पशुवैद्यकीय महाविद्यालय सुरु
करण्यात आले. नंतर इंपिरियल डेअरी इन्स्टिट्यूट
असे या महाविद्यालयाचे नामांतर करण्यात आले.
१९३९ साली भारतात प्रथमच कृत्रिम रेतन कार्यक्रम
-मास प्रारंभ करण्यात आला. १९४४ साली मध्यवर्ती
& पशूधन आणि संशोधन तथा पशू संकर केंद्र
सुरु करण्यात आले. फॅमिनार्शन कमिशनने
भारतीय जनावरांच्या पशुवैद्य आणि संशोधन
तथा पशू संकर केंद्र सुरु करण्यात आले. हिरव्या
चाऱ्याविषयी शिफारस केली.

संशोधन संस्थांच्या संशोधनाचा दुग्ध व्यवसाया- वरील परिणाम

संशोधन संस्थांच्या संशोधनाचा दुग्ध व्यवसायावरील परिणाम -

स्वातंत्र्यपूर्व कालखंडात १८६२ साली भारतीय दुग्ध व्यवसायात नवीन सुधारणांना प्रारंभ झाला. नैसर्गिक साधन संपत्तीने समृद्ध भारतात पशुधन विपुल प्रमाणात होते. दुग्ध व्यवसाय मात्र पारंपारिक पध्दतीने केला जात होता. ब्रिटीशांनी यात सुधारणा केल्या. पशुधन व्यवसायातील सुधारणांचा हा प्रवास अखंड सुरुच आहे. जागतिक एकूण म्हाशीपकी ५७.५७% (१९५५ दशलक्ष), १६.५% गायी (१९४० दशलक्ष) व १८.५% पशुधन एकूण भारतात आहे. जागतिक दुग्ध उत्पादनाच्या १३ टक्के दुग्ध, आशियाई राष्ट्रांच्या ५७ टक्के दुग्ध उत्पादन, दुग्ध व्यवसायासाठी आवश्यक असलेल्या यंत्रसामग्रीपैकी ९० टक्के यंत्र सामग्री भारतात निर्माण होते. दुग्ध व्यवसायात ७० दशलक्ष कुटुंबे कार्यरत असून त्यापैकी १२ दशलक्ष कुटुंबे सहकारी संस्थांचे सभासद आहेत. १९९९ साली ७८.३ दशलक्ष मेट्रीक टन दुग्ध व दुग्धजन्य पदार्थांचे उत्पादन करून भारताने जगात प्रथम क्रमांक संपादन केला. २०१०-११ मध्ये १२१.८ दशलक्ष मेट्रीक टन दुग्ध उत्पादन होऊन दरडोई दुग्धाची उपलब्धता २८१ ग्रॅम पर्यंत पोहोचली आहे. ही किमया संशोधन व विकास संस्थांच्या संशोधनामुळेच साधता आलेली आहे.

● **भारतातील दूध उत्पादन व दरडोई दूध उपलब्धता :**

भारतातील गार्ड-मशींवास्तून उत्पादित झालेल्या दूधाची माहिती पुढील तक्त्यात दिलेली आहे.

वर्ष	दूध उत्पादन (दशलक्ष लीटर)	दरडोई दूध उपलब्धता (ग्रॅम/लीटर)
१९५०-५१	१७.००	१२२
१९६०-६१	२०.००	१२७
१९७३-७४	२३.२०	१११
१९८०-८१	३१.६०	१२८
१९९०-९१	५३.९०	१७६
२०००-०१	८०.६०	२२०
२००५-०६	१०२.६०	२५१
२०१०-११	१२१.८०	२८१

स्रोत :

डिवार्टमेंट ऑफ अॅनिमल हल्थ्‌ड्री, डायरींग अँड फिशरीज, इकॉनॉमिक सर्वे, ~~काय अँड~~ यावरून असे निदर्शनास येते की, स्वातंत्र्यानंतर कोरसंख्या वाढीच्या दर जास्त राहिल्याने (फाळणी) दुधाची दरडोई उपलब्धता कमी झालेली आढळते. सन १९९०-९१ पासून भारतात दुध उत्पादनात ४ टक्के वाढ नोंदविण्यात आलेली आहे. जागतिक जागतिक आरोग्य संघटनेच्या निकषाप्रमाणे भारतीयांना पुरेसे दुध उपलब्ध झालेले आहे.

दुग्ध व्यवसाय संशोधन व विकास संस्थांपुढील आव्हाने

दुग्ध व्यवसाय संशोधन व विकास संस्थांपुढील आव्हाने.

सन २०१५

साली भारताची लोकसंख्या १,२४६ दशलक्ष असणार आहे. या लोकसंख्येला १३४ दशलक्ष मेट्रीक टन दुधाची गरज भासणार आहे. २०२० साली १,३३१ दशलक्ष लोकसंख्येला १६५ दशलक्ष मेट्रीक टन दुध उपलब्ध होणार आहे. उपलब्ध पशूधनाच्या आधारे ही गरज भागविणे अवघड आहे. राष्ट्रीय दुग्ध व्यवसाय योजनेत सूचविल्याप्रमाणे दुधातील अनारोग्य घटक, भेसळ टाळण्यासाठी जैव तंत्रज्ञानाच्या साहाय्याने पशू सुधार प्रकल्प राबवावे लागणार आहेत. संशोधन संस्थांना जागतिक स्तरावर सिध्द झालेल्या तंत्रज्ञानाचा आधार घेऊन दुध उत्पादन खर्च कमी करण्यासाठी निकराचे प्रयत्न करावे लागणार आहेत. पशू विज्ञान, पशू आरोग्य, पशू खाद्य, खनिज मिश्रणे, लसीकरण, हिस्वा कोरडा चारा, यांत्रिक साधनांचा वापर शास्त्रीय गोठा, तंत्रज्ञांचे मार्गदर्शन हे सर्व प्रकल्प एकात्मिक दुग्ध व्यवसाय विकास योजनेअंतर्गत शेतकऱ्यांमार्फत पोहोचवावे लागणार आहेत. दुग्ध व्यवसायातून किफायतशीर फायदा प्राप्त होऊ शकिल इतपत किमती दुग्ध उत्पादकांना मिळणे आवश्यक आहेत. या दृष्टीने संशोधक व विकास संस्थांना प्रयत्न करावे लागणार आहेत. पार्श्वमात्य शक्तीतून दुग्ध व दुग्धजन्य पदार्थ मोठ्या प्रमाणात आयात होत आहेत.

त्यांच्या कुमी किंमती हे देखील भारतीय
दूध संस्थांसमोर अस्तित्वाचेच संकट उभे
राहणार आहे.

निष्कर्ष

निष्कर्ष -

- १) पशुधनाच्या कुलनेत संशोधन व विकास संस्थांची संख्या मर्यादित आहे.
- २) नवीन संशोधन शेतकऱ्यांपर्यंत जलदगतीने पोहचविले जात नाही.
- ३) दूध उत्पादन वाढीचा वेग मंद आहे.
- ४) दूध उत्पादकांना दूध व्यवसायाचे शिक्षण, प्रशिक्षण देण्याची सुविधा अत्यल्प व दूर अंतरावर आहे.
- ५) अद्यापही पारंपारिक पध्दतीनेच दूध व्यवसाय केला जातो.
- ६) शेतकऱ्यांच्या प्रबोधनाची सुविधा नाही.
- ७) दूध व्यवसाय जोड व्यवसाय म्हणूनच केला जातो.

उपाययोजना

उपाययोजना -

१) प्रत्येक जिल्हा केंद्रस्थानी मानून संशोधन व विकास सेवा उपलब्ध कराव्यात. तालुका, गावपातळीपर्यंत या संशोधन सेवा सुलभ, स्वस्त व कार्यक्षमतेने उपलब्ध कराव्यात.

२) मुलभूत श्रुविद्या प्रकल्प व खात्रीशीर कराव्यात (उत्तम) रस्ते, स्वच्छ पिण्याचे पाणी, वीज रेडिफोन, संगणकीय श्रुविद्या.

३) जागतिक दूध उत्पादन वाढीच्या (२.५ टक्के) तुलनेत भारतातील दूध उत्पादन वाढीचा वेग (४ टक्के) असला तरी लोकसंख्या व दूध उत्पादन एकाच वेगाने वाढत आहे. त्यामुळे दरडोई दूध कमी प्रमाणात उपलब्ध होते. ते वाढविण्यासाठी जैवतंत्रज्ञानाचा स्वीकार करून पशू पैदास होणे आवश्यक आहे.

४) प्रत्येक तालुक्याच्या ठिकाणी गो-पालन प्रशिक्षण श्रुविद्या असावी.

५) स्थानिक जातींच्या गार्ड-मॅशीन्सची सिध्द वळू किंवा जैवतंत्रज्ञानापासून उत्तम पैदास करून दुग्ध व्यवसाय करण्यात यावा. उपलब्ध चाच्यात जास्तीत जास्त दूध उत्पादन हे उद्दीष्ट असावे.

६) भारतीय शेतकरी संशोधन व विकास संस्थांच्या सेवांच्या फायदा घेण्याऐवजी दूध उत्पादकांची भेते व मार्गदर्शन घेतात. ते पारंपारिक व अप्रगत पध्दतीनेच गो-पालन करतात. संशोधन व विकास संस्थांनी पथदर्शक गोपालन, प्रकृिया, विपणन

संदर्भ

संदर्भ -

- 1) Dairy India 2007
- 2) BAIF : History and Heritage
- 3) BAIF : Annual Report 2010-11
- 4) Economic Survey, 2011-12
- 5) www.mpkv.com
- 6) www.ncxi.com
- 7) www.nddb.com
- 8) www.baif.com